

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ

Главни и одговорни уредник

проф. др Драгана Грујић – *Катедра за библиотекарство и информатику
Филолошкој факултету Универзитета у Београду*

Редакција

др Богдан Трифуновић – *Градска библиотека
„Владислав Петковић – Дис”, Чачак*
др Татјана Брзуловић Станисављевић – *Универзитетска библиотека
„Светозар Марковић”, Београд*
др Драгана Милуновић – *Народна библиотека Србије, Београд*
Оливера Кривошић – *Библиотека Машице српске, Нови Сад*
Бојана Вукотић – *Народна библиотека Србије, Београд*
др сц. Марина Винај – *Књижница Музеја Славоније, Осиек, Хрватска*
доц. др Анна Ангелова – *Универзитетска библиотека „Св. Климент
Охридски”, Софија, Бугарска*
dr. Wooseob Jeong – *School of Library and Information Management,
Emporia State University, Kansas, USA*

Класификација текстова по УДК

Народна библиотека Србије

Израда DOI ознака

Филолошки факултет Универзитета у Београду

Први број часописа *Библиотекар* објављен је 1948. године
Библиотекар се реферише у EBSCO и CEEOL бази података

ISSN 0006-1816

Библиотекар

часопис за теорију и праксу библиотекарства

Год. LXII, св. 2 (2020)

БИБЛИОТЕКАРСКО ДРУШТВО СРБИЈЕ
Београд, 2020

САДРЖАЈ

ТЕМА

Chetan Sudhakar Sonawane: The Use of Internet Tools by Indian Lis Professionals for Providing Support Services During the COVID-19 Pandemic	9
Тамара Бутиган Вучај: Међународни пројекти у доба короне: једно лично искуство	21
Драгана Д. Милуновић: Народна библиотека Србије у условима ванредног стања проглашеног поводом пандемије заразне болести ковид-19	33
Maria Alekseeva, Ksenia Kosachkova: Russian Libraries for Young Adults: Proper Response to the Challenges of the COVID-19 Crisis	45
Ана Јанковић: Јавне библиотеке и њихова делатност у време пандемијске кризе	57
Марија В. Радловић, Тања М. Вуковић: Програмски искорак у <i>онлајн свету</i> : рад Градске библиотеке Чачак за време пандемије вируса корона ...	73
Јелена М. Андрић, Данка З. Спасојевић: Организација и изазови у раду Народне библиотеке „Стефан Првовенчани” Краљево у доба пандемије ...	85
Весна Р. Живковић: Културни програми Градске библиотеке у Новом Саду током пандемије ковида-19	97
Бојана Ч. Грујић: Пословање Градске библиотеке у Новом Саду у време епидемије ковида-19 – истраживање публике	105
Миланка П. Бабић Вукадинов, Биљана Т. Петровић: Рад библиотека(ра) током пандемије на примеру Дечјег одељења Библиотеке града Београда ...	131

ПРИКАЗИ

Милош Д. Ђурић: Интелектуална својина у дигиталним библиотекама	143
Гордана Ј. Ђоковић: Библиографија часописа <i>Женски њокрет</i>	157
Оливера Кривошић: Библиотеке и одрживост - 17 циљева у фокусу библиотека широм света	161
Упутство за ауторе прилога	167
Уређивачка политика	183

Тема

Chetan Sudhakar Sonawane
KMC College, Khopoli, Raigad,
Maharashtra, India
chetan.s2005@gmail.com

Прегледни рад
UDK 027.5:004.738.5(540)"2020"
616.98:578.834(100)"2020"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.2.1>

THE USE OF INTERNET TOOLS BY INDIAN LIS PROFESSIONALS FOR PROVIDING SUPPORT SERVICES DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract: This paper attempts to explore the use of internet by LIS professionals of India for providing library support services during the crisis of COVID-19. For this purpose, an online questionnaire was designed using Google forms and sent to Indian Listserv - ILOSC, NMLIS, LIS-Forum, and SALIS. The study finds that the majority of the LIS (Library and Information Science) professionals are providing library support services during the crisis of COVID-19 pandemic. The study also finds that LIS professionals were using all sorts of internet based communication tools even before the onset of COVID-19 pandemic. This seems to have helped the Indian LIS professionals in delivering services to the users. The study emphasizes further development and improvement of internet based communication tools for handling similar crises arising in the future.

Keywords: LIS professionals, internet, COVID-19, India.

Introduction

Coronavirus, also known as COVID-19, first case appeared in Wuhan, Hubei Province of China on 31st December, 2019. The COVID-19 pandemic rapidly spread all over the world in a short span of time. As a result, most of the affected countries undergone lockdown during this period. India also has undergone lockdown in four phases - phase 1 (25th March - 14th April), phase 2 (15th April - 3rd May), phase 3 (4th - 17th May), and phase 4 (18th - 31st May). As

a result, several schools, colleges, and universities had undergone a shutdown.¹ The coronavirus spreads when an infected person comes in contact with persons who are not infected and the disease spreads when an infected person coughs or sneezes and the droplets are inhaled by persons who are not infected. The disease also spreads when persons who are not infected touch the affected area and later on touch their eyes, mouth, or nose. COVID-19 also affected all types of libraries the world over. Libraries the world over started initiatives to provide remote library services to their users. Libraries used several media to reach out to users, including mail, social networks, WhatsApp, website, video conferencing, online chat services, and others. Internet is a medium for communication with the users. Libraries provide several access points through which the library resources can be accessed, like WebOPAC, access to e-resources, research support services, etc. There is a need to draw a digital strategy, which should not be limited to access to e-resources only. A digital strategy should be formulated for transformation of the libraries, with an innovative vision for the service. To develop new digital strategy for libraries, libraries need to answer critically some questions like: how the libraries responded to online access of e-resources during COVID period; have libraries lost some users and connected with new users if any; has the perception of library vision changed in the collective imagination and if yes how?²

Literature review

Tammaro in her paper describes the situation with COVID-19 and the role the Italian libraries played.³ The author has carried out the investigation by analyzing literature and online documents together with sending questionnaire to about 70 librarians. The author presents how the Italian libraries continued to offer services during COVID-19 pandemic lockdown by offering services like access to digital resources and reference services. The paper describes the use

¹ Abubakar Ladan, Bala Haruna, and Augustine Uzoma Madu, "COVID-19 Pandemic and Social Media News in Nigeria: The Role of Libraries and Library Associations in Information Dissemination", *International Journal of Innovation and Research in Educational Sciences* 7, no. 2 (2020): 125-133.

² Anna Maria Tammaro, "COVID 19 and Libraries in Italy", *International Information & Library Review* (2020): 1-5.

³ Tammaro, "COVID 19...": 1-5.

of online communication tools like phone for video conference, social media for providing library services, etc.

Laden, Haruna and Madu in their paper talk about COVID-19 pandemic situation in Nigeria.⁴ The authors point to the role of libraries and library associations in information dissemination. The authors mention the issue of fake news in Nigeria. The authors also point to the role that various types of libraries like academic libraries and special libraries, as well as public libraries and library associations have in dissemination of information during COVID-19 pandemic using social media. The authors also mention certain challenges they face in Nigeria related to COVID-19.

Ifijeh and Yusuf in their paper talk about the role of academic libraries in the paradigm shift in teaching methodologies at Nigeria's universities due to the outbreak of COVID-19 pandemic.⁵ The authors point to the global trend in online education and the role of libraries. The authors mention post COVID-19 situation and the implications for Nigeria's university libraries which include responsive library website design, the adoption of the blended librarianship model, and the use of social networks. The paper also presents the challenges involved in ICT (Information and Communication Technology) project implementation in Nigeria which includes apathy towards libraries and librarians, inadequate funding, poor technological infrastructure, the lack of skilled staff, etc.

Objectives

The objectives of the study are as follows:

To find out which internet based communication tools were used by LIS professionals prior to COVID-19 pandemic.

To find out which kind of library support services are provided by LIS professionals to their users.

To find out which types of tools are used by LIS professionals in providing library support services during COVID-19 pandemic.

⁴ Laden, Haruna, and Uzoma Madu, "COVID-19 Pandemic...", 125-133.

⁵ Goodluck Ifijeh, and Felicia Yusuf, "Covid-19 pandemic and the future of Nigeria's university system: The quest for libraries' relevance", *The Journal of Academic Librarianship* 46, no. 6 (2020): 102226.

Methodology

An online questionnaire was designed using Google forms it was sent to Indian Listserv - ILOSC, NMLIS, LIS-Forum, and SALIS. The questionnaire was made available for noting responses from 18th April 2020 to mid June 2020. A total of 64 responses were received. The questionnaire consists of 12 questions. The first two questions are Name and Email address, required just to express thanks to the respondents for participating in the survey. So, only 10 questions are considered fit for data analysis. The first 4 questions are about demographic details of respondents and the remaining 6 questions are about the study. The collected data is collated and analyzed in the following section.

Data analysis

The questionnaire consists of 10 questions relevant for the study. Four questions relating to the study allow multiple responses, and they are related to internet based communication tools used pre and post COVID-19 situation, subscribed e-resources of the library, and the type of library support services provided to users currently. Other options are also provided to record favorable response. Two questions relating to study are of closed-ended type and allow responses in either Yes or No. The responses received are tabulated in MS-Excel 2007 and analyzed in the following sections:

Designation

The responses were received from 9 different designation holding respondents. The maximum responses were received from college librarians 41 (64.1%) followed by college assistant librarians 7 (10.9%), college library assistants 5 (7.8%), university library assistants 4 (6.3%), university librarians 2 (3.1%), university assistant librarians 2 (3.1%), associates Sr II B 1 (1.6%), school librarians 1 (1.6%), and professors and heads of LIS dept. 1 (1.6%).

Table 1: Designation related responses

Sr. No.	Designation	Responses (n=64)
1	College librarians	41 (64.1%)
2	College assistant librarians	7 (10.9%)
3	College library assistants	5 (7.8%)
4	University library assistants	4 (6.3%)
5	University librarians	2 (3.1%)
6	University assistant librarians	2 (3.1%)
7	Associates Sr II B	1 (1.6%)
8	School librarians	1 (1.6%)
9	Professors and LIS Heads	1 (1.6%)
	Total	64 (100%)

Highest educational qualification

The responses were received from 6 different educational qualification holding respondents. The highest response was from MLIS 32 (50%) followed by PhD 21 (32.8%), MPhil 6 (9.4%), MLIS with NET 3 (4.7%), MLIS with SET 1 (1.6%), and MLIS with NET and SET 1 (1.6%). NET stands for National Eligibility Test and SET means State Eligibility Test. NET and SET are exams conducted by the central and state agencies, respectively, for librarians to become eligible for working in colleges and universities.

Table 2: Education related responses

Sr. No.	Education	Responses (n=64)
1	MLIS	32 (50%)
2	PhD	21 (32.8%)
3	MPhil	6 (9.4%)
4	MLIS with NET	3 (4.7%)
5	MLIS with SET	1 (1.6%)
6	MLIS with NET and SET	1 (1.6%)
	Total	64 (100%)

Age group

The responses were received from four different age groups. The maximum responses were received from 31-40 age group - 26 (40.6%), followed by 41-50 age group - 20 (31.3%), 21-30 age group - 9 (14.1%), and 51-60 age group - 9 (14.1%) responses.

Table 3: Age group related responses

Sr. No.	Age group	Responses (n=64)
1	31-40	26 (40.6%)
2	41-50	20 (31.3%)
3	21-30	9 (14.1%)
4	51-60	9 (14.1%)
	Total	64 (100%)

Sex

The responses were received from 38 males which account for 59.4% of total respondents, 25 female participants also responded which account for 39.1% of total responses received from, and 1 response was received from other gender respondent which is 1.6% of total responses.

Table 4: Sex related responses

Sr. No.	Sex	Responses (n=64)
1	Male	38 (59.4%)
2	Female	25 (39.1%)
3	Other	1 (1.6%)
	Total	64 (100%)

Library support services provided during the COVID-19crisis

The question “Are you providing any library support services to your users during the current crisis of COVID-19 pandemic?” was asked. The responses received are shown below. There were 58 (90.6%) respondents providing library support services during pandemic of COVID-19 and 6 (9.4%) not providing them.

Table 5: Library Support Services

Sr. No.	Library support services provided	Responses (n=64)
1	Yes	58 (90.6%)
2	No	6 (9.4%)
	Total	64 (100%)

Internet based communication tools used before COVID-19 crisis

The question "Which of the internet based communication tools are used by you for your users in your library before COVID-19 pandemic?" was asked. The respondents were allowed to note multiple responses and 217 responses were received in total as indicated below. The question provided the first 7 responses as shown below to note along with other options to which there was one response. Email is the most widely used internet based communication tool - 52 (81.3%), followed by WhatsApp - 47 (73.4%), social networks - 35 (54.7%), website - 30 (46.9%), video conferencing - 25 (39.1%), online chat service - 14 (21.9%), electronic forum - 13 (20.3%), and YouTube channel - 1 (1.6%).

Table 6: Internet based communication tools used before COVID-19

Sr. No.	Internet based communication tool used before COVID-19 crisis	Responses (n=64)
1	Email	52 (81.3%)
2	Social networks	35 (54.7%)
3	Website	30 (46.9%)
4	WhatsApp	47 (73.4%)
5	Electronic forum	13 (20.3%)
6	Video conferencing	25 (39.1%)
7	Online chat service	14 (21.9%)
8	YouTube channel	1 (1.6%)

Library support services provided to current users

The question "What kind of library support service is provided by you to your current users?" was asked. The respondents were allowed to record multiple responses; the total responses received were 204 and as shown below. The

question provided the first 7 responses to record along with other options which allowed recording of more responses. In total, there were 12 responses received. *Compilation or sharing list of free e-resources* is the kind of library support service provided to current users by most LIS professionals of India - 51 (79.7%) followed by *Sharing of list of open access e-resources* - 48 (75%), *Sharing notices sent by UGC, AICTE and universities* - 39 (60.9%), *Sharing of newspaper clippings* - 27 (42.2%), *Conducting webinars* - 21 (32.8%), *Sharing of reference management software presentation* - 12 (18.8%), surprisingly one participant responded *None of the above* (1.6%) option. Other options which provided flexibility to respondent to note responses received with regard to library support services provided to current users were *Remote access to subscribed e-resources* - 1 (1.6%), *Access to question papers provided* - 1 (1.6%), *Provided information about medical webinar on COVID-19* - 1 (1.6%), *Literature searching help provided* - 1 (1.6%), and *Sharing of self made videos and other government initiatives* - 1 (1.6%).

Table 7: Library Support Service provided to current users

Sr. No.	Library support service provided	Response received (n=64)
1	Compilation or sharing list of free e-resources	51 (79.7%)
2	Sharing of list of open access e-resources	48 (75%)
3	Sharing notices sent by UGC, AICTE and Universities	39 (60.9%)
4	Sharing of newspaper clippings	27 (42.2%)
5	Conducting webinars	21 (32.8%)
6	Sharing of Reference Management Software presentation	12 (18.8%)
7	None of the above	1 (1.6%)
8	Remote access to subscribed e-resources	1 (1.6%)
9	Question papers	1 (1.6%)
10	Provide info about medical webinar on COVID-19	1 (1.6%)
11	Literature searching	1 (1.6%)
12	Sharing of videos self made, other government initiatives	1 (1.6%)

UGC – University Grant Commission, AICTE – All India Council for Technical Education

Tools currently used for providing library support services during COVID-19 pandemic

The question “Which tools are you currently using for providing library support services during COVID-19 pandemic?” was asked. The respondents were allowed to choose multiple responses; a total of 176 responses were received as shown below. The question provided first 6 responses as shown below along with other option which allowed noting multiple responses. The question received 11 responses in total. As the responses indicated, email is the most widely used tool during COVID-19 pandemic for providing library support services - 57 (89.1%), followed by WhatsApp - 50 (78.1%), Zoom - 30 (46.9%), Youtube - 17 (26.6%), and Facebook - 15 (23.4%). There were also 2 (3.1%) responses *None of the above*. The other responses received are CMS - 1 (1.6%), Google Classroom - 1 (1.6%), Microsoft Teams - 1 (1.6%), mobile phone for personal communication - 1 (1.6%), Microsoft Teams and CISCO Webex - 1 (1.6%).

Table 8: Tools currently used for providing library support services

Sr. No.	Tools currently used for providing library support services during COVID-19 pandemic	Responses (n=64)
1	Facebook	15 (23.4%)
2	Youtube	17 (26.6%)
3	Zoom	30 (46.9%)
4	Email	57 (89.1%)
5	WhatsApp	50 (78.1%)
6	None of the above	2 (3.1%)
7	CMS	1 (1.6%)
8	Google Classroom	1 (1.6%)
9	Microsoft Team	1 (1.6%)
10	Mobile phone for personal communication	1 (1.6%)
11	Microsoft Team, Cisco Webex	1 (1.6%)

CMS – Content Management System

Access to subscribed e-resources provided

The question “Which type of subscribed e-resources access is provided by your library remotely?” was asked. The question provided only 2 responses to record along with other option which allowed noting multiple responses and a total of 6 responses were received. A total of 105 responses were received. Access to e-journals database is provided by maximum respondents i.e. 56 (87.5%) followed by 44 (68.8%), then N-List database - 2 (3.12%) that is a database provided to college libraries under INFLIBNET N-List consortia in India, newspapers - 1 (1.6%), old thesis softcopy for reference only - 1 (1.6%), and index and statistical database - 1 (1.6%).

Table 9: Access to subscribed e-resources provided

Sr. No.	Access to subscribed e-resources provided	Response received (n=64)
1	E-books	44 (68.8%)
2	E-journals database	56 (87.5%)
3	N-List database	2 (3.12%)
4	Newspapers	1 (1.6%)
5	Old thesis softcopy for reference only	1 (1.6%)
6	Index and statistical database	1 (1.6%)

5.10 Research support service provided

The question “Does your library provide any kind of research support service currently?” was asked. The question was close ended. The responses received are shown below. The respondents providing research support services during the pandemic of COVID-19 were 43 (67.2%) and those not providing were 21 (32.8%).

Table 10: Research support service provided

Sr. No.	Research support services provided	Responses (n=64)
1	Yes	43 (67.2%)
2	No	21 (32.8%)
	Total	64 (100%)

Findings of the study

The study highlights some important findings related to the internet tools used by LIS professionals in India before and during COVID-19 situation. The study also acknowledges the kind of library support services provided by LIS professionals in India. The findings are mentioned below:

Email and WhatsApp are the most used tools by LIS professionals before and during COVID-19 situation.

Social networks like Facebook and YouTube are used before and during COVID-19 situation equally.

The access to subscribed e-resources like e-journals database and e-books database is provided.

Conclusion

The study finds that LIS (Library and Information Science) professionals of India have been well equipped to provide library support services during the lockdown using various internet based communication tools. Because the LIS professionals have been connected with their users, it seems to have helped them to provide library support services. Emails and WhatsApp are the most used tools before and during COVID-19 situation, followed by websites and social networks respectively. This may be due to easy accessibility of social networks like Facebook and YouTube. Remote access to subscribed e-resources like e-journals and e-books are provided. Library support services and research support services are also provided by most LIS professionals. Tools for conducting meetings and webinars are highly used by LIS professionals. Tools like Zoom, Cisco Webex, and Microsoft Teams are highly used, which was not the case earlier.

References:

1. Ifijeh, Goodluck, and Felicia Yusuf. "Covid-19 pandemic and the future of Nigeria's university system: The quest for libraries' relevance." *The Journal of Academic Librarianship* 46, no. 6 (2020): 1022-26.
2. Ladan, Abubakar, Bala Haruna, and Augustine Uzoma Madu. "COVID-19 Pandemic and Social Media News in Nigeria: The Role of Libraries and Library Associations in Information Dissemination." *International Journal of Innovation and Research in Educational Sciences* 7, no. 2 (2020): 125-133.
3. Tammaro, Anna Maria. "COVID 19 and Libraries in Italy." *International Information & Library Review* (2020): 1-5.

Четан Судакар Сонаване

КМЦ колеџ, Кополи, Рајгад, Махараштра, Индија
chetan.s2005@gmail.com

КОРИШЋЕЊЕ ИНТЕРНЕТ АЛАТА ЗА ПРУЖАЊЕ БИБЛИОТЕЧКИХ УСЛУГА ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ КОВИД-19 У БИБЛИОТЕКАМА ИНДИЈЕ

Сажетак: Овај рад покушава да истражи коришћење интернета приликом пружања услуга у библиотекама у Индији током кризе узроковане заразном болешћу ковид-19. У ту сврху направљен је онлајн упитник помоћу Гугл образаца и послат на имејлинг листе библиотекара у Индији. Студија открива да је већина библиотекара пружала библиотечке услуге током пандемије ковида-19, али и да су библиотекарски користили различите интернет алате за комуникацију чак и пре почетка пандемије. То је умногоме помогло индијским библиотекарицима у пружању услуга корисницима. Студија наглашава даљи развој и усавршавање комуникационих алата на интернету за суочавање са потенцијалним сличним кризама у будућности.

Кључне речи: библиотекарски, интернет, ковид-19, Индија.

Примљено: 1. септембра 2020.

Исправке: 8. октобра 2020.

Прихваћено: 27. октобра 2020.

Тамара Бутиган Вучај
Народна библиотека Србије
tamara@nb.rs

Стручни рад
UDK 316.722:02]:004.738.1(4)"2020"
616.98:578.834(100)"2020"
02-051:004.738.1(497.11)"2020"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.2.2>

МЕЂУНАРОДНИ ПРОЈЕКТИ У ДОБА КОРОНЕ: ЈЕДНО ЛИЧНО ИСКУСТВО

Сажетак: Сви смо претходних месеци извесно искусили „корона ролеркостер” осећај. Иста метафора могла би да се примени на рад од куће, који је зависно од дана и активности попримао адреналинске или мелатонинске форме. Многима је ово било прво искуство рада од куће, будући да наше законодавство не препознаје овакву форму радног ангажовања. Прве анализе рада од куће у нашој земљи показале су да такав рад има и предности и мана, баш као и онај на радном месту. Ипак, неки од библиотекара имали су прилике да уче од већ искусних у раду од куће, путем међународних пројеката и активности. Ангажман у Европеани и другим међународним иницијативама, као и у неколико међународних пројеката, учинили су да тежак период карантина и пандемије буде прилика за учење и прилагођавање. А посебно преимућство представљало је учешће у серији онлајн радионица под називом *Дијигитална трансформација у доба ковида-19*, коју је организовала Европеана за ограничени број полазника.

Кључне речи: међународни пројекти, Европеана, ковид-19, рад од куће, сектор културе, дигитална трансформација.

Први утисак који се наметнуо након почетка карантина био је да сви међународни партнери улажу ванредне напоре како би обезбедили посао/плату за све запослене током рада од куће. Ту не треба губити из вида и услове за рад од куће у инфраструктурном смислу: хардвер и интернет везе. Ови услови су у богатим друштвима махом *a priori* испуњени, док то код нас није случај, тј. своде се на приватне капацитете запослених, што је додатно отежало ситуацију у којој су библиотеке и остале установе културе биле готово у потпуности затворене.

Пандемија ковида-19, која је изједначила исток и запад, богате и сиромашне, одважне и оне мање одважне, донела је један заједнички именитељ

свим међународним пројектима и иницијативама. Наиме, сви физички догађаји и састанци су отказани, пре или касније, тако да је све пресељено у онлајн окружење. Иако су уштеде и предности оваквог начина комуникације очигледне, замор који изазива дужа комуникација путем екрана, као и немогућност емотивне комуникације, јасно указују на неопходност физичких састанака, барем за генерације *бумера*, како нас зову наши тинејџери.

Примери друштвеног ангажовања у време пандемије нису страни установама културе у Србији: израда заштитних визира, шивење маски и слично. Ипак, пример истраживачке добротворне организације „Wellcome Trust”, која је своју зграду у Лондону претворила у званични центар за одмор за медицинско особље болница Лондонског универзитетског колеџа, ипак је на врху моје листе ангажованости и друштвене одговорности установа културе у одговору на пандемију, иако је реч о установи која је приватна, а не државна.¹ Здравствени радници лондонских болница у овој згради могли су да се окрепе, одспавају или забаве, у паузама дежурстава и борбе са болешћу ковид-19. Врх ове листе у Србији заузимају Народни музеј и Етнографски музеј у Београду, који су искористили своје збирке као мотиве за израду маски за лице и притом показали изузетну друштвену одговорност одричући се зараде. О овој иницијативи сам написала блог за Европеану: Претварање дигиталне уметности у дизајнерске маске за лице,² који је објављен почетком августа.

Европеана је врло интензивно радила „од куће” како на редовним пословима, тако и кроз читав низ активности у вези са пандемијом. Већ у априлу, понудила је сјајне идеје за уметничке позадине³ за онлајн састанке и конференције, заправо дигиталне слике у јавном домену, које смо користили да бисмо избегли приказивање приватности спаваћих соба, кухиња и других кућних просторија у којима се одвијао рад од куће.

Свих шест Европеаниних заједница (истраживања, образовање, ИТ, ауторско право, комуникације и утицај) преселиле су своје активности на онлајн палтформе за видео комуникацију: Google Meet (за трајање догађаја

¹ “Wellcome Trust building to become respite centre for local NHS staff”, <https://wellcome.org/news/wellcome-trust-building-become-respite-centre-local-nhs-staff-covid-19> (преузето 14. 9. 2020).

² Тамара Бутиган Вучај, “Turning digital art into designer face masks”, Европеана Про блог, 6. август 2020, <https://pro.europeana.eu/post/turning-digital-art-into-designer-face-masks> (преузето 14. 9. 2020).

³ Џолан Вајтс, “Art Up Your Zoom: beautiful backgrounds for your conference calls”, Европеана Про блог, 3. април 2020, <https://blog.europeana.eu/2020/04/art-up-your-zoom-beautiful-backgrounds-for-your-conference-calls/> (преузето 14. 9. 2020).

до 60 минута и мањи број учесника) и Zoom (за трајање догађаја преко 60 минута и већи број учесника). Такође, сви Европеанини пројекти су настављени уз онлајн консултације. Европеана се још раније определила за политику високе свести о климатским променама, тако да су физички састанци и пре пандемије били сведени на минимум, а крајем године је организовала прву климатски одрживу конференцију. То практично значи следеће: као компензацију за карбонске отиске, произведене током авионских летова учесника конференције, Европеана је уплатила организацији „Trees for all” да посади 216 нових стабала у Холандији, на конференцији није било штампаног материјала и ради уштеде на пластичним или папирним чашама, сви учесници су добили флашице од лаке, рециклирајуће пластике. Европеанина Радна група за климатску акцију одгодила је кампању за очување климе, планирану за пролеће 2020, што не значи да није било онлајн дискусија о овоме. Уз констатације да је од почетка пандемије небо над Пекингом мало ведрије јер су смањени производња и обим саобраћаја, да има много мање летова авионом него последњих деценија те да је емисија угљен-диоксида унеколико смањена, морали смо да се сложимо да све то не зауставља климатске промене. Лед се и даље топи, ниво мора и температуре на нашој планети расту, неки инсекти и морски корали изумиру, а пластични отпад вреба на сваком ћошку. Баш крајем марта 2020, главни градови земаља на Балкану надметали су се индексима загађења који су износили између 300 и 400, што је означено као изузетно опасно по здравље. Тешко је замислити да послата е-пошта са прилогом од 1 МВ производи 19 грама угљен-диоксида. И да се у свету за један сат пошаље више од 20 милијарди е-поште, што је равно карбонском отиску који направи 4.000 тона бензина. То су застрашујуће чињенице које нас инспиришу да бирамо нове начине размене и дељења информација и докумената.

У марту, првом месецу карантина, почео је циклус онлајн радионица „Култура од куће”,⁴ са фокусом на музеје, библиотеке, архиве и образовање, респективно, да би се почетком јула завршио радионицом са темом како организовати добар семинар. Све радионице је водила изузетна Сузан Хазан, координаторка конзорцијума Дигитално наслеђе из Израела и копредседавајућа Европеанине заједнице за комуникације, која је и иницирала ову серију онлајн радионица. Презентације и снимци са радионица доступни су онлајн. Сваки вебинар се након службеног завршетка програма

⁴ Сузан Хазан, “Culture from home – Connecting through webinars during the lockdown” <https://pro.europeana.eu/post/culture-from-home-connecting-through-webinars-during-the-lockdown>, Европеана Про блог, 6. јул 2020. (преузето 14. 9. 2020).

настављао слободним ћаскањем, такозваном *Tana Libera Tutti* (Слободно за све) сесијом, када би сви учесници могли да се виде, поделе утиске са радионице и слободно разговарају. У радионици намењеној библиотекама, примере добре праксе представиле су Марион Енсел и Луиза Торе из Националне библиотеке Француске и Софија Кларин Задравец из Националне и свеучилишне књижнице из Хрватске. Француска дигитална библиотека *Галика* појачала је активности на Твитеру, Инстаграму и Фејсбуку, као и број блогова о дигиталним садржајима, бирајући дигиталне садржаје примерене карантину. Занимљива је објава са предлогом за читање књиге из 18. века *Пути око моје собе*⁵, Гзавијеа де Местра. Сви смо ишли на тај пут током карантина, а француски аутор подсећа како треба ценити оно што имамо. Против досаде код куће, обе библиотеке су користиле гејмификацију и осмислиле бројне игре за прекраћивање времена у карантину, али и учење о културном наслеђу. Посебна пажња посвећена је деци, прилично рањивој групи током пандемије. Национална и свеучилишна књижница (НСК) у Загребу креативно је приступила новој ситуацији изазваној пандемијом. Европски документациони центар при НСК придружио се промоцији Европске комисије за спречавање лажних вести и информација о пандемији. Хрватски архив веба, такође при НСК, покренуо је прикупљање веб-садржаја о коронавирусу SARS-CoV-2 и болести ковид-19. Такође, на друштвеним мрежама су постављани дигитални садржаји који промовишу мере за заштиту од заразних болести. У колекцији сувенира НСК понуђене су маске са мотивима из природе. Како је град Загреб током пандемије погодио и прилично јак земљотрес, НСК је пажњу усмерила на прикупљање информација о штети у мрежи библиотека као и архивирању веб-страница о земљотресу. Из старих хрватских новина, НСК је на друштвеним мрежама делила чланке о вирусним болестима и земљотресима кроз историју. Све бројнијој онлајн публици понуђене су нове виртуелне изложбе, тематске збирке дигитализованих садржаја, и то у сарадњи са другим библиотекама Хрватске. Недавно отворена Дигитална лабораторија НСК укључила се у израду визира за заштиту медицинског особља. На основу дигиталне грађе, креиране су бојанке⁶ и слагалице⁷ и то у неколико серија, тј. колекција. У слободном делу радионице било је речи

⁵ Галика, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k65653101/>, Национална библиотека Француске (преузето 14. 9. 2020).

⁶ Национална и свеучилишна књижница у Загребу, <http://bojanka.nsk.hr/>, Национална и свеучилишна књижница у Загребу (преузето 14. 9. 2020).

⁷ Национална и свеучилишна књижница у Загребу, <http://slagalica.nsk.hr/>, Национална и свеучилишна књижница у Загребу (преузето 14. 9. 2020).

о промотивној акцији за популаризацију књига и читања #bookfacefriday у којој подједнако узимају учешћа библиотеке и издавачке куће. Сазнали смо и да је Национална библиотека Шкотске отворила могућност за писање блогова (у форми писама библиотеци) од куће, како за запослене, тако и за кориснике, #LettterstotheLibrary.

Прва онлајн конференција Европеане за време карантина био је пролећни Форум агрегатора за Европеану, који је одржан на апликацији Zoom са преко 70 учесника, са одвојеним сесијама и радом по групама у одвојеним виртуелним просторима. За време пауза, Европеанин ди-џеј пуштао је музику из јавног домена, а други дан био је у целости посвећен ауторском праву у дигиталном свету и одређивању лиценци за приступ дигитализованим садржајима, што је од изузетног значаја за праксу дигиталних библиотека у Србији. Поред практичне радионице, спроведено је *ad hoc* истраживање помоћу софтвера Mentimeter. Ова дводневна конференција одржана је у првој седмици маја и коначно нас уверила да се и велика тродневна годишња конференција Европеане може одржати онлајн у новембру 2020. године.

Други годишњи састанак Савета чланова Асоцијације Мрежа Европеана, који је требало да се одржи у Хагу почетком јула, такође је мигрирао у виртуелни свет. То је можда био и најзанимљивији стручни онлајн догађај у коме сам учествовала. Он је још једном доказао да као и у физичком свету и у оном онлајн, избор правих људи за вођење сесија представља кључ успешности било ког скупа. На једној од сесија учили смо да правимо мимове базиране на грађи Европеане, на крају смо их објавили на Твитеру, што је било забавно, а некима и јако корисно.

Пројекат Заједничка култура, који са Европеаном спроводе 24 европске институције са циљем да се креира координирано окружење за националне агрегаторе за Европеану, продужен је за шест месеци, пре свега због обимности, али и услед отежаног рада због пандемије, тако да уместо до краја јуна траје до краја децембра 2020. године. Народна библиотека Србије, као партнер у пројекту, наставила је са свим активностима које су биле могуће у новим условима, а то је пре свега рад на унапређивању метаподатака и креирању ПДФ докумената у пуном тексту за дигиталне објекте из Народне библиотеке Србије. Пројектни тим имао је непрекидну онлајн комуникацију на апликацији Slack и доста тога смо успели да завршимо радом од куће.

Током вишемесечног карантина, из већ завршеног пројекта Процват писмености, Европеана је објавила читав низ блогова партнерских установа, а међу њима и два блога из Народне библиотеке Србије: *Рођен да*

Фотографија једног броја учесника онлајн састанка Савета чланова
Асоцијације Мрежа Европеана

би био заборављен⁸ Душана Никодијевића и Пушник – њрича о Милораду Рајчевићу⁹ Ане Стевановић.

PAGODE Европеана Кина нови је пројекат започет у априлу 2020. године. Припрема наставка овог пројекта PAGODE 2 текла је за време пандемије. Из Србије су аплицирали Народни музеј у Београду и Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”. Карантин није много утицао на окупљање пројектног тима и прикупљање документације јер се то и иначе одвија онлајн, уз велики број сати проведених на онлајн састанцима.

Пројекат ADRINETBOOK из европског програма финансирања INTERREG припада фамилији европских пројеката за подршку јонско-јадранском региону. За овај програм финансирања Србија је квалификована већ дужи низ година. Народна библиотека Србије позвана је да учествује у овом пројекту од Централног института за обједињени каталог

⁸ Душан Никодијевић, “Born to be Forgotten - the story of Božidar Knežević”, 21. април 2020, <https://blog.europeana.eu/2020/04/born-to-be-forgotten-the-story-of-bozidar-knezevic/> (преузето 15. 9. 2020).

⁹ Ана Стевановић, “The Traveller - story of Milorad Rajčević”, Европеана блог, 19. мај 2020, <https://blog.europeana.eu/2020/05/the-traveller-story-of-milorad-rajcevic/> (преузето 15. 9. 2020).

из Рима, која је и водећи партнер у пројекту. Вишегодишње припреме за покретање пројекта окончане су почетком марта 2020, када је пројекат и званично почео. Због ситуације са пандемијом у Италији, пролонгиране су активности у овом пројекту за јесен, што не значи да је изостала онлајн преписка и различите активности.

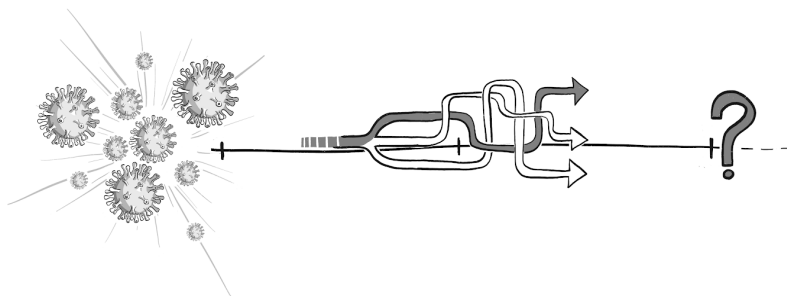
Европеанина Радна група за истраживаче бави се дигиталном трансформацијом установа културе Европе и њихових дигиталних садржаја како би били пријемчивији за истраживаче који се пре свега декларишу као дигитални хуманисти. Ова група је интензивно радила онлајн на припреми смерница за установе културе и Европеану, полазећи од упитника који је спроведен међу истраживачима током октобра 2019. године. Пандемија је у великој мери изменила хоризонт истраживача. Џенифер Едмондс, једна од троје директора европског конзорцијума DARIAH-ERIC, наводи: „Ковид-19 је убрзао темпо и видљивост дељених истраживања, како у науци, тако и у уметности (на пример, на тему искустава са пандемијом грипа 1918. године или развоја и дистрибуције ранијих вакцина). Међутим, установе културе нису тако спремне за брзе и примењиве одговоре. Ово је одлична прилика за уметност и хуманистичке науке да покушају да допринесу извеснијој перспективи друштва у време великих изазова које наука, технологија, инжењерство и математика не могу решити саме.”

Европеана континуирано ради на оснаживању сектора културног наслеђа у његовој дигиталној трансформацији. У склопу своје мисије, покренула је „процес стварања смисла” (sense-making process), у јуну 2020. године кроз тронедељне радионице са 64 учесника из 22 земље, под насловом *Дијигитална трансформација у доба ковида-19*. Смисао овог процеса је да идентификује потенцијалне могућности за развој и позитивно деловање током кризе изазване болешћу ковид-19. Мајкл Питер Едсон (стратег, консултант и лидер у области дигиталне трансформације у култури) и Јаспер Висер (међународни консултант и водитељ, специјализован за област дигиталне трансформације, Музеји будућности¹⁰), независни експерти, водили су учеснике, подељене у три групе, кроз десет тема, да би се кроз разговор спонтано наметнуло још барем десет. Задате теме биле су: прилика за промене, нова перспектива дигиталног, друштвени утицај и релевантност, корисници и различитост, наше основне вредности и култура, превазилажење дигиталног јаза, организација културног наслеђа, умрежени сектор културе, индивидуални раст и учење, простор за иновације и

¹⁰ Музеји будућности, <https://themuseumofthefuture.com/>, Јасперс Висер (преузето 15. 9. 2020).

експериментисање. Неке од наметнутих биле су: реакција сектора културе на покрет Black Lives Matter, култура рада од куће, реевалуација физичких састанака и многе друге. Учесници су током онлајн састанака износили своја виђења и одговоре на унапред задата питања, да би након тога радили домаће задатке, кроз онлајн упитнике. Двоје учесника било је из Србије: Адам Софронијевић из Универзитетске библиотеке „Светозар Марковић” и Тамара Бутиган Вучај из Народне библиотеке Србије, наравно у различитим групама, које су формиране тако да буду родно и географски балансиране. Теме које смо обрађивали наводиле су нас да додатно промислимо о новој ситуацији у којој смо се нашли, о променама које нас извесно очекују, а све кроз могућност да разменимо и укрстимо мишљења и почнемо да пројектујемо могућа решења за будућност наших занимања, али и институција. Први налази и исходи овог процеса објављени су крајем јуна као нацрт и стављени на увид Савету чланова Асоцијације мреже Европеана, као део агенде другог годишњег састанка овог тела. Од 34 члана Савета, њих 15 је учествовало у овим радионицама. Слободно се може рећи да је циљ радионица постигнут: подстакнут је дијалог представника сектора културног наслеђа широм Европе и створени су услови за почетак деловања. Један од могућих закључака ове правремене иницијативе јесте да је нови изазов да будемо иновативни, а не да само конвертујемо физичке активности у дигиталне, што је у некој мери наравно неопходно. Запажа се једна врста императива да се прихвати изазов промене, иако не знамо да ли ће правац промене бити прави. Често нам треба храбрости да отворимо теме које нису увек пријатне. И уколико сами мислимо да нисмо важни за друштво, тако ће нас друштво и перципирати, што значи да треба да мењамо ставове. Такође, установе културе налазе се у својеврсном парадоксу или кваки-22: иницијативе унутар дигиталне трансформације захтевају финансијска улагања, која су у новим условима смањена у читавом сектору културе. Финансијски ефекти пандемије и те како се одражавају на установе културе и појединце, готово све наплативе услуге су сведене на минимум, буџети су редуковани. са друге стране, дигитални јаз препознајемо у најмање три облика: као технолошки, унутар сектора (између библиотека, архива, музеја и галерија) и унутар самих установа, међу колегама.

Све у свему, ситуација у којој смо се нашли подсећа на ону у којој конструисамо летелицу којом увелико летимо.

Криза изазвана ковидом-19

Период транзиције

Нова нормалност

Будућност сектора културе, укључујући и дигиталну трансформацију овог сектора, никада није била неизвеснија, баш као и будућност света у којем живимо и који смо створили за будуће генерације. Ако је нешто потпуно извесно, то су промене и било би добро да их прихватимо и пригрлимо, уколико желимо да будемо део будућности и то као библиотекари, као важни субјекти сектора културе и на крају као носиоци промена и лидери у дигиталној трансформацији.

Literatura:

1. Butigan Vučaj, Tamara. "Turning digital art into designer face masks". Evropeana Pro blog, 6. avgust 2020, <https://pro.europeana.eu/post/turning-digital-art-into-designer-face-masks> (preuzeto 14. 9. 2020).
2. Galika, <https://gallica.bnf.fr/ark:/12148/bpt6k65653101/>, Nacionalna biblioteka Francuske (preuzeto 14. 9. 2020).
3. Hazan, Suzan, "Culture from home – Connecting through webinars during the lockdown" <https://pro.europeana.eu/post/culture-from-home-connecting-through-webinars-during-the-lockdown>, Evropeana Pro blog, 6. juli 2020. (preuzeto 14. 9. 2020).
4. Muzeji budućnosti, <https://themuseumofthefuture.com/>, Jaspers Viser (preuzeto 15. 9. 2020).
5. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, <http://bojanka.nsk.hr/>, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (preuzeto 14. 9. 2020).
6. Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu, <http://slagalica.nsk.hr/>, Nacionalna i sveučilišna knjižnica u Zagrebu (preuzeto 14. 9. 2020).
7. Nikodijević, Dušan, "Born to be Forgotten - the story of Božidar Knežević", 21. april 2020, <https://blog.europeana.eu/2020/04/born-to-be-forgotten-the-story-of-bozidar-knezevic/> (preuzeto 15. 9. 2020).
8. Stevanović, Ana, "The Traveller - story of Milorad Rajčević", Evropeana blog, 19. maj 2020, <https://blog.europeana.eu/2020/05/the-traveller-story-of-milorad-rajcevic/> (preuzeto 15. 9. 2020).
9. Vajts, Džolan, "Art Up Your Zoom: beautiful backgrounds for your conference calls", Evropeana Pro blog, 3. april 2020, <https://blog.europeana.eu/2020/04/art-up-your-zoom-beautiful-backgrounds-for-your-conference-calls/> (preuzeto 14. 9. 2020).
10. "Wellcome Trust building to become respite centre for local NHS staff", <https://wellcome.org/news/wellcome-trust-building-become-respite-centre-local-nhs-staff-covid-19> (preuzeto 14. 9. 2020).

Tamara Butigan Vučaj

National Library of Serbia, Belgrade

tamara@nb.rs

INTERNATIONAL PROJECTS IN THE TIME OF CORONAVIRUS: A PERSONAL EXPERIENCE

Abstract: We have all experienced the “coronavirus roller coaster” feeling in the previous months. The same metaphor could be applied to work from home, which took adrenaline or melatonin forms depending on the day and activity. For many of us, this was the first experience of working from home, since Serbian legislation does not recognize this form of work engagement. The first analyzes of work from home in our country have shown that such work has both advantages and disadvantages, just like the one in the workplace. However, some of the librarians had the opportunity to learn from those already experienced in working from home, through international projects and activities. Engagement in Europeana and other international initiatives, as well as in several international projects, have made the difficult period of quarantine and pandemic an opportunity for learning and adaptation. And a special advantage was the participation in a series of online workshops Digital Transformation in the time of COVID-19, organized by Europeana for a limited number of participants.

Keywords: international projects, Europeana, COVID-19, work from home, cultural sector, digital transformation.

Примљено: 20. септембра 2020.

Прихваћено: 6. новембра 2020.

Драгана Д. Милуновић
Народна библиотека
Србије, Београд
dragana.milunovic@nb.rs

Стручни рад
UDK 027.54(497.11)"2020"
616.98:578.834(100)"2020"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.2.3>

НАРОДНА БИБЛИОТЕКА СРБИЈЕ У УСЛОВИМА ВАНРЕДНОГ СТАЊА ПРОГЛАШЕНОГ ПОВОДОМ ПАНДЕМИЈЕ ЗАРАЗНЕ БОЛЕСТИ КОВИД-19

Сажетак: Рад се бави описом начина организације рада, као и остварених резултата Народне библиотеке Србије током ванредног стања проглашеног услед пандемије заразне болести ковид-19. Описан је начин рада на нивоу појединачних организационих јединица, са посебним нагласком на изазовима који су обухватили рад са корисницима на даљину, обезбеђивању потребне инфраструктуре запосленима за рад на даљину, као и примену епидемиолошких мера заштите запослених, корисника и књижног фонда.

Кључне речи: пандемија, Народна библиотека Србије, епидемиолошке мере.

У складу са Одлуком о проглашењу ванредног стања и Уредбом Владе Републике Србије о организовању рада послодаваца за време ванредног стања, Народна библиотека Србије (НБС) у периоду од 16. марта до 27. априла 2020. године није била отворена за кориснике. Запослени су обављали послове у складу са Решењем о обављању послова ван просторија послодаваца за време ванредног стања. У згради НБС обављани су послови откупа књига, пријема обавезног примерка публикација, уз пратећа дежурства у библиотеци, као и повремене доласке ради обављања хитних послова за које је неопходно физичко присуство у просторијама НБС, а која су утврђивана према потреби. На овакав или сличан начин послове је обављао највећи број националних библиотека у свету, али и других типова библиотека са главним циљем да се сачува здравље запослених.

На основу Уредбе Владе о организовању рада послодаваца за време ванредног стања („Сл. гласник РС” број 31/2020), Уредбе о мерама за време ванредног стања („Сл. гласник РС” број 31/2020, 36/2020, 36/2020, 38/2020,

39/2020, 43/2020, 447/2020, 49/2020, 53/2020, 56/2020, 57/2020 и 58/2020), Закључка Владе 05 број 53-3259 („Сл. гласник РС” број 58/2020), Препоруке Министарства културе и информисања упућене установама заштите културног наслеђа број 112-01-138/2020-07 од 21. 4. 2020, као и на основу других аката Владе Републике Србије и других надлежних органа донетих за време проглашеног ванредног стања, читаонице Народне библиотеке Србије почеле су да раде од 27. априла 2020. године. Рад је организован под измењеним условима и уз придржавање свих епидемиолошких мера и строгих мера физичког дистанцирања, док је на радна места у згради библиотеке враћен одређени број запослених. Сукцесивно, и сагласно инструкцијама ресорног министарства, на посао у згради враћана је једна по једна група запослених (хронични болесници, као и мајке деце до дванаест година на посао су враћени тек почетком јуна 2020. године).

Начин организације рада у условима ванредног стања, као и реализоване активности у периоду током кога је рад организован од куће биће представљени у овом раду.

Сектор за библиотечко-информациону делатност

Од ступања на снагу ванредног стања, **Одељење обавезног примерка** имало је највише свакодневних обавеза које су укључивале дежурства у згради. Наиме, природа посла која подразумева пријем и распоређивање обавезног примерка, издавање потврда о примљеном обавезном примерку за потребе републичког откупа књига захтевала је континуитет у доласцима у библиотеку. Сачуване су комплетне дневне новине које су излазиле у мањем броју издања током ванредног стања, као и различита периодична издања.

Издавачи су редовно похрањивали дигиталне копије обавезног примерка на сервере електронског обавезног примерка (укупно 4.861), а настављено је прикупљање српског интернет домена у опсегу које су допуштали технички услови. Првенствено су сачувани портали које су покренуле владине службе, а везани су за пандемију болести ковид-19¹ и други портали са блиским садржајем. Током ускршњих празника сачувани су портали хришћанских заједница у Републици Србији, као и исламске заједнице почетком рамазана.

¹ <https://covid19.rs/>, <https://www.digitalnasolidarnost.gov.rs/>, <https://rasporednastave.gov.rs/index.php>, <https://budivolonter.gov.rs/>

Као члан међународног конзорцијума за очување интернет садржаја (The International Internet Preservation Consortium) Народна библиотека Србије укључила се у пројекат „Novel Coronavirus (2019-nCoV) outbreak” пославши 453 линка ка интернет страницама са припадајућим метаподацима на српском и енглеском језику, који ће бити сачувани на серверима те организације. Битно је истаћи да је на овај начин НБС успела да сачува и одређене интернет странице које није у могућности да прикупи сопственим ресурсима (друштвене мреже итд.).

У Одељењу селективне набавке пријем поклона је обустављен, као и слање наших поклона другим библиотекама. Због немогућности обраде, лекторисања, сортирања књига по дезидератима, договорено је да рад од куће буде усмерен на проверу поште, одговарање на захтеве сарадника и проверу спискова размене и поклона. Обустављено је слање пакета у иностранство, као и одношење већ припремљених пакета у архиву, због гомилања у поштама и како не би дошло до кидања адресница, чиме би се трајно изгубила информација и од кога је пакет и коме упућен. Претраживана је и страна издавачка продукција са циљем идентификације сербике.

Рад са корисницима на даљину представљао је посебну врсту изазова и подразумевао како пружање општих информација на захтев, тако и тематска претраживања база података.

Поред предложене литературе корисници су упућивани и на електронске изворе који су им тренутно доступни, а личне библиотеке библиотекара биле су у служби пружања информација корисницима.

Након релаксације мера, рад са корисницима подразумевао је рад у простору Библиотеке уз придржавање највиших хигијенских стандарда у смислу постављања дезобаријера на све улазе, као и средстава за дезинфекцију руку, употребе заштитних маски и рукавица, као и истицање упутстава за одржавање хигијене на видним местима у корисничком делу зграде. Одржаван је ограничен број корисника и ограничен број запослених у читаоницама и канцеларијама како би се смањио физички контакт и одржала прописана раздаљина од два метра између корисника и запослених, као и корисника међу собом. Процедура наручивања библиотечко-информационе грађе и извора обављана је тако што су захтеви достављани унапред, на имејл адресу pitajtebibliotekara@nb.rs, а преглед захтева обављали су библиотекари и информатори који су спискове наруџбина достављали Одељењу за чување и приступ фондовима. Максималан број јединица грађе које су се могле наручити у једном дану био је ограничен на пет по кориснику, а у случају потребе, корисник је исту грађу могао да користи и наредних дана, уз претходно заказивање термина доласка у Библиотеку.

Приликом враћања грађе корисник оставља грађу на означено место на пулту, а након сваког враћања грађе пулт се дезинфикује. Враћена грађа коју је корисник одложио одвози се у претходно припремљен простор – издвојену просторију за карантин; са овом грађом поступа се у складу са препорукама Одељења за конзервацију и рестаурацију.

Од увођења ванредног стања у **Одељењу монографских публикација** захтеви за израду СІР-а примани су електронски, а обрађивачи су по потреби одржавали консултације са издавачима. Број обрађених захтева износио је 952, док је додељено 758 ИСБН бројева. И у **Одељењу серијских публикација**, складу са препорукама, рад на СІР-у и додела ISSN бројева постали су приоритет али обављани су и други послови и то рад на Библиографији Србије – серијске публикације, редакција записа, разрешавање дупликата, као и отварање нових наслова. У Одсеку за аналитичку обраду чланака у периоду рада од куће онлајн су обављани сви послови као током редовног рада, осим рада на ревизији фонда, због физичке недоступности књига. У складу са препорукама, рад на СІР-у и овде је био приоритет и кроз дневно дежурство и расподелу материјала сви чланци из часописа који су стизали на СІР преко заједничког имејл налога обрађени су и класификовани без икаквог застоја и временског одгађања. У **Одељењу посебних фондова** прилив материјала за СІР се умногоме смањило, док на почетку пандемије није било захтева за ISMN и ISAN. Обављани су послови редакције записа у бази COBIB.SR, као и унос и редакција у бази CONOR. У бази ЕКРААН – електронски каталог рукописа и архивалија редиговани су постојећи записи и урађени нови нормативни записи. Настављен је рад на приређивању издања преписке Љубомира и Анушке Мицић, као и рукописа „Бекство мога оца из Турске у Србију”, који су у издавачком плану у оквиру едиције „Жива прошлост”.

У ванредним околностима **Одељење за научне информације** је не-сметано обављало све своје делатности, везане за све програмске активности. Предност овог одељења огледала се у томе што су све активности погодне за рад на даљину.

Настављен је рад на два главна програма: КоБСОН – Конзорцијум библиотека Србије за обједињену набавку и DOI Serbia – промоција научних часописа који излазе у Србији и њихово укључивање у међународну размену, као и обављање редовних активности, које обухватају: одржавање веб-странице КоБСОН-а, Фејсбук и Твитер странице, претраживање доступних електронских извора за потребе корисника, дневна комуникација са страним издавачима и корисницима, праћење и објављивање свих статистичких података о коришћењу претплаћених извора, одржавање

сервиса Наши у WoS, одржавање дигиталног репозиторијума Народне библиотеке Србије. У оквиру иницијативе **Дигитална солидарност** послати су подаци о два сервиса – DoiSerbia и DoiSerbia PhD.

Библиографско одељење махом је било ангажовано на редакцији записа у локалном и узајамном каталогу, а који се односе на Библиотеку манастира Хиландара, Библиотеку Арсенија Стојковића у Сентандреји, као и библиографију периодике.

Библиотечко пословање и организација у **Одељењу за чување и приступ фондовима** састојало се од провере инвентарних бројева након спроведене електронске ревизије фонда. Списак за проверу и исправку инвентарних бројева је садржао 10.000 јединица, а запослени су на кућним рачунарима инсталирали COBISS платформу, преко које су прегледали и исправљали инвентарне бројеве. У оквиру Одељења постоји и књиговезачка радионица са четири запослена. С обзиром да је реч о колегама са вишедеценијским искуством, свако до њих код куће има приручну радионицу са елементарним прибором којим могу да се повезују књиге. На овај начин преповезано је око 400 публикација.

Одељење за заштиту, конзервацију и рестаурацију по увођењу ванредног стања изменило је праксу рада у лабораторији, сходно новонасталој ситуацији, тако да су организована дежурства у лабораторији (при чему је настављен рад на угроженој књижној и некњижној грађи), док је остатак тима упућен на рад од куће. Делу радника омогућен је практичан рад (на повезу, тамо где постоје услови), док је главни акценат бачен на научно-истраживачки рад у пољу заштите писане баштине, а рад из области превентивне заштите старе и ретке библиотечке грађе се спроводио у лабораторији. У светлу препорука да се омогући рад библиотека са корисницима, конзерватори су се бавили и истраживањем метода заштите грађе и запослених у условима рада под пандемијом. Остварени су контакти са многим међународним институцијама културе, као и колегама конзерваторима из ових институција који су пренели своја искуства у борби против вируса Сарс-Ков-2. Консултовали смо се и са колегама из националних институција културе у Србији (Архив Србије, Народни музеј, Музеј савремене уметности, Универзитетска библиотека, Музеј Николе Тесле) ради размене искустава и мишљења. На основу светске праксе, као и размене мишљења са колегама из струке, Одељење за заштиту је сачинило упутство за руковање библиотечком грађом у време пандемије, а у циљу заштите како грађе тако и људског здравља.

По ублажавању мера и касније по укидању ванредног стања, конзерваторска служба је отпочела практични рад на заштити културне баштине

у лабораторији Народне библиотеке Србије, повратком радника у етапама. Повратком у лабораторију настављен је конзерваторско рестаураторски рад на заштити културних добара писаних на папиру и пергаменту, према раније усвојеном плану и програму. Конзервира се следећа грађа: збирка старе и ретке књиге Библиотеке Глигорије Возаревић, збирка међународних уговора Министарства спољних послова, збирка архивалија Архива САНУ, као и угрожена књижна грађа фонда НБС.

Рад Одељења за археографију у условима ванредног стања одвијао се у суженом обиму. Неке активности су редуковане и прилагођене раду од куће, док су оне које захтевају непосредан рад са рукописима и старим штампаним књигама, у потпуности обустављене (прикупљање грађе за археографску обраду, експертиза, припрема за конзервацију...) На лицу места су провераване једино вредности микроклиматских услова у Трезору, и то редовно; у ово су укључени сарадници Одељења за археографију и начелник Одељења за техничко-безбедносне послове.

Од куће се радило на пројекту „Опис српских рукописних књига у иностраним збиркама”, којим руководи Библиотека Српске патријаршије, а суфинансира га Министарство културе и информисања, при чему је за штампу приређен део археографског описа (кодиколошки опис, опис садржине, маргиналије и записи) 21 српске рукописне књиге у Мађарској. Такође је завршена техничка припрема за објављивање 41. књиге *Археолошко-графских њрилоја* (за 2019). Настављени су послови на реконституцији тзв. Старе збирке Народне библиотеке у Београду, допуњавана је литература за поједине рукописне књиге.

Сарадници Одељења највећи део радног времена посветили су научноистраживачком раду у ужем смислу. Радили су на следећим темама: успостављање теоријског приступа археографској обради поменичких књига: анализа књига за уписивање милостиње из збирке Библиотеке Епархије будимске у Сентандреји; текстологија оригиналне српске средњовековне књижевности: текстолошка анализа и поређење различитих преписа службе архиепископу Јевстатију; каталог орнаментике српских рукописних књига XIV и XV века: опис илуминације (заставица и иницијала) рукописа манастира Дечана; језик и писмо у повељама и писмима краља Милутина из Дубровачког архива; венецијанска издања српског штампарства XVI века: садржина издања Божицара Вуковића; писање одредница за Православну енциклопедију (Русија).

Одржаван је редован контакт са корисницима у вези са њиховим истраживањима, електронским или телефонским путем.

Сектор Виртуелна библиотека Србије

У Сектору Виртуелна библиотека Србије свакодневно је обављана комуникација са кандидатима за лиценцирање за рад у **систему узајамне каталогизације** на COBISS платформи, што подразумева пружање стручне и техничке помоћи за рад у онлајн тестном окружењу. Обављана је електронска комуникација са Комисијом за лиценце за узајамну каталогизацију и прегледани су тестни записи за добијање лиценци, па је у извештајном периоду додељено осам лиценци (ДУКА- дозвола А) библиотекарима, а 10 библиотекара су у поступку за стицање лиценце.

Редовно је ажуриран Портал Образовања COBISS.SR, уз постављање нове верзије Апликације портала и обављање административних послова на ажурирању корисничких налога и шифрарника. Постављен је план курса за 2020. годину, уз онлајн преузимање пријава за планирану лиценцирану обуку. Свакодневно је пружана стручна и техничка помоћ библиотекарима, активним учесницима у Систему узајамне каталогизације путем мејла vbsservis@vbs.rs или телефона. У оквиру извођења аутоматизоване ревизије фонда НБС, пружана је стручна помоћ колегама који су укључени у овај процес, уз генерисање извештаја о ревизији.

Рад у **Одељењу за развој рачунарско-информатичког система** одвијао се по плану на пословима подршке информационом систему НБС. Због наступања ванредног стања у држави, и доношења одлуке од стране Народне библиотеке Србије за рад од куће, запосленима у НБС је омогућен удаљени приступ са кућних рачунара и службених лаптопа. Најважније активности односиле су се управо на даљинско праћење ИТ инфраструктуре НБС уз одржавање мејл сервера и контролу даљинске комуникације запослених са ИТ инфраструктуром. Телефонски је пружана помоћ корисницима, како да приступе одређеним НБС сервисима преко интернета; праћена је безбедност рачунарске мреже НБС и решавани проблеми настали добијањем порука малициозног садржаја; омогућен је рад од куће свим корисницима, који су за тим имали потребу, креирањем групне политике на доменима nb.int и nbs.int, којима се омогућава удаљени приступ Remote Desktop Users.

За одређени број корисника креирани су VPN налози, којима се омогућава сигуран и заштићен приступ НБС серверима и радним станицама. Већем броју корисника је инсталиран програм TeamViewer, на кућним рачунарима и на рачунарима на којима раде у Библиотеци, чиме им је омогућено да несметано раде свакодневне послове као да су физички на радном месту.

У оквиру припрема за реализацију стручних испита обављане су редовне консултације са кандидатима за мајски стручни испит, прегледана је њихова документација (послата у електронској форми) и давана су упутства о поступању. Настављени су и радови на дотеривању перформанси нове апликације за *Мрежу библиотека Србије*.

Дигитална НБС у време корона вируса била је усмерена ка ревидирању и промовисању садржаја Дигиталне НБС на сајту НБС. У склопу сређивања садржаја на дигиталној библиотеци, додати су описи за наслове периодике, односно дигиталне збирке свуда где недостају, као и преводи тих описа на енглески језик. Преведени су описи за следеће наслове периодике: *Пијемонџи, Геџа, Радник, Тојличке новине, Орјанизовани радник, Илустрирани листи, Надреализам данас и овде, Вечности, Данас, Албанска сјоменица, Добровољачки јласник, Рајник, Рајнички јласник Израел, Американски Србобран, Бошњак, Народна свијести, Борба, Зениџи, Дада Танк, Хийнос, Пушјеви, Дада-Јок, Сведочанства, Бела ревија*. Подигнути су ПДФ документи експортирани из docWorks-а и они који су генерисани директно из скенираних слика за годишта *Женској јокрејџа*, од 1927. до 1938. године, укупно 106 бројева, односно претраживих и сликовних ПДФ докумената.

Статистика приступа садржајима Дигиталне НБС говори да је збиркама приступило 19.676 јединствених корисника (18.704 нова корисника). У априлу, евидентиран је 17.071 кориснички захтев (15.238 нових корисника), а током прве половине маја, 4.229 јединствених посетилаца (3.113 нових корисника). Пораст посете (просечан број посетилаца претходних месеци био је око 5.000) узрокован је мерама ванредног стања, када су људи преоријентисани на дигиталне сервисе, а Дигитална НБС промовисана је на националном порталу Дигитална солидарност <https://www.digitalnasolidarnost.gov.rs/usluge/narodna-biblioteka-srbije/>.

Редовно су се реализовале онлајн активности у вези са европским пројектима у које је укључена НБС: Заједничка култура у Европеани (текући пројекат, због пандемије продужен до краја 2020. године), Процват писмености, а ADRINETBOOK, пројекат који је поднет у јулу 2018. године кроз програм финансирања INTERREG V-B Adriatic-Ionian ADRION Programme 2014–2020, одобрен је за финансирање уз извесне измене, које су дефинисане крајем 2019. године.

Сектор за заједничке програме

У оквиру **Службе за издаваштво** вршен је рад на припреми за штампу (лектура и коректура, техничка припрема) преосталих публикација из издавачког плана за 2019. годину: *Српска библиографија: књије 1801–1867. Том II*; фототипско-транскрибовано издање рукописног листа *Рововац*; периодична публикација *Археографски њрилози бр. 41*;

Страшна комедија. Прејиска Анушке Кон Мицић и Љубомира Мицића 1920–1960. фототипско издање књиге *Народне ијре VII* Љубице и Данице Јанковић; фототипско издање књиге *Народне ијре VIII* Љубице и Данице Јанковић, као и рад на припреми публикација обухваћених издавачким планом за 2020. годину.

Служба за пласман књиге и маркетинг редовно је постављала све релевантне садржаје са веб-сајта Народне библиотеке Србије на друштвене мреже (Фејсбук и Инстаграм). Тим путем обележен је и Дан сећања на страдање НБС у Другом светском рату, са видео-поруком управника НБС као средишњим делом. Вршена је и припрема материјала за онлајн представљање одржаних изложби НБС и пратећих садржаја, као и прикупљање, ажурирање и сређивање грађе за предстојеће изложбе, односно изложбене каталоге, уз осмишљавање адекватне колекције сувенира у складу са дугорочним планом визуелног представљања Народне библиотеке Србије.

Служба за програме из културе и односе с јавношћу вршила је припрему планираних садржаја (изложба планирана у сарадњи са Министарством културе и информисања Републике Србије и Форума словенских култура), као и припрема виртуелног обележавања значајних датума, попут Светског дана књиге и ауторских права, и презентације различитих књижевних садржаја у виртуелној области (представљање различитих публикација, књижевних стваралаца...). Обележавање Дана страдања НБС адекватно је медијски пропраћено: материјал, са видео-поруком управника НБС, емитован је у свим информативним терминима РТС-а; вести и информације о обележавању Дана страдања НБС објављене су у већини штампаних медија.

На друштвеним мрежама НБС свакодневно су, поред дигиталних садржаја НБС, издвајани линкови различитих емисија из културе, пре свега у области књижевности, које се доводе у везу са НБС.

Ка повратку у физичку димензију

Искуства у раду стечена током ванредног стања послужила су и након повратка на рад у просторијама Народне библиотеке Србије. Наиме, нови талас појачане циркулације вируса довео је до тога да запослени са хроничним болестима још једном буду упућени на рад од куће и то крајем јуна и почетком јула, те је у том смислу било неопходно организовати послове за рад на даљину и обезбедити контролу ових процеса. Поред тога, погоршање епидемиолошке слике које се очекује након периода сезонских инфекција такође најављује и потребу да се искуства стечена током пролећа 2020. анализирају и унапреде, а инфраструктурни и организациони услови за рад на даљину побољшају. Увид у међународну праксу такође је донео нове идеје које се могу применити на пословање Народне библиотеке Србије. Остаје да се ради на одржавању позитивног духа и атмосфере, поспешивању колегијалних односа и очувању интегритета институције који у свакој ситуацији која тектонски уздрма друштво имају тенденцију да клону. Формално ванредно стање је укинато, али оно је суштински наставило да буде ванредно; могуће га је превазићи радом, дисциплином и међусобним уважавањем на чему ће настојати и Народна библиотека Србије.

Dragana D. Milunović

National Library of Serbia, Belgrade

dragana.milunovic@nb.rs

NATIONAL LIBRARY OF SERBIA DURING THE STATE OF EMERGENCY DECLARED ON THE OCCASION OF THE COVID 19 PANDEMIC

Abstract: The paper deals with description of the work process organization, as well as the results of the National Library of Serbia achieved during the state of emergency declared on the occasion of the COVID 19 pandemic. The workflow of NLS departments, necessary infrastructure to work remotely, as well as the application of epidemiological measures to protect employees, users and the book fund are also described.

Keywords: pandemic, national Library of Serbia, epidemiological measures.

Примљено: 6. августа 2020.

Исправке: 29. септембра 2020.

Прихваћено: 10. октобра 2020.

Maria Alekseeva
alekseeva@rgub.ru
Ksenia Kosachkova
kosachkova@rgub.ru

Стручни рад
UDK 007:027.54]:004(470)
616.98:578.834(100)"2020"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.2.4>

Russian State Library for Young Adults
Moscow, Russia

RUSSIAN LIBRARIES FOR YOUNG ADULTS: PROPER RESPONSE TO THE CHALLENGES OF THE COVID-19 CRISIS

Abstract: Due to the COVID-19 pandemic, all public libraries in Russia had to temporarily stop providing services and conducting events at their physical spaces from mid-March up to mid-June 2020. However, the work of library specialists did not stop at that moment, it switched quickly to the online mode. Libraries used this extraordinary situation for developing new types and forms of their activities and services.

The Russian State Library for Young Adults (RSLYA)¹ is the largest library dedicated to young adults in Russia and one of the eight Russian federal-level libraries. Since the RSLYA acts as an information and consulting centre for the Russian young adult library network, as well as other libraries serving young people, it has been monitoring, aggregating, and sharing information on library activities and services during the whole period of the lockdown.

The article highlights the best and successful practices of online and digital services for young library users. We are convinced that most of the proposed cases can be adapted and implemented in libraries working with young people in different countries.

Keywords: libraries for young adults, library services for young users, online library services, Russian libraries, COVID-19 crisis.

¹ Russian State Library for Young Adults, <https://rgub.ru/en/> (accessed 7. 9. 2020).

Nowadays, the effectiveness and relevance of libraries largely depend on how well they are involved in the process of digitization. This is especially noticeable in working with young people since they are quite deeply immersed in new information technologies and more than other age groups interested in providing themselves with a comfortable digital environment and obtaining library services quickly in digital mode. The importance of coping with the new reality was once again highlighted by the COVID-19 crisis and restrictive measures for face-to-face user services. How can today's libraries respond to current challenges? What projects and events they implement in digital mode? How do libraries adapt traditional forms of activities to the virtual environment?

Literature projects, reading challenges, and online book clubs

It is important to find a positive side of any situation. The lockdown was a good chance to dive into the world of literature in a relaxed atmosphere. Moreover, the activities of the libraries encouraged users to do so. For example, the *Book Challenge*² was launched by the Svetlov Central Library for Young Adults in Moscow in January 2020. Its participants have to challenge themselves and read 20 books by the end of the year based on a special list. The list includes comics, award-winning books, campus novels, favorite books of your family, books taken from friends or library, etc. In other words, a wide range that allows participants to engage in different topics, genres, and senses of literature. A reader has to make a review of a book in text or video format and post it on social networks with the hashtag #svetlovkachallenge. For those who will complete the task before others, the library has prepared prizes from its partners, including gift certificates for books, museum tickets, online access to lectures and workshops, etc.

The School of Volunteer Initiatives "Our Business", based at the Makhaev Murmansk Regional Children's and Youth Library, offered an interesting option for schoolchildren and students during the lockdown. Organizers launched the *#ReadinQuarantine Volunteer Project* which encouraged young people to make a short promo video about their favorite book or take a selfie with this book adding a brief description of it. Library volunteers posted reviews of the book "Diary of a Wimpy Kid" by Jeff Kinney, an American children's writer, game inventor, and cartoonist, and of the book "A HORMONic body. How to

² Book Challenge Project, <https://www.svetlovka.ru/events/other/2020-god-20-knig/> (accessed 7. 9. 2020).

deal with metabolic disorders and chronic fatigue” by the Russian doctor and blogger Marina Berkovskaya. Volunteers of the Murmansk Children and Youth Library are actively implementing other useful projects. For example, in April volunteer Ekaterina Kozyreva began to lead the Evening Story Project. In the evenings, she reads online to children and their parents the fairytales of famous children’s writers. You can find all the activities of the library volunteers in the *#НАШЕgelo group*³ on VKontakte social media.

The National Library of the Udmurt Republic offers its users online readings. The meetings are organized within the framework of the Reading Roles Book Club aimed both at high school students and first-year university students. The club’s programme includes several blocks: the dramatisation of parts from a book; presentation of poems and prose or parts of them with subsequent analysis; imitation of classical literary “duels”; literary quizzes and meetings with specialists from the literary sphere. Usually, the meetings are held at the library, but due to the lockdown, they moved online.

Workshops, online meetings, marathons, and even games

You can get together and arrange creative performances in a cozy environment even in a remote mode. The Centralized Library System of the Eastern Administrative District of Moscow has organized creative online meetings as part of the Link Network Project across Russia. Each online meeting is mostly dedicated to one direction of creativity. From 3 to 12 people take part in it, sharing their best practices with each other, discussing them together, and communicating on any topic. The online meetings also have its own presenter who moderates the whole process: introduces participants of the meeting, initiates various discussions, keeps an eye on comments on the video, and answers questions from the audience. There have been held online meetings with poets, storytellers, and musicians. Colleagues from other regions also joined the action, in particular the libraries of St. Petersburg, the Vologda region, and the Republic of Buryatia. All meetings are broadcast live on social media. You can view the recordings in the official group of the project⁴ on VKontakte social media.

³ School of Volunteer Initiatives “Our Business”, <https://vk.com/club185716010> (accessed 7. 9. 2020).

⁴ Link Network Project, <https://vk.com/vssilke> (accessed 7. 9. 2020).

Workshops are good forms of communication because they are versatile and not bound to a particular place. The libraries have held many workshops online. Concerning young people's interest in graphic novels, the Belgorod State Scientific Library has arranged an online workshop on creating comics.

Innovative creativity built in the form of "learning through doing" is one of the most popular types of activity among young people today. Since the end of March, the Central Library of Muravlenko City (Yamalo-Nenets Autonomous Okrug) has been launching training videos on 3D modeling using the Blender, free graphic software toolset. The library specialist gives step-by-step instructions for the process of building a pre-selected 3D object, such as a rocket, a chair, an order, or even an entire room. In addition, the participants of the workshop, who send their projects to the specialist, have a chance to print them out to a 3D printer. Training sessions are held within the framework of the Naukograd Project – the laboratory of innovative creativity (FabLab) that has been operating in the Central Library of Muravlenko since 2017.

Various contests and marathons have been actively held in libraries. Participants of the Elm Literary Community based at the Shakhovskiy Astrakhan Library for Young Adults has launched a creative marathon called "FastArt". According to its rules, every two days a new topic is set in the official community group⁵ on which you had to offer your work — it can be a poem, prose, photo, or drawing. Some of the topics are: "Such a strange spring", "All the colors of the world", "Animal theme", "Fairy tale story", "Conversation with...", and "Feelings are the main thing".

From February 1 to April 20, 2020, the Chelyabinsk Regional Library for Young Adults offered its users to train their writing skills by organizing the Regional Youth Creative Contest of Fanfics "Fantastic Duet"⁶. According to its terms, young people had to think about the development of the books of famous Sci-Fi writers of the XX century, celebrating 100th birth anniversary in 2020 – Ray Bradbury, Isaac Asimov, and Arkady Strugatsky. Young people were very enthusiastic about this proposal. They took various books as a basis, among them: "There Will Come Soft Rains" by Ray Bradbury, "Profession" by Isaac Asimov, and "Stalker" by Arkady and Boris Strugatsky.

Games are another good option to brighten up your time at home. The Library of Friends of the Centralized Library System of the Moscow district of

⁵ Elm Literary Community, <https://vk.com/club151932379> (accessed 7. 9. 2020).

⁶ Regional Youth Creative Contest of Fanfics "Fantastic Duet", <http://mbi74.ru/novosti-i-sobytiya/3285-itogi-konkursa-fanfikov> (accessed 7. 9. 2020).

St. Petersburg invited users of Vkontakte social media to participate in a game to create a library story. According to its rules, librarians post part of the story, and the further development of the plot is determined by readers by selecting one of the suggested items. Participants of the game can also share their ideas about the story and actions of its heroes. You can follow the process of creating the library story in the official group of the library⁷ on Vkontakte social media.

Multimedia projects

The Yekaterinburg Library Centre⁸ implements creative online projects. Many of them appeared recently – during the lockdown. For instance, an interactive chronological long read *Books for 23 Years* dedicated to the 23rd anniversary of the centre. This digital project consists of three parts covering the periods 1997–2003, 2004–2009, and 2010–2020. Each part offers a reader to see the significant changes in various aspects of life, in particular in sports, fashion, literature, and pop culture, which determined the nature of the marked time and influenced the value perception, habits, and tastes of people. Among these events, there are many things that are close and easy to understand primarily by the younger generation: all sorts of internet memes, challenges, games, popular music videos, etc. Each long read is accompanied by a selection of the most popular books published in a particular year.

Another unusual online project of the Yekaterinburg Library Centre is the interactive project *Black-and-White*. It shows the positive (white) and negative (black) sides of writers and poets that they have observed in themselves on the basis of their personal diary entries. The first issue is dedicated to Leo Tolstoy.

In addition to these digital projects, the centre also provides an interactive map of places for reading fans called Yekaterinbook, a seasonal book calendar, and podcast series Wicker Languages.

For the 75th anniversary of the Victory in the Great Patriotic War, libraries have prepared many projects aimed at the younger generation. For example, the Republican Children's and Youth Library of the Republic of Buryatia, together with the Resource Center for Patriotic Education, Tourism and Sports of the Republic of Buryatia, has prepared a multimedia project of local history *Four*

⁷ Library of Friends, <https://vk.com/biblioteka2> (accessed 7. 9. 2020).

⁸ Yekaterinburg Library Centre, <https://xn---9sbaqbobjpwwdg6avg5dn7e.xn--80acgfbsl1azdqrxn--p1ai/about.php?lang=eng> (accessed 7. 9. 2020).

*Years – Four Lessons*⁹. It consists of four video lectures, each of which is dedicated to one significant event of the Great Patriotic War and the participation of the natives of Eastern Siberia in it. Methodologists of the Resource Center, specialists of the Children's and Youth Library, and the head of the Search Volunteer Organisation "Lynx" were among the speakers of the project.

The Far Eastern State Scientific Library has launched a digital local history resource called *Natural Reserves Online*¹⁰ designed to increase environmental education among young people. In 2019, this project became one of the winners of the grant competition of the Rosmolodezh Federal Agency for Youth Affairs. Natural Reserves Online is an ecological and educational resource that collects information on 13 specially protected natural territories in the Khabarovsk Krai. In addition to the address and contact database, you can find detailed information with maps, infographics, and various photos and videos of flora and fauna. At the end of each article, there is a list of books and other resources on these protected areas, which can be found at the Far Eastern State Scientific Library. In addition, the website contains information on environmental protection, for example, on the correct distribution of waste, saving water, etc.

Podcasts

The rapid appearance of podcasts in Russian libraries attracts considerable attention. In April, the Krasnoyarsk Regional Library for Young Adults launched a series of podcasts, in which librarians and invited guests discuss current topics related to literature and art. Audio content comes out weekly on Mondays in the official group of the library on Vkontakte and Youtube¹¹.

The Samara Regional Youth Library, with the help of podcasts, decided to expand the form of its another project – *Book Talks* – a discussion club, the meetings of which are usually held in offline mode.

The Youth Library of the Komi Republic has created its own podcast project called *Salinger's Cheesecakes*¹². Here, young librarians talk about books and

⁹ Multimedia Project "Four Years – Four Lessons", <https://baikalib.ru/projects/2087/> (accessed 7. 9. 2020).

¹⁰ Digital resource "Natural Reserves Online", <http://zapovedniki-online.ru/> (accessed 7. 9. 2020).

¹¹ Podcast project of the Krasnoyarsk Regional Library for Young Adults, <https://www.youtube.com/playlist?list=PLNTCJ15kV20B6dy0h5GFKYAeuaONMDHn5> (accessed 7. 9. 2020).

¹² Salinger's Cheesecakes Podcast Project, <https://www.youtube.com/playlist?list=PLSCgPKkxYK n693h5YkFzpid3pO25H3sM> (accessed 7. 9. 2020).

literature. In the future, they plan to expand the range of topics, but the emphasis remains unchanged – promoting reading among young people.

The Youth Library of the Komi Republic has implemented another literature podcast project called *Book Talks*¹³ on the Discord messenger platform, which is usually used for voice broadcasts and conferences. On this audio server, anyone could listen to librarians' stories about literature in real time and take part in various discussions with the help of a text chat, to which you can additionally add links, pictures, and files up to 8 MB.

Library campaigns

Surprisingly, the lockdown has become a time for large-scale library campaigns. From March 28 to April 11, 2020, the *National Educational Campaign Digital Dictation*¹⁴ was conducted in Russia. It is the largest digital literacy testing organized by the Regional Public Centre for Internet Technologies, the Microsoft Corporation, and the All-Russia People's Front Public Movement. This year, libraries around the country joined the campaign for the first time. The Russian State Library for Young Adults has become its informational partner and coordinator of its implementation in the public libraries in the whole country. The Digital Dictation is online testing designed for different age groups: children (7-13 years old), teens (14-17 years old), and adults (18 years and older), and divided into 4 content blocks – the basics of digital consumption (various devices and knowledge of basic programs and applications), digital competencies (work with the internet, social networks, online stores, and other online services), digital security (including protection of personal data and devices), and new technologies (AI, IoT, blockchain). There have been 115 libraries from 38 regions of Russia taking part in this campaign. Initially, the organizers offered the libraries various forms of participation like offline locations and sample scenarios for holding events at them. However, due to the COVID-19 pandemic in the country and in the world, libraries were not able to become offline locations but actively joined the information campaign by posting materials about the Digital Dictation on their electronic resources and social networks. Besides, 42 libraries have conducted closed corporate testing for their staff members.

¹³ Book Talks Podcast Project, <https://discord.com/invite/489RcPQ> (accessed 07.09.2020).

¹⁴ National Educational Campaign Digital Dictation, <https://digitaldictation.ru/> (accessed 7. 9. 2020).

In March 2020, the *Smart Library Hackathon*¹⁵ took place on the premises of the Belinsky Sverdlovsk Regional Universal Scientific Library with the participation of Moscow, St. Petersburg, and Chelyabinsk. Besides the Library, its main organizers were Cisco Systems, Channel One Russia, and the ShariX Platform. The main goal of the two-day forum was to develop various IT solutions for seven libraries of the Sverdlovsk region to turn them into modern, accessible, and attractive places for young people. Technically advanced high school and university students from the cities of Yekaterinburg, Kamensk-Uralsky, Novouralsk, Pervouralsk, and Serov were invited to implement the project. The competition had three categories: “Integrated Solution”, “Infrastructure Solution” and “Digital Services”. Seven teams worked on creating the product, each of them included one library expert, one technical expert, and four young participants. Beforehand, young creators spent more than two months visiting Sverdlovsk libraries, learning more about their environment, resources, and services. In addition, they took part in workshops on IoT, VR and AR, visualization and design, digital platforms, and business modeling at various venues in Yekaterinburg. As a result of the hackathon, a team from the city of Serov won the competition with a mobile app for libraries. IT experts also have noted the products of other teams such as prototypes of a chatbot, an integrated website (with the option to embed an online quest), navigation based on IoT technology, and two products of VR technologies. These and other concepts noted by IT experts will soon find practical application in the libraries of the Sverdlovsk region.

In April 2020, the Mayakovsky Kaliningrad Regional Youth Library implemented unusual online reading sessions called *Peoples of All Countries, Unite!* The library called via Instagram young people from all over the world to read their favorite poetry in their native language on camera. Young people from 15 countries, including China, Poland, Latvia, and Syria, responded to the call.¹⁶

¹⁵ Smart Library Hackathon, https://rgub.ru/schedule/online/item.php?new_id=10264 (accessed 7. 9. 2020).

¹⁶ Online reading sessions “Peoples of all countries, unite!”, https://www.youtube.com/watch?time_continue=61&v=5hs_vOHN8BM&feature=emb_logo (accessed 7. 9. 2020).

Conclusion

All the cases presented above give us the confidence to conclude that libraries and librarians in Russia perceived the current situation as a new challenge, a chance to show their knowledge and competencies, to improve their skills in using new technologies by increasing digital content and interacting with their users in an online mode. It is likely that some people did not know about all the services the library is ready to offer, but now that they have noticed and appreciated them during the lockdown, they will continue to use it in the future.

This article highlights the most successful and interesting cases of online and digital services for young users implemented by Russian libraries during the lockdown. However, it is essential considering that not all libraries have found themselves in equal conditions. Those who had actively developed the digital component of their activities and services before the COVID-19 crisis, when faced with new circumstances, were at an advantage – it was easier for them to move to a new operating mode. Other libraries had to make efforts to master new knowledge and competencies in the shortest possible time in order to be able to provide their services online and stay tuned with their users.

Thus, the new reality of the lockdown worldwide has made the necessity of digital knowledge, skills, and competencies for librarians more obvious than ever. It has indicated a particular relevance of the process of digitization in libraries, which implies training librarians both for advising in digital literacy and for forming libraries' digital environment.

In this case, we can assume that various educational and training programmes on new technologies, digital literacy, and online communication designed specifically for librarians are in the highest demand. They help library specialists to acquire skills for working with new digital resources and technologies, to widen their understanding of a variety of instruments and ways for raising the quality and efficiency in serving users, especially the young ones.

References:

1. Book Challenge Project, <https://www.svetlovka.ru/events/other/2020-god-20-knig/> (accessed 7. 9. 2020).
2. Digital resource “Natural Reserves Online”, <http://zapovedniki-online.ru/> (accessed 7. 9. 2020).
3. Elm Literary Community, <https://vk.com/club151932379> (accessed 7. 9. 2020).
4. Library of Friends, <https://vk.com/biblioteka2> (accessed 7. 9. 2020).
5. Link Network Project, <https://vk.com/vssilke> (accessed 7. 9. 2020).
6. Multimedia Project “Four Years - Four Lessons”, <https://baikalib.ru/projects/2087/> (accessed 7. 9. 2020).
7. Online reading sessions “Peoples of all countries, unite!”, https://www.youtube.com/watch?time_continue=61&v=5hs_vOHN8BM&feature=emb_logo (accessed 7. 9. 2020).
8. Regional Youth Creative Contest of Fanfics “Fantastic Duet”, <http://mbi74.ru/novosti-i-sobytiya/3285-itogi-konkursa-fanfikov> (accessed 7. 9. 2020).
9. Russian State Library for Young Adults, <https://rgub.ru/en/> (accessed 7. 9. 2020).
10. School of Volunteer Initiatives “Our Business”, <https://vk.com/club185716010> (accessed 7. 9. 2020).
11. Smart Library Hackathon, https://rgub.ru/schedule/online/item.php?new_id=10264 (accessed 7. 9. 2020).
12. Yekaterinburg Library Centre, <https://xn----9sbaqbobjpwdg6avg5dn7e.xn--80acg-fbsslazdqr.xn--plai/about.php?lang=eng> (accessed 7. 9. 2020).

Марија Алексејева

alekseeva@rgub.ru

Ксенија Косачкова

kosachkova@rgub.ru

Руска државна библиотека за младе

Москва, Русија

РУСКЕ БИБЛИОТЕКЕ ЗА МЛАДЕ: АДЕКВАТАН ОДГОВОР НА ИЗАЗОВЕ КРИЗЕ ИЗАЗВАНЕ КОВИДОМ-19

Сажетак: Услед пандемије ковида-19, све јавне библиотеке у Русији морале су привремено, од средине марта до средине јуна 2020, да обуставе пружање услуга и организовање догађаја у својим просторијама. Међутим, рад библиотечких стручњака није се тог тренутка зауставио, већ се брзо пребацио на онлајн режим. Библиотеке су искористиле ову неубичајену ситуацију да развију нове моделе и облике својих активности и услуга.

Руска државна библиотека за младе (РГБМ) највећа је библиотека посвећена младима у Русији и једна од осам руских библиотека на савезном нивоу. Будући да РГБМ делује као информативни и консултантски центар за руску библиотечку мрежу за младе, заједно са другим библиотекама за младе надгледала је, обједињавала и делила информације о библиотечким активностима и услугама током периода изолације.

У раду се истичу најбољи примери праксе онлајн и дигиталних услуга за младе кориснике библиотека. Уверени смо да се већина предложених примера може прилагодити и применити у библиотекама које раде са младима у различитим земљама.

Кључне речи: библиотеке за младе, библиотечке услуге за младе кориснике, онлајн библиотечке услуге, руске библиотеке, криза услед ковида-19.

Примљено: 8. септембра 2020.

Исправке: 9. октобра 2020.

Прихваћено: 30. октобра 2020.

Ана Јанковић

Народна библиотека Бор
ana.jankovic67@gmail.com

Прегледни рад

UDK 007:027.54]:004(497.11)

616.98:578.834(100)"2020"

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.2.5>

ЈАВНЕ БИБЛИОТЕКЕ И ЊИХОВА ДЕЛАТНОСТ У ВРЕМЕ ПАНДЕМИЈСКЕ КРИЗЕ

Сажетак: У овом раду биће речи о јавним библиотекама и њиховом деловању у измењеним условима због проглашења опасности од заразне болести ковид-19, а пре свега о активностима Народне библиотеке Бор током ванредног стања и након њега. Јавне библиотеке су морале да пронађу начин да наставе свој рад и превладају првобитне страхове у вези са опречним информацијама и да се често саме суоче са тешким избором око тога које услуге и како понудити корисницима, у распону од минималних ограничења до потпуног затварања. Са друге стране, већи број корисника је, да би задовољио своје потребе и интересовања, морао да се окрене онлајн изворима и услугама, тако да се у раду истражује и ефекат нових услова рада Библиотеке на коришћење дигитализоване грађе и виртуелних библиотечких услуга и система. Библиотеке ће морати добро да размотре своје могућности и ресурсе и да свој рад и програме прилагоде ономе што је људима најпотребније. Како се ток пандемије непрекидно мења, библиотеке треба да се усредсреде на појачавање своје виртуелне понуде и да пронађу начин да то буде уз минимални трошак који ће моћи да поднесу, пошто су се готово све јавне библиотеке у Србији већ суочиле са смањењем годишњег буџета.

Кључне речи: јавна библиотека, пандемија, библиотечки ресурси, корисничке навике, онлајн услуге.

Увод: нека инострана искуства

Природне катастрофе, ратови, заразне болести, одувек прете опстанку човечанства. О последњој која је задесила читав свет, пандемији вируса короне, говори се и пише готово годину дана, откад су први случајеви заразе забележени у Кини. Последњих месеци, о до сада непознатом вирусу, много се више зна и о њему ће одлучујућу реч свакако дати медицински научници. И док вирус тресе светску економију, здравствене системе,

политику, школство, приватни и друштвени живот, ни култура не може да буде поштеђена. Вероватно ће једном бити написане и бројне анализе о утицају и последицама социјалне дистанце, као једне од главних прописаних мера за сузбијање и спречавање ширења заразе и као узрока измењених услова рада библиотека у свету. Ово се нарочито односи на јавне библиотеке које су у потпуности отворене и окренуте својим корисницима и које су, у највећем броју, након званичне објаве пандемије – биле принуђене да затворе врата за кориснике, што је у мирнодопско време прилично неуобичајена ситуација. Након почетног несналажења и лутања и покушаја да се корисници „не оставе на цедилу” и да се настави пружање библиотечких услуга у складу са прописаним мерама за отклањање или смањење ризика, које су подразумевале хигијенске, санитарне, здравствене, организационе и едукативно-промотивне мере, чије су спровођење, строгост и опсежност увелико зависили, пре свега, од спремности и организованости њихових државних система и грађанског друштва да прихвате и финансирају овакву измењену стварност у којој култура није била међу приоритетима, многе библиотеке су се, потом, окренуле својим другим расположивим ресурсима, па иако су одустале од непосредног рада са корисницима, омогућиле су друге начине да се виталне услуге библиотеке и даље користе, само на другачији, безбедан начин – у смислу смањивања могућности ширења заразе.

Већина је одмах понудила своје онлајн колекције и наставила да комуницира са корисницима на различите начине који нису подразумевали непосредни контакт: отворили су телефонске линије, организовали контакте преко различитих онлајн апликација и остале и даље *ојворене* за сва питања и информисање корисника. Многе користе друштвене мреже да би обавестиле јавност о различитим библиотечким онлајн ресурсима и специјалним понудама за бесплатан или ограничен приступ интернету. Такође, обавестили су своје кориснике да не брину што имају невраћену грађу јер се накнада неће наплаћивати док су библиотеке затворене.

Удружење јавних библиотека (PLA – *Public Library Association*),¹ професионално удружење библиотекара јавних библиотека и присталица, посвећених развоју и ефикасности запослених у јавним библиотекама у пружању библиотечких услуга у Сједињеним Америчким Државама, спровело је истраживање у 2.545 јавних библиотека широм земље (што представља 28% свих јавних библиотека у САД) о томе како јавне библиотеке реагују

¹ Public Library Association, <http://www.ala.org/pla/>

на пандемију вируса SARS-CoV-2 (вирус корона). Већина испитаника (98%) одговорила је да су њихове зграде затворене за кориснике, али библиотекари настављају да пружају библиотечке услуге заједници на најиновативније начине: проширили су приступе свим дигиталним ресурсима, покренули виртуелне програме, бесплатне вебинаре и ангажовали се у заједничким акцијама са локалним владиним агенцијама.²

Занимљива је измењена пракса у једној малој библиотеци у Белгији,³ управо зато што међу богатим искуствима библиотекара, доступним на интернету, ово умногоме подсећа на наше, у Србији, па и у самој Народној библиотеци Бор. Као и многе белгијске библиотеке и јавна библиотека у градићу Питему затворена је за јавност, али од почетка априла, у договору са корисницима који им имејлом шаљу спискове грађе коју желе да позајме, библиотекари то припреме и спаковано у кесе оставе на улазу у библиотеку. Кажу да нису ограничили број грађе која се може позајмити, али нико то није злоупотребавао. Пошто је реч о малој библиотеци у средини која има око 6.700 становника, дневно припреме око осам пакета. Води се рачуна о томе да размак између долазака буде 30 минута, како би се избегао истовремени боравак више људи у холу библиотеке. Корисници су са захвалношћу и одобравањем дочекали покретање ове библиотечке услуге јер у време када су друштвени контакти ограничени, према њиховим речима, књиге и филмови су им много значили да прекрате време. Тражене су популарне књиге, познати аутори или књиге на основу којих су снимљене серије, а веома су популарни и стрипови.

Да би се успорило ширење вируса короне, и у Немачкој су средином марта све јавне и научне библиотеке затворене за кориснике. Тиме је онемогућена позајмица свих аналогних медија, а манифестације и окупљања у библиотекама су отказани. Како би се корисницима и надаље омогућило коришћење информација и медија, запослени у око 10.000 библиотека широм Немачке давали су свима који су заинтересовани информације телефоном или онлајн. Осим тога, свим пријављеним корисницима библиотекâ и даље су на располагању били многобројни електронски медији – електронске књиге, дигиталне новине и часописи, аудио-књиге, уџбеници,

² „How Public Libraries Are Responding to the Pandemic”, American Libraries Magazine, April 9, 2020, <https://americanlibrariesmagazine.org/blogs/the-scoop/public-libraries-responding-pandemic/> (preuzeto 5. 9. 2020).

³ NAPLE Sister Libraries, „Libraries in Times of Coronavirus: the Case of Public Library of Pittem (Belgium)”, <https://www.naplesisterlibraries.org/libraries-in-times-of-coronavirus-the-case-of-public-library-of-pittem-belgium/> (preuzeto 5. 9. 2020).

филмови, музика, као и онлајн базе података. Да би се што већем броју грађана омогућио приступ грађи и информацијама из веродостојних извора, многе библиотеке су увеле онлајн уписивање у библиотеку, на шта је посебно указало и Немачко библиотечко удружење (DBV – *Deutscher Bibliotheksverband*),⁴ похваливши ову иницијативу за то да се коришћењем јавне библиотеке за стицање знања и креирање слободног времена олакшају ограничења јавног живота.⁵

Домаћи „матрикс”: организација рада Народне библиотеке Бор од 16. марта до 1. септембра 2020. године

Јавне библиотеке у Србији, за које многи и даље мисле да су застареле и превазиђене установе, у условима пандемије и измењене реалности показале су управо супротно: у потрази за алтернативним решењем за класичну позајмицу књига и остале грађе, углавном ослоњени на сопствено знање и идеје, у непрекидној међусобној комуникацији и уз велику помоћ Библиотекарског друштва Србије, као и подршку националне библиотечке установе – Народне библиотеке Србије, библиотекари су успешно прилагодили пословање и услуге новим захтевима и наставили да раде свој посао, и притом, ако се у обзир узму објективне околности хроничног недостатка средстава и пажње својих оснивача, често препуштени томе да свој рад након проглашења ванредног стања 15. марта 2020. године усклађују са закаснелим прописима и препорукама – нису заостајале за својим колегама у иностранству.

Ипак, бројне контроверзе од самог почетка, па и за све време трајања пандемијске кризе у Србији, наводе на размишљања о томе како је она (корона) изнела на видело, само у другачијем светлу, неке дубоке и изгледа још неиспитане претпоставке о природи и вредности (вредновању?) рада у установама културе – у овом случају, у библиотекама.

⁴ Deutscher Bibliotheksverband, <https://www.bibliotheksverband.de/>

⁵ Deutscher Bibliotheksverband (dbv), „Coronavirus: Bibliotheken bieten weiterhin Zugang zu Information und Medien”, <https://www.bibliotheksverband.de/dbv/presse-details/archive/2020/march/article/coronavirus-bibliotheken-bieten-weiterhin-zugang-zu-information-und-medien.html> (preuzeto 31. 8. 2020). Prevela sa nemačkog Jelena Radovanović.

Ванредно стање

Након што је 15. марта проглашено ванредно стање у Републици Србији услед ширења болести ковид-19 изазване вирусом SARS-CoV-2, Народна библиотека Бор је 18. марта, пошто је објављен Закључак владе 05 бр. 53-2561/2020 о обустављању рада са странкама путем непосредног контакта у свим органима државне управе, Аутономне покрајине Војводине и јединица локалне самоуправе, посебним организацијама, УСТАНОВАМА⁶, јавним предузећима и другим организацијама којима је оснивач или већински власник Република Србија, аутономна покрајина и јединица локалне самоуправе (Сл. гласник РС, бр. 35/2020), обуставила рад са корисницима, који представља најважнији вид деловања једне јавне библиотеке. Остали послови у библиотеци обављали су се по Одлуци о организацији радног времена у Народној библиотеци Бор током ванредног стања, а на основу прописа донетих у време ванредног стања и наредби и упутстава Штаба за ванредне ситуације Града Бора. Радне околности драстично су се промениле: пре свега, реорганизовано је радно време запослених, тако да се ради само у првој смени; осим обавезе у градском Инфо-центру и Оперативном центру (помагање старијима од 65 година), уведена су и обавезна дежурства у библиотеци за давање свих неопходних информација корисницима у вези са радом Библиотеке. У време ванредног стања неколико пута је искоришћена опција за слање општих електронских обавештења путем Кобиса оним корисницима који су оставили имејл адресе. Једна од тих порука била је и понуда матурантима да им се грађа потребна за матурски рад скенира и пошаље имејлом. Занимљиво, ниједан матурант није искористио ову могућност.

У време трајања ванредног стања, радило се и у ванредним околностима, многе планиране активности отказане су или одгођене, а неке су и реализоване. Корисницима је на располагању била дигитализована завичајна грађа на сајту Завичајног одељења Народне библиотеке Бор „Дигитални завичај”⁷: библиотекар Завичајног одељења Драган Стојменовић истиче да је у ово време приметан раст посета и прегледа садржаја на сајту „Дигитални завичај”; током читаве прошле године забележено је 70.000 посета, а само од 1. јануара до 1. септембра 2020. године – 82.459 посета (укупна посећеност је 494.555).

⁶ Истакла ауторка текста.

⁷ Дигитални завичај, <http://www.digitalnizavicaj.org.rs/>

У исто време, Завичајно одељење учествовало је у пројекту (започетом неколико месеци раније) Биљане Ђирић, историчара уметности и независног кустоса, која живи и ради у Шангају. Реч је о дугорочном (трогодишњем) међународном истраживачком пројекту „As you go... the roads under your feet, towards a new future” („Како идеш/идете... путеви под твојим/вашим ногама, ка новој будућности”) у оквиру едукативне платформе „What could/should curating do?” („Шта би кустосирање могло/ требало да ради?”).⁸ Циљ овог занимљивог и за нас у Бору важног пројекта јесте истраживање, разумевање и мултимедијално документовање утицаја и ефеката кинеске државне развојне стратегије, односно стратегије ширења кинеског капитала и утицаја, познате као *Појас и љути* (или *Јеган њојас, јеган љути*) на локалне културе и заједнице у које се „усељавају” кинески радници и кинеска привреда⁹, међу којима се налази и Бор са околином (откад је кинеска рударска компанија „Зиђин” постала већински власник некадашњег Рударско-топионичарског басена Бор). Управо зато, једна од „хелија” овог пројекта постала је и Народна библиотека Бор¹⁰ јер се њено Завичајно одељење бави и прикупљањем релевантне грађе и стварањем нових извора у вези са утицајима различитих облика индустријализације, у различитим друштвено-економским и политичко-идеолошким контекстима, на свакодневни живот и рад. Завичајно одељење обезбеђује информације и грађу истраживачима који учествују у два потпројекта – „Студија случаја рудника Зиђин Бор”¹¹ и „Инфраструктурирање региона: град Бор”¹². Поред тога, пројекат „As you go...” подразумева и истоимени онлајн часопис у којем је, преведен на енглески језик, објављен текст Драгана Стојменовића „О борском индустријском наслеђу”¹³. Текст је настао у време ванредног стања,

⁸ WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, <http://wscsd.com/index.php/about-wscsd/>

⁹ WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, <http://wscsd.com/index.php/about-as-you-go/> (preuzeto 1. 9. 2020).

¹⁰ WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, „The Public Library Bor”, <http://wscsd.com/index.php/cells/> (preuzeto 1. 9. 2020).

¹¹ WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, Zijin Bor Mining Case Study, <http://wscsd.com/index.php/projects/zijin-bor-mining-case-study/> (preuzeto 1. 9. 2020).

¹² WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, Infrastructuring the Region: The City of Bor, <http://wscsd.com/index.php/projects/infrastructuring-the-region-the-city-of-bor/> (preuzeto 1. 9. 2020).

¹³ WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, „On Bor’s Industrial Heritage”, <http://wscsd.com/index.php/wscsd-curatorial-inquiries/as-you-go-journal/on-bors-industrial-heritage/> (preuzeto 1. 9. 2020).

као део опсежне студије фотографске грађе која се чува и обрађује на Завичајном одељењу, у контексту њеног настанка и каснијих коришћења и која се бави претпоставкама и утицајима страног инвестиционог капитала, односно капиталистичких начина индустријализације, и дуго припремане приватизације индустрије у Бору на третман културног наслеђа у јавном простору, при чему је у фокусу индустријско наслеђе. Текст ће, под насловом „Индустријско наслеђе у индустрији наслеђа”, у нешто измењеном и допуњеном облику, бити објављен у публикацији *О фото-документацији Француској друштва борских рудника* (издавач је Народна библиотека Бор), која је у штампи.

И на сајту Народне библиотеке Бор, осим сервисних информација, било је занимљивих садржаја за које су били задужени библиотекари Виолета Стојменовић и Горан Миленковић. Обележен је Светски дан поезије 21. марта, а 23. априла и Светски дан књиге – надасве актуелним и духовитим текстом Гила Партингтона „Прљаве књиге”,¹⁴ који је са енглеског језика превела Виолета Стојменовић. На сајту је и Горан Миленковић од 22. марта до 1. маја објавио седам прилога представљајући Одељење посебних фондова и периодике, али и три своја ауторска текста; у једном¹⁵ се, инспириран фотографијом графита са фашистичким покличем и симболима нашврљаним на једном од експоната рударских машина из некадашњег Парк-музеја на отвореном Музеја рударства и металургије у Бору, присетио есеја „Вечито враћање фашизма” холандског мислиоца Роба Римена.

У исто време припреман је и материјал за двоброј 39–40 *Бележнице*, која је одштампана средином јула.

Без ванредног стања али уз ванредне мере

Након скоро два месеца, Народна библиотека Бор од 11. маја поново ради са корисницима. У једној смени, без приступа корисника фондовима, уз обавезне хигијенско-санитарне мере и строго спровођење организационих мера (одржавање прописаног минималног растојања између особа у библиотеци и поштовање препорука и одлука Владе о максималном броју особа у истом простору).

¹⁴ Народна библиотека Бор, „Прљаве књиге”, <https://www.biblioteka-bor.org.rs/2020/04/povodom-svetskog-dana-knjige/> (преузето 6. 9. 2020).

¹⁵ Народна библиотека Бор, „Не учествовати. Не прилагођавати се.”, <https://www.biblioteka-bor.org.rs/2020/03/ne-ucestvovati-ne-prilagodjavati-se/> (преузето 6. 9. 2020).

С обзиром на то да су превентивне мере и даље биле на снази, што је онемогућавало уобичајени рад са корисницима, одлучено је да се корисницима максимално излази у сусрет и пружи потпуна помоћ и свака информација која би допринела да ипак добију књиге које желе да читају иако не могу да приђу фондовима. Пре свега, свим корисницима којима није истекло чланство на дан увођења ванредног стања, када је Библиотека затворена на готово два месеца, продужен је рок важења чланарине за та два изгубљена месеца. Књиге су могле да се врате сваког дана, без чланске карте и то тако што су стављане у кутије на улазу у Библиотеку, а библиотекар су их онда одлагали у салу за програме где су чекале у „карантину” пет дана, колико смо, слушајући надлежне и пратећи разне препоруке лекара и научника, проценили да треба да прође да би било безбедно да их поново дамо на коришћење, поготово старијима и деци. Корисницима је понуђено више могућности за наручивање грађе: телефоном, имејлом, преко апликације „Моја библиотека” у Кобису или да лично донесу списак књига које би желели да прочитају. На сајту Народне библиотеке Бор постоје детаљна упутства за претраживање локалног онлајн каталога и коришћење апликација COBISS+ и mCOBISS, а Виолета Стојменовић је направила и веома детаљан списак онлајн књижара и сајтова са препорукама за читање. Једини услови били су да по наручене књиге корисници морају доћи следећег дана (са чланском картом), да не би чекали на малом простору Информативног одељења и да се не ствара гужва док библиотекар траже књиге (простор библиотеке у згради Дома културе има три нивоа) и задужују у Кобису, да у библиотеку улазе један по један и да обавезно носе заштитне маске и дезинфикују руке и обућу на улазу.

Пошто се епидемиолошка ситуација у граду полако поправљала, мало су попустиле и мере, па је у петак 26. јуна уз прописан број присутних, у сали на Информативном одељењу отворена изложба фотографија „Дневник о мами”, ауторâ Стефана и Бошка Ђорђевића, младих уметника из Бора.

Ванредна ситуација

Супротно уверавањима о слабљењу интензитета преношења вируса у летњим месецима, у Бору је, као и у многим другим градовима у Србији, поново дошло до погоршања епидемиолошке ситуације, али је овога пута посегнуто за блажом мером: уведена је ванредна ситуација на читавој територији Града Бора. У раду са корисницима није ништа битније мењано, али су сада већ почела и појединачна незадовољства корисника и нервоза због тога што и даље не могу на спрат, у фондове, међу полице и да сами бирају

књиге. Срећом, ванредна ситуација је укинута после месец дана, тако да од 18. августа, корисници поново могу да улазе на позајмна одељења за одрасле и децу, али са обавезном маском, дезинфекцијом на улазу и без дужих задржавања и групних долазака. Од 1. септембра отворене су и читаонице, могуће је и коришћење рачунара за кориснике. Библиотека поново ради у две смене.

Веа између промењених услова рада библиотеке током пандемије и корисничких навика

Као библиотекари, до сада смо се много више бавили читалачким навикама и укусима наших корисника, покушавајући да угодимо свима. Сваке године правимо опсежне анализе фондова и коришћења. Зато је недостатак опсежније анализе корисничких навика сада донео нека мала изненађења. Не баш пријатна.

Наиме, Народна библиотека Бор је чланица система COBISS.SR још од 2005. године. Услови да се пређе на аутоматизовану позајмицу стекли су се тек 2017. године. Радили смо, грешили, учили, исправљали и надали се да ће све погодности које доноси онлајн каталог, разне могућности за коришћење таквог система од куће, прихватити и наши корисници. Чињеница да мало њих жели да остави имејл адресу и добија обавештења од библиотеке или да им приликом уписа или касније доделимо шифру за отварање налога помоћу кога ће моћи да управљају својим резервацијама и задужењима, да претражују каталог и „памте” резултате својих претраживања и науче да их користе – није посебно забрињавала, као ни занемарљив број онлајн резервација. Док смо имали стару базу која није била видљива на интернету нити доступна корисницима, имали смо позамашне листе чекања. Зашто се данас не користе предности Кобиса? Своди се на то да нам овај скупи и сложени систем великих могућности служи и даље само за каталогизацију и позајмицу. Тако смо мирно могли и са старом базом. Али нисмо хтели да останемо невидљиви и сами у овом виртуелном свету, јер као ни човек, ни „библиотека није острво”.

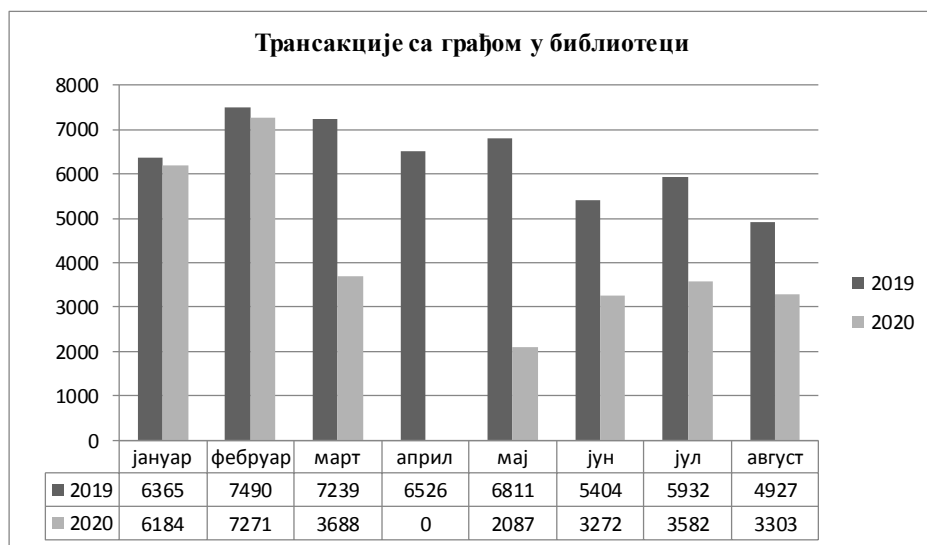
Прве трансакције преко апликација COBISS+ и mCOBISS регистроване су 3. марта 2018. године. Само 207 (то је око 9% активних) чланова, отада је формирана корисничка база у Кобису, користили су онлајн услуге и то су учинили укупно 1.864 пута до сада, што је у просеку девет трансакција по члану.

Ванредно стање у држави и ванредно стање у Библиотеци били су добра прилика да проучимо навике корисника у вези са онлајн трансакцијама у Кобису и у Библиотеци – да упоредимо како/колико се позајмљивала грађа током периода ванредног стања и ванредне ситуације, који су прилично пореметили и библиотечку и корисничку рутину и праксу у односу на исти период прошле године.

Ради поређења са подацима пре пандемије, за посматрање су узети упоредни периоди од 1. јануара до 1. септембра 2019. и 2020. године.

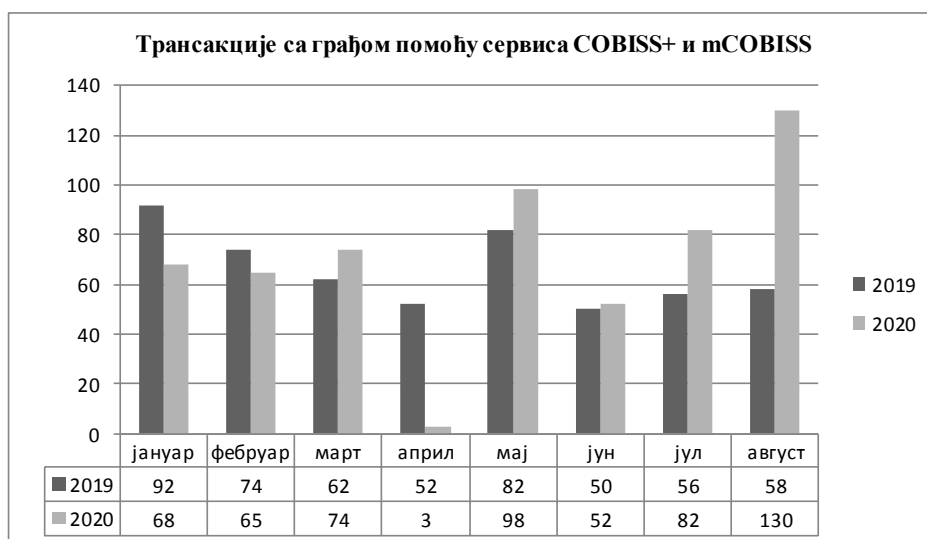
Анализом су обухваћена оба позајмна одељења – за децу и одрасле и читаоница.

Графикон 1.

Показатељи исказани бројкама у табелама указују на последице измењене праксе у свакодневном раду са корисницима током ванредног стања (када библиотека није радила са корисницима), као и ванредне ситуације у Бору, уведене након погоршања епидемиолошке ситуације у самом граду, када се опет радило по „ковид систему”, што корисницима Народне библиотеке Бор очигледно или није одговарало или нису правовремено дошли до информација о изменама у раду библиотеке, па будући да највећи број (природно) инсистира на слободном приступу фонду – нису желели или нису могли да користе услуге библиотеке.

Графикон 2.

У Графикону 1 приказане су све „трансакције” које су евидентирани у систему Кобис у самој библиотеци, приликом посете корисника, и односе се на позајмицу грађе ван библиотеке, за рад у читаоници, резервације, продужење рока позајмице, враћање грађе и сл. Види се да је тренд тих трансакција грађе у 2019. години у изабраном периоду релативно стабилан са благим падом у летњим месецима и у време годишњих одмора и летњег распуста. Први месеци у 2020. години не показују значајна одступања, да би се број трансакција грађе у марту преполовио због затварања библиотеке за кориснике средином марта, у априлу није било уопште посета, па самим тим ни евидентираних трансакција грађе; након отварања библиотеке за кориснике 11. маја, види се одмах пораст, а током наредних месеци благо колебање у бројкама које не досежу до оних у истом периоду прошле године. Разлоге су навели сами корисници који су долазили у овом периоду у библиотеку, али су из ње излазили без књиге: желели су да сами бирају то што ће читати и многи нису били спремни на то да прихвате препоруку библиотекара и сачекају да се књиге пронађу у фонду и донесу до „барикаде” направљене од столова на самом улазу у библиотеку. Осим тога, било је оних који су до ове „рампе” долазили „неспремни”, тј. нису имали никакав списак жеља за читање, нису претражили онлајн каталог библиотеке или нису прихватили ниједан од понуђених начина да књиге наруче. Свакако да је било и оних који су сматрали да долазак у библиотеку у условима

које је наметнула пандемија – није безбедан. Пошто је 18. августа укинута ванредна ситуација у граду и библиотека поново ради са корисницима на уобичајен начин, уз примену прописаних здравствених мера, а од 1. септембра и читаонице, остаје да се у праћењу посета и коришћења фондова до краја године утврди шта је у ствари прави разлог. Страх свакако јесте присутан, али и чињеница да наши корисници не користе онлајн услуге библиотеке и поред детаљних упутстава на сајту о томе како се претражује каталог, како се отвара кориснички профил „Мој COBISS”, како се користе апликација за мобилни телефон mCOBISS; све информације о онлајн погодностима могу се добити и приликом посете библиотеци и разговора са библиотекарком, али и телефоном.

Бројке у *Графикону 2* (односи се на резервације заузете и слободне грађе преко система COBISS+ и mCOBISS, те продужење и отказивање резервација) недвосмислено указују на то да се у наредном периоду морамо много више посветити и више ангажовати да упутимо кориснике у то да библиотечки онлајн сервиси доступни од куће јесу ту да олакшају многе активности везане за избор књига, резервације, продужење рока позајмице и сл., али се заиста морамо сложити и са тим да ништа не може заменити шеткање међу библиотечким полицама и листање књига, читање сажетака на корицама, тихи разговор о прочитаним књигама и другим темама, и све оно због чега боравак у библиотеци човеку у ствари јесте пријатан.

Међутим, и у време ванредног стања, у периоду од 16. марта до 11. маја, када библиотека није радила са корисницима, забележено је да је само десет корисника користило COBISS+ и то 30 пута – да би резервисали (шест пута) или продужили рок за враћање позајмљене грађе (24 пута).

Укупно у посматраном периоду (1. јануар – 1. септембар) у *Графикону 2*, у 2019. години има 526 онлајн трансакција које је направило 79 чланова, а у 2020. години – 572 трансакције од 86 чланова.

Мора се рећи и ово: из читаве ове приче о корисницима, коришћењима и фондовима – изузета су четири огранка Народне библиотеке Бор у селима Злот, Брестовац, Кривељ и Доња Бела Река. Иако су неке од ових сеоских библиотека (Злот и Кривељ) „старије” од градске библиотеке и представљају заметке данашње библиотечно-информационе делатности не само у овом крају, већ и у читавој Србији и које су самим својим раним постојањем допринеле да се читалачка свест развије и одржи, а култура и знање постану потреба – оне су и данас, све до једне, без интернета, без телефонског прикључка и основних здравствено-санитарних услова. У онлајн каталогу њихови фондови су и даље невидљиви, а корисници се грађом задужују на „традиционални” начин, тако да се показатељи рада

ових малих библиотека не могу пратити у сваком тренутку. Откада је проглашена пандемија и општа опасност од вируса короне, њихови корисници су у апсолутно неповољном положају у односу на кориснике градске библиотеке.

Закључак

Пандемија заразне болести ковид-19 изазвала је огромне промене у животима људи. Са једне стране, брига за живот и здравље принудила нас је да живимо у једној новој, измењеној реалности у којој важе другачија правила у готово свим сферама јавног и приватног живота. Са друге стране, након првог „удара“, у првој половини године, када су биле проглашене и најтеже мере изолације људи, природно се појавила потреба да се са животом настави, а за то је било потребно да се навикнемо на неке промене, а међу њима на првом месту на стално ношење заштитних маски у јавном простору и држање физичког растојања.

У вртлогу промена које су се одвијале, и то веома брзо, не остављајући много простора и времена за премишљања и колебања, и библиотеке су морале брзо да реагују и прилагоде пословање и постану спремне да у новим условима и даље унапређују своје услуге не би ли оправдале постојање у заједници у којој обављају своју делатност. То ће у блиској будућности сигурно постати императив, јер социјално дистанцирање и економски пад који се већ одражава на државни буџет, а тиме и локалне буџете, укључујући и финансије резервисане за јавне библиотеке, већ указују на то да ћемо, суочени пре свега са финансијским изазовима, морати да се окренемо оним професионалним, и уз знање које имамо и међусобну библиотекарску подршку и солидарност које смо већ показали – учинимо све да се превазиђе настали јаз, да микросвет који влада у библиотеци буде поново тих, миран и стабилан, а корисници задовољни.

Не зна се колико ће све ово још трајати. До сада се показало да је ток пандемије прилично непредвидљив. Међу књижевним делима која описују тренутке у којима смо се сада сви нашли, можда је најупечатљивија Камијева *Куја*, књига које тренутно нема на листи најчитанијих 50 у Народној библиотеци Бор, нити се исто може рећи и за неке друге са темом „контаминације“ (Сарамагово *Слейило*, Пекићево *Беснило*, Маркесова *Љубав у доба колере* итд.). Символика ових литерарних инфекција обично указује на нешто друго, на неки много шири и дубљи проблем. И штета је што је Камијева *Куја* од почетка године позајмљена само шест пута: куга (ковид – зараза, свакако) на крају биће побеђена, врата града отворена, а

преживели грађани играће на трговима. Ипак: *И слушајући радосну њрају која је доиирала из њрада, Рије се зајраво ѡрсејѡо да је ѡа радосѡ вазда уѡрожена. Јер је он знао оно шѡо ово раздрајано мношѡво свеѡа није знало, а шѡо се може ѡрочѡѡѡѡѡ у књѡама: да баѡил куѡе никад не умѡре ниѡѡи ишчезава, да се може деѡценијама ѡриѡѡѡѡѡ у намешѡѡају и рубљу, да он сѡрѡљиво чека у собама, у ѡодрумима, шкрињама, марамицама или сѡарим харѡѡѡјама, и да ће, можда, доћи дан кад ће, на несрећу ѡуди и ѡима за наук, куѡа разбудѡѡѡ своје ѡаѡове и ѡслаѡѡѡ их да ѡѡѡу у неком срећном ѡраду.*¹⁶

Треба мислити о овоме и марљиво радити, прилагођавати услуге библиотеке и – бити спремни на све.

¹⁶ Alber Kami, *Romani* (Beograd: Paideia, 2007), 360.

Literatura:

1. Deutscher Bibliotheksverband (dbv), „Coronavirus: Bibliotheken bieten weiterhin Zugang zu Information und Medien”, <https://www.bibliotheksverband.de/dbv/presse/details/archive/2020/march/article/coronavirus-bibliotheken-bieten-weiterhin-zugang-zu-information-und-medien.html> (preuzeto 31. 8. 2020).
2. Kami, Alber. *Romani*. Beograd: Paideia, 2007.
3. NAPLE Sister Libraries, „Libraries in Times of Coronavirus: the Case of Public Library of Pittem (Belgium), <https://www.naplesisterlibraries.org/libraries-in-times-of-coronavirus-the-case-of-public-library-of-pittem-belgium/> (preuzeto 5. 9. 2020).
4. Narodna biblioteka Bor, „Ne učestvovati. Ne prilagođavati se.”, <https://www.biblioteka-bor.org.rs/2020/03/ne-ucestvovati-ne-prilagodjavati-se/> (preuzeto 6. 9. 2020) (na ćirilici)
5. Narodna biblioteka Bor, „Prljave knjige”, <https://www.biblioteka-bor.org.rs/2020/04/povodom-svetskog-dana-knjige/> (preuzeto 6. 9. 2020) (na ćirilici)
6. WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, <http://wscsd.com/index.php/about-wscsd/> (preuzeto 1. 9. 2020).
7. WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, „The Public Library Bor”, <http://wscsd.com/index.php/cells/> (preuzeto 1. 9. 2020).
8. WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, Zijin Bor Mining Case Study, <http://wscsd.com/index.php/projects/zijin-bor-mining-case-study/> (preuzeto 1. 9. 2020).
9. WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, Infrastructuring the Region: The City of Bor, <http://wscsd.com/index.php/projects/infrastructuring-the-region-the-city-of-bor/> (preuzeto 1. 9. 2020).
10. WHAT COULD/SHOULD CURATING DO?—WCSCD, „On Bor’s Industrial Heritage”, <http://wscsd.com/index.php/wscsd-curatorial-inquiries/as-you-go-journal/on-bors-industrial-heritage/> (preuzeto 1. 9. 2020).

Ana Janković

Public Library Bor

ana.jankovic67@gmail.com

PUBLIC LIBRARIES AND THEIR ACTIVITIES IN THE TIME OF PANDEMIC CRISIS

Abstract: The paper explores activities of public libraries under changed conditions caused by the official announcement of the infectious disease COVID-19 pandemic, paying special attention to the work of the Public Library Bor during the lockdown and afterwards. Public libraries worldwide had to find a way to continue their work and to overcome fears, confronting contradictory information, as well as to make, often alone, hard decisions of what services to offer and how to deliver materials to users. Libraries were deciding on options ranging from minimal restrictions to the total lockdown. On the other hand, library users had to turn to online sources of information and services in order to satisfy their needs and interests, so that the paper also explores the effects of these new working conditions on the usage of digitized materials and virtual library services. The conclusion is that libraries should carefully evaluate their possibilities and resources, adjusting their services and programs to what people need the most. As the course of the pandemic is constantly changing, libraries need to focus on improving their virtual offers and finding the way to do so with minimum and tolerable expenses, having in mind that many public libraries in Serbia have already faced budget reductions and cuttings.

Keywords: public library, pandemic, library resources, users' habits, online services.

Примљено: 9. септембра 2020.

Прихваћено: 8. октобра 2020.

Марија В. Радуловић
 marijaradulovic3@gmail.com
Тања М. Вуковић
 vukovic.tanja1@gmail.com

Стручни рад
 UDK 027.54(497.11)"2020"
 616.98:578.834(100)"2020"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.2.6>

Градска библиотека
 „Владислав Петковић Дис” Чачак

ПРОГРАМСКИ ИСКОРАК У ОНЛАЈН СВЕТ

Рад Градске библиотеке Чачак за време пандемије вируса корона

Сажетак: Од увођења ванредног стања у Републици Србији због пандемије вируса корона, многе ствари су се промениле и у области културе. Иако погођене отказивањем различитих садржаја: манифестација, књижевних вечери, промоција, изложби, трибина, радионица итд. и пред јавне библиотеке постављен је задатак како да што ефикасније преброде кризу и не одустану од своје мисије. У раду је приказано пословање Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис” у Чачку, у периоду март–септембар 2020. године, са посебним нагласком на програмским активностима које су организоване у новонасталим околностима изазваних здравственом ситуацијом. А поред осталог наведено је и како су неке од српских библиотека недостајућу програмску активност надоместиле искораком у *онлајн свет*. Поставши креатор нових услуга и вредности и Градска библиотека Чачак осмислила је летњу програмску шему „Начуљи уши, читам ти причу!” која је емитована на Фејсбук страници и Јутјуб каналу установе¹ током августа и септембра. Новом летњом шемом настављен је континуитет рада, проширен опсег програмских активности, омогућена је доступност културе и културних садржаја и у време када је окупљање публике једино било могуће организовати на друштвеним мрежама и интернету. Овом акцијом, и њој сличним, јавности се шаље јасна порука да се култура *не може зауставити*.

Кључне речи: Градска библиотека Чачак, вирус корона, онлајн програм, друштвене мреже, програмска активност, аудио-запис

¹ Градска библиотека Чачак, <https://www.youtube.com/user/bibliotekacacak> (преузето 11. 8. 2020).

Увод

На глобалном нивоу догодиле су се значајне промене у 2020. години појавом пандемије вируса корона, што је трансформисало битне друштвене парадигме. Без улепшавања, показане су многе мањкавости система у свим областима живота: здравственом, политичком, економском, образовном, културном итд. Пред већину је постављен тежак задатак како у новонасталим околностима реаговати и организовати живот и рад. На основу претходних искустава када су пандемије мењале ток историје, али биле и окидач за различите иновације, и ову кризу требало би, колико је то изводљиво, сагледати као могући подстицај за креативна решења. Глобални проблеми и питања организације пословања и функционисања у условима који су захтевали потпуну реорганизацију рада пренети су и на локални ниво у свим секторима, па и у култури. Установе су почеле да се суочавају са сличним питањима и биле су принуђене да се прилагоде актуелним околностима.

Рад чачанске Библиотеке за време пандемије вируса корона

У складу са одлуком Владе Републике Србије о забрани окупљања на јавним местима², а у вези са актуелном здравственом ситуацијом и ради спречавања појаве и ширења вируса корона, Градска библиотека „Владислав Петковић Дис” 12. марта 2020. отказала је програме предвиђене да се одрже до краја месеца. Четири дана касније уведено је ванредно стање у РС и обустављен је рад са корисницима у свим одељењима и огранцима. Члановима је било омогућено да током радног времена Библиотеке (запослени су били распоређени по групама на дежурствима која су трајала 24 сата) продуже рок позајмице позивом на контакт телефон, врате позајмљене књиге на наменском пулту испред главног улаза или да са доступних полица Отворене библиотеке за чије коришћење није била потребна чланска карта, користе грађу.

Друга полица Отворене библиотеке била је смештена у популарну спортску дворану „Плава хала” у Атеници која је, одлуком Кризног штаба за ванредне ситуације и Радног тима, постала привремена болница за

² Влада Републике Србије, „Стриктно поштовати забрану окупљања” <https://www.srbija.gov.rs/vest/450393/striktno-postovati-zabranu-okupljanja.php> (преузето 25. 8. 2020).

оболеле од вируса корона са лакшом клиничком сликом. Градска библиотека се побринула да им време уз књигу што квалитетније и брже прође, те су пацијенти током опоравка били у прилици да користе фонд од 300 књига отписаних из фонда Позајмног одељења за одрасле.

Поштујући препоруке ресорног министарства да установе културе постављају материјале у дигиталном облику, чачанска Библиотека је изместила део културних садржаја на друштвене мреже и интернет канале под слоганом „Култура је пола здравља” и на тај начин, не прекидајући контакт са публиком, опленила је време које су људи проводили код својих кућа.

Иако су програми у оквиру 57. Дисовог пролећа (које традиционално почиње у марту, а завршава се крајем маја) били одгођени, сви конкурси у оквиру песничке манифестације расписани су на време и највећим делом су реализовани електронским путем. Крајем априла, након електронске седнице жирија, објављено је име добитника Дисове награде.

На основу Одлуке о укидању ванредног стања,³ а у вези са *Обавештењем о руковању трајом у условима пандемије Вируса САРС-КоВ-2* Народне библиотеке Србије, директор Градске библиотеке „Владислав Петковић Дис”, доноси одлуку о наставку рада са корисницима од 8. маја.

Захваљујући бољој епидемиолошкој ситуацији и попуштању мера, половином јуна Градска библиотека успела је да реализује завршницу 57. Дисовог пролећа са четири различита програма. Свечаност доделе награда у оквиру манифестације Дисово пролеће одржана је 26. јуна, након чега је планирана реализација летњих садржаја (радионице за децу и младе, музичке радионице, концерти на отвореном, летњи биоскоп итд.), међутим 3. јула је уведена ванредна ситуација на територији Града Чачка одлуком градоначелника, на предлог Градског штаба за ванредне ситуације, и то је условило отказивање свих програмских активности.

С обзиром на то и на основу истраживања да се библиотерапијом може утицати на смањење негативних ефеката пандемије вируса корона, Библиотека уводи нову услугу „Библиотерапија” – достава књига на кућну адресу.

Још од 1916. године користи се кованица *библиотерапија*, а осмислио ју је Семјуел Кротерс (Samuel Crothers) и употребио у часопису „Atlantic Monthly”. Библиотерапија подразумева читање одабраних текстова, разговор о прочитаном са циљем унапређења личног раста и развоја.

³ Правно-информациони систем РС, „Одлука о укидању ванредног стања: 65/2020-4”, <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/odluka/2020/65/1/reg> (преузето, 3. 8. 2020).

Превентивна или развојна библиотерапија намењена је људима као помоћ у превазилажењу свакодневних проблема, стицању самопоуздања, побољшању комуникације, духовном развоју, креативном и критичком размишљању итд.⁴ Сервис Градске библиотеке „Библиотерапија” реализује се као јавни рад захваљујући Граду Чачку и НСЗ, и траје четири месеца, до октобра 2020. Јавним радом настоји се да се корисницима Библиотеке на територији Града Чачка олакша приступ жељеним насловима пружањем библиотечко-информационих услуга до кућне адресе. Тиме се смањују дугорочни неповољни ефекти пандемије као што су друштвено отуђење, усамљеност, социјална затвореност, неповерење итд.

Након увођења ванредне ситуације и програмске активности су поново отказане, па се интензивно размишљало који би садржај могао да окупи и повеже више људи без њиховог физичког присуства. Важно је било придржавати се свих прописаних мера ради спречавања ширења вируса корона, али било је битно и да публика не остане ускраћена за културне садржаје.

Стога је Градска библиотека у 11. августа покренула летњу програмску шему емитовањем аудио-записа прича на Фејсбук страници и Јутјуб каналу установе, сваког уторка, четвртка и суботе од 21 час.

Библиотека као креатор нових услуга и вредности

Након пандемија (куга, колера, тифус, шпанска грозница, птичји грип, САРС итд.) које су мењале свет, и вирус корона се може посматрати као свеобухватни друштвени феномен који је утицао на велике промене у политици, економији, религији, науци, образовању, па и у култури. Поред мноштва негативних ефеката пандемије и нарушавања здравља појединаца и група, она може бити и покретач позитивних импулса и креативних решења.

„Футуролог Матијас Хоркс (Matthias Horx) сматра да се човечанство налази на прекретници, у *шренуику који мења смер будућности*. Он не само да закључује да се тренутно на многим подручјима – попут дигиталне технике, образовања на даљину или мобилног рада – догађају велики скокови

⁴ Јелена Митровић, „Развојна библиотерапија као вид промовисања креативног читања и њена примена у библиотеци”, *Глас библиотеке* 20 (2014), http://www.cacak-dis.rs/elektronska_izdanja/gb20/83-96-gb20-jelena-mitrovic.pdf (преузето 15. 8. 2020).

унапред, већ и да ће наша *хумано-социјална интелејенција* помоћи да се преброди криза.”⁵

Дигитализација и дигитална трансформација могу се видети као начин за превазилажење проблема у пословању у претходном периоду, али и као дугорочнија решења која ће омогућити континуитет у раду и окретање ка новим сервисима.

Мередит Фаркас (Meredith Farkas) види библиотеку као место сусрета у виртуелном и реалном простору и дефинише четири основна типа онлајн заједница: заједнице интересовања, заједнице акције, локалне заједнице и заједнице одрживости. Библиотека јесте место сусретања људи који воле књигу и читање, али промена у друштву може да услови да се мења начин на који се афинитети реализују.⁶

Стога се корисници путем друштвених мрежа могу окупити у заједницама интересовања које превазилазе локални карактер. На тај начин чланови истовремено прате програмске садржаје са потенцијалном публиком која је километрима удаљена, а жели да оствари чврсту везу са својим завичајем. Са друге стране ствара се још јача повезаност за заједницом одрживости с обзиром на то да се у њу удружују људи који се већ познају и желе да сачувају своје заједништво.

Дакле прилика и могућности за активнији, једноставнији и обимнији ангажман публице једне, на пример институције културе, данас има више него у добу пре интернета, али овај потенцијал остаје недовољно искоришћен уколико се корисничкој партиципацији не приступи стратешки, плански и истраживачки. „Оно што најбоље повезује критичку библиотекарску мисао на различитим крајевима света јесте уверење да будућност библиотека није само технолошко, већ много више друштвено и вредносно питање. Савремена библиотека није пасивни отисак окружења, већ жива и динамична институција, произвођач нових услуга и вредности.”⁷

⁵ Dojče vele, „Španska groznica: pouke za budućnost”, <https://www.dw.com/sr/%C5%A1panska-groznica-pouke-za-budu%C4%87nost/a-53266162> (preuzeto 12. 8. 2020).

⁶ Тамара Вученовић, „Дигиталне комуникације и публика”, *Култура* бр. 164 (2019): 274–275.

⁷ Гордана Стокић-Симончић и Жељко Вучковић, *Менаџмент у библиотекама* (Београд: Стокић-Симончић, Вучковић, 2003), 56.

Српске библиотеке на друштвеним мрежама

Већина установа културе у Србији своје програмске садржаје требало је да прилагоди новонасталој здравственој ситуацији. Иако погођене отказивањем манифестација, различитих садржаја од књижевних вечери, изложби, концерата па до представа, пред све установе је постављен задатак како да што ефикасније преброде кризу и не одустану од своје мисије. О финансијским последицама вероватно ће се тек радити опсежније студије, нарочито о периоду пролеће/лето, када је контакт са публиком врло учестао. Евидентно је да свако ко је желео да сачува везу са својом публиком брзо је морао одреаговати у реорганизацији посла и измештању програмске активности на интернет. Установе су на различите начине од виртуелних тура, онлајн манифестација па до представа које су се могле гледати на њиховим Јутјуб каналима омогућавале приступ квалитетном културном садржају.

И онда када су врата јавних библиотека у Србији била затворена за кориснике, њихови дигитални сервиси били су доступни: завичајне дигиталне колекције, репозиторијуми, е-књиге и сл. Библиотекари су посебно усмерили пажњу на чување контакта са најмлађим корисницима те су стручни радници из библиотека у Пожеги и Лесковцу читали бајке, басне и друге сликовнице за најмлађе, усмеравајући их ка правим вредностима путем заборављених, али и популарних прича, уживо их емитујући на својим друштвеним мрежама. Народна библиотека Србије је организовала у августу, први пут, онлајн трибину посвећену музичару Милану Младеновићу. А у Библиотеци града Београда интензивно се месецима реализују различити виртуелни циклуси: „Читам, не скитам! Са књигом се сликам!”, „Прочитај ми моју жељу”, „Причам, не скитам”, а од септембра на друштвеним мрежама установе библиотекари су покренули виртуелни „Споменар БГБ”.

У Народној библиотеци у Крагујевцу током августа започет је циклус онлајн књижевних програма „Књижарење”.

Начуљи уши, читам ти причу!

Прича и причање још од времена легендарне Шехерезаде па до данас један је од најделотворнијих начина повезивања људи, а слушање прича код куће, на отвореном, поред реке или на неком пријатном месту је својеврстан лек за душу.

Као што је истакао наш велики писац Иво Андрић, у Беседи приликом уручења Нобелове награде, потреба за причом и причањем остаје и причању нема краја... „Није уопште толико важно да ли један приповедач описује садашњост или прошлост, или се смело залеће у будућност; оно што је притом главно, то је дух којим је надахнута његова прича, она основна порука коју људима казује његово дело. А о томе, наравно, нема и не може бити прописа ни правила. Свак прича своју причу по својој унутарњој потреби, по мери својих наслеђених или стечених склоности и схватања и снази својих изражајних могућности; свак сноси моралну одговорност за оно што прича, и сваког треба пустити да слободно прича. Али допуштено је, мислим, на крају пожелети да прича коју данашњи приповедач прича људима свога времена, без обзира на њен облик и њену тему, не буде ни затрована мржњом ни заглушена грмљавином убилачког оружја, него што је могуће више покретана љубављу и вођена ширином и ведрином слободног људског духа. Јер, приповедач и његово дело не служе ничем ако на један или на други начин не служе човеку и човечности. То је оно што је битно.”⁸

Руководећи се мудрим речима нашег нобеловца и принципима библиотерапије, креирана је летња програмска шема Библиотеке „Начуљи уши, читам ти причу!”

Важно је напоменути да су све приче снимљене у просторијама Библиотеке и да су целокупан процес одабира материјала, читања, студијског снимања звука, обраде и монтаже и визуелног сегмента искључиво урадили библиотекари. Одабране су пригодне приче, дела епистоларне књижевности, кратки есеји, погледи, цртице домаћих и страних стваралаца. Приликом одабира текстова идеја је била да буду заступљене приче које су пре свега занимљиве, духовите, са сатиричним погледом на друштво, али и текстови који побуђују најтананије емоције и враћају у прошлост. Посебан изазов био је одабрати део писама којима се, кроз приповедање у првом лицу, лако проналази пут до срца слушалаца. Која год форма текста да је у питању, важно је било да се истиче својом универзалношћу, квалитетом и обимом, а сваки снимљени аудио-запис да траје најдуже пет минута. У првом сегменту током августа заинтересовани слушаоци су могли да чују дела из пера Марине Цветајеве, Бранка Миљковића, Бранислава Петровића,

⁸ Пројекат Растко, „О причи и причању: Беседа Иве Андрића поводом доделе Нобелове награде за књижевност 1961. године”, Зоран Стефановић, <https://www.rastko.rs/rastko/delo/10110> (преузето 25. 8. 2020).

Матије Бећковића, Оливере Недељковић, Ивана Токина, Богдана Стевановића Блогдана...

Свесни чињенице да библиотекари могу да одаберу добре приче, али да немају велике ресурсе када је у питању студијска опрема, тражен је начин да се добије квалитетан звук и целокупан снимак, а да та програмска активност не захтева додатни буџет. Стога је искоришћена постојећа техника (коју би ваљало да има свака јавна библиотека): кондезаторски микрофон, сталак за микрофон, поп-филтер, дигитална миксета, лаптоп, слушалице, као и програм за аудио-снимање.

Постоје многи квалитетни програми за аудио-монтажу, али је њихово инсталирање потребно платити, стога је одабран одличан бесплатни програм који нуди све потребне операције над аудио-датотекама. Програм *Audacity* се може преузети и инсталирати на рачунару. То је један од најпопуларнијих програма отвореног кода за снимање звука и његову накнадну обраду. Важна карактеристика је да ради на свим оперативним системима и да подржава све познате аудио-формате као што су MP3, AVI, MPEG, WAV и др. Овим програмом се веома једноставно може снимити глас, а квалитет снимка ће зависити од микрофона. Снимљено се може накнадно мењати, додавањем различитих ефеката. Када су у питању лошији микрофони, буку у позадини није лако избећи (шумови, дисање и сл.), међутим помоћу овог програма негативни утицаји се једноставно могу уклонити.

Најпре је потребно да се у снимку пронађе део на коме се искључиво чује шум. То може, на пример, да буде пар секунди у којима се прави пауза и тај део снимка на коме се чује искључиво позадинска бука требало би означити и одабрати опцију *Effect – Noise Removal*, а затим кликнути на *Get Noise Profile*. Сада је програму речено која би „шум” требало да се уклони. У следећем кораку обележава се цео снимак, и поново се кликнете на *Effect – Noise Removal*, па на ОК. На крају је важно напоменути да након извршених промена треба кликнути на опцију *File – Export*, како би све било снимљено у жељеном аудио-формату. Програм је идеалан за почетнике и све који раде основну обраду звука, а може се преузети са сајта *Audacity*.⁹

Након урађеног комплетног аудио-концепта, приступило се читању одабраних текстова и аудио-обради тог материјала, а након тога записи су монтирани у програму *Movie Maker*. За целокупан процес монтаже било је потребно снимити оригиналне фотографије које су представљале део

⁹ Audacity, <https://www.audacityteam.org/> (преузето 25. 8. 2020).

визуелног идентитета летње програмске шеме и одабрати музику која је дозвољена за преузимање, тј. не подлеже ауторским правима.

Као што је већ напоменуто, аудио-записи су емитовани на Фејсбук страници и Јутјуб каналу установе сваког уторка, четвртка и суботе од 21 час. Целокупан аудио-концепт, избор текстова урадиле су и читале Марија Радуловић и Тања Вуковић, постпродукцију потписује Мирко Дрманац, а за фотографију и монтажу био је задужен Владимир Симић.

Библиотека доскочила корони¹⁰

У тренутку када је медијски простор био загушен информацијама о броју заражених вирусом корона, политичким и економским темама, а рубрике за културу готово невидљиве, није било лако привући пажњу седме силе летњом програмском шемом „Начуљи уши, читам ти причу!“ коју је једино било могуће спровести онлајн. Аутори су били свесни да број прегледа (публике) зависи од комплетног промовисања летње шеме, стога је било важно направити добар маркетиншки план, одабрати друштвене мреже, термине за емитовање аудио-записа и створити препознатљив визуелни идентитет.

Саопштење о почетку емитовања „Начуљи уши, читам ти причу!“ прослеђено је локалним, регионалним и националним медијским кућама и упркос релативно малом простору за информације из света културе, новинари су ову вест пренели на дванаест интернет портала. Објављена су два текста у штампаним медијима, у недељнику *Чачански њас* и дневном листу *Полићика*. Прилог је емитован на регионалној телевизији „Лав плус“ и на неколико локалних радио-станица. Такође ову акцију су подржале и издавачке куће, а на сајту „Лагуне“ објављена је најава летње програмске шеме.

Градску библиотеку су након медијске промоције и емитовања прве приче на друштвеним мрежама позивали представници различитих удружења подржавајући акцију, са жељом да остваре дугорочнију сарадњу и дарују аудио-књиге.

Библиотека је и раније била препозната као установа која реагује на актуелне проблеме и креира нове сервисе и садржаје кроз додатно деловање

¹⁰ Назив поглавља који даје анализу резултата летње програмске шеме инспирисан је једним од упечатљивијих медијских наслова, <https://www.cemaforum.rs/sr/vest/1710/Biblioteka-u-%C4%8Ca%C4%8Dku-dosko%C4%8Dila-koroni:-Na%C4%8Dulji-u%C5%A1i-%E2%80%93-%C4%8Ditam-ti-pri%C4%8Du!-/> (преузето 11. 8. 2020).

и укључивање у свакодневни живот грађана. То потврђује и заинтересованост аудиторijума да прати онлајн садржаје Библиотеке, те је за месец дана емитовања аудио-записа одабраних прича било више од 2.300 прегледа.

Новом летњом шемом Библиотеке настављен је континуитет рада, проширен је опсег програмских активности и омогућена је доступност културе и културних садржаја и у време када је окупљање публике једино било могуће организовати на друштвеним мрежама и интернету.

Закључак

Летња програмска шема „Начуљи уши, читам ти причу!” представља нов, ауторски производ библиотекара, настао као плод кадровских и техничких потенцијала установе, али и ограничења и мера које се већ неколико месеци активно примењују услед последица пандемије. Сличним акцијама шаље се јасна порука да се култура не може *зауставити*. Нарочито су се у програмском делу догодиле многе трансформације. Биле су неопходне брзе реакције у преосмишљавању садржаја намењених публици.

Иако је културна сцена *изашла из каранџина* 24. августа, и даље се пажљиво планирају и спроводе програмски садржаји, са одређеном дозом резерве шта нас чека у новом таласу вируса корона, тј. колико ће се поново активности и садржаји мењати. Са друге стране, економске последице изазване пандемијом јасно су видљиве у свим сферама живота, а посебно у култури, јер су буџети за организацију програмске делатности многих великих позоришних и оперских кућа значајно умањени, а вероватно ће бити слична ситуација и са другим установама културе (музејима, галеријама, библиотекама итд.). Имајући и финансијски ефекат у виду, непрестано се мора ићи ка новим решењима и тражити начин како да се превазилазе проблеми, јер култура би требало да буде у служби грађана без обзира на кризу.

Literatura:

1. Dojče vele, „Španska groznica: pouke za budućnost”, <https://www.dw.com/sr/%C5%A1panska-groznica-pouke-za-budu%C4%87nost/a-53266162> (preuzeto 12. 8. 2020).
2. Mitrović, Jelena. „Razvojna biblioterapija kao vid promovisanja kreativnog čitanja i njena primena u biblioteci”. *Glas biblioteke* 20 (2014) http://www.cacak-dis.rs/elektronska_izdanja/gb20/83-96-gb20-jelena-mitrovic.pdf (preuzeto 15. 8. 2020). (na ćirilici)
3. Pravno-informacioni sistem RS. „Odluka o ukidanju vanrednog stanja: 65/2020-4”. <https://www.pravno-informacioni-sistem.rs/SlGlasnikPortal/eli/rep/sgrs/skupstina/odluka/2020/65/1/reg> (preuzeto 3. 8. 2020). (na ćirilici)
4. Projekat Rastko. „O priči i pričanju: Beseda Ive Andrića povodom dodele Nobelove nagrade za književnost 1961. godine”. Zoran Stefanović. <https://www.rastko.rs/rastko/delo/10110> (preuzeto 25. 8. 2020). (na ćirilici)
5. Stokić-Simončić, Gordana i Željko Vučković. *Menadžment u bibliotekama*. Beograd: Stokić-Simončić, Vučković, 2003. (na ćirilici)
6. Vlada Republike Srbije. „Striktno poštovati zabranu okupljanja”. <https://www.srbija.gov.rs/vest/450393/striktno-postovati-zabranu-okupljanja.php> (preuzeto 25. 8. 2020). (na ćirilici)
7. Vučenović, Tamara. „Digitalne komunikacije i publika”. *Kultura* br. 164 (2019): 274–275. (na ćirilici)

Marija V. Radulović

marijaradulovic3@gmail.com

Tanja M. Vuković

vukovic.tanja1@gmail.com

Public Library “Vladislav Petković Dis”, Čačak

A STEP FORWARD INTO THE ONLINE WORLD

Activities of the Public Library in Čačak During the Coronavirus Pandemic

Abstract: Ever since a state of national emergency has been declared in the Republic of Serbia, due to the coronavirus pandemic, many things have changed in the domain of culture. Even though affected by the cancellation of various events: literary evenings, book promotions, exhibitions, public discussions, workshops, and so on, public libraries were tasked with overcoming the crisis and not giving up on their mission. This paper presents the activities of the Public Library “Vladislav Petković Dis” in Čačak from March to September 2020, with special emphasis on the programs that have been organized in new circumstances caused by the health situation. Among other things, there are examples of how some of the Serbian libraries recompensed the lack of program activities by stepping into the online world. Having become a creator of new services and values, the Čačak Public Library designed a summer program “Listen carefully, I am reading you a story!” that was broadcast on the Library’s Facebook page and YouTube channel during August and September. The new summer program scheme ensured the continuity of the work and expanded a range of activities, making cultural content available at the time when audience gatherings could only be organized on social networks and the internet. Activities like this send a clear message to the public that culture is unstoppable.

Keywords: Public Library in Čačak, coronavirus, online program, social networks, program activity, audio recording.

Примљено: 10. септембра 2020.

Прихваћено: 15. октобра 2020.

Јелена М. Андрић
yeue9001@gmail.com
Данка З. Спасојевић
dankamikaric@gmail.com

Стручни рад
UDK 007:027.54]:004(497.11)
616.98:578.834(100)"2020"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.2.7>

Народна библиотека
„Стефан Првовенчани” Краљево

ОРГАНИЗАЦИЈА И ИЗАЗОВИ У РАДУ НАРОДНЕ БИБЛИОТЕКЕ „СТЕФАН ПРВОВЕНЧАНИ” КРАЉЕВО У ДОБА ПАНДЕМИЈЕ

Сажетак: Овим радом представљен је начин на који је реорганизована делатност краљевачке библиотеке у измењеним условима пословања узрокованих пандемијом. Приказано је са којим изазовима су суочени библиотекари у контексту нове форме комуникације са корисницима, засноване углавном на примени дигиталних технологија. Указано је на специфичности корисничке перцепције измењеног режима позајмице књига. Предочени су модели коришћења дигиталних платформи у оквиру промотивне, програмске и радионицарске делатности Библиотеке, услед ограничења окупљања у затвореном простору. Намера је била да се лоцирају слабости у пословању, које су се испојиле у специфичним околностима, како би се стечена искуства применила у ревидирању циљева и планирању развоја.

Кључне речи: библиотека, руковођење, пандемија, дигиталне платформе, онлајн радионице, друштвени медији.

Увод

Сагледавајући позицију савремене библиотеке на прагу 21. века, Жељко Вучковић полази од поставке о библиотекама као *живим орјанизмима* у којима *библиотечка йонуда стивара йојйражњу*, односно утиче на *арйикулацију йојйреба корисника и формирање нових квалийаййивних*

пошребa.¹ Чини се да истакнуто полазиште о библиотекама као културним субјектима у сталном процесу промене и прилагођавања, никада није добило чвршће упориште но у доба и даље актуелне пандемије, као социјално свеобухватне, кризне ситуације, којом су коренито уздрмане и са великим изазовом суочене све сфере друштвеног живота. Осим што је донела глобалну неизвесност, пандемија је наметнула потребу за трансформацијом и прилагођавањем, па се у околностима свеколиких ограничења, степен адаптабилности и флексибилности показао као кључни чинилац за очување континуитета и успешности у пословању. У контексту пандемије, за библиотеке је било неопходно следити дефиницију савременог руковођења као адекватног *реаовања на кризне ситуације, култивисање односа са циљним свешћом, прикуљање и дисеминирање информација, као и способности да се ураби згодна прилика*.² Од руководилаца се очекивало одлучно управљање и брзо доношење одлука, док су библиотекари били пред изазовом изналажења креативних и алтернативних решења за очување контакта са корисницима и присуства у јавном простору у нагло и драстично измењеним околностима функционисања библиотечке делатности. У настојању да терминолошки сведемо овакве захтеве, долазимо до формулације *динамички пристиуи*³ у управљању библиотеком, који подразумева *стиално прилагођавање пошребaма корисника у променљивим условима*⁴ јер само разумевање њихових захтева није довољно. Осим тога, у условима пандемије, до пуног изражаја дошли су потенцијали дигиталних ресурса, као и оправданост давно измењене семантике појма библиотеке као *одређеној концевии*,⁵ најближег тзв. *виртуелној библиотеци у којој се информације обезбеђују кроз комуникационе мреже више него директним контактом са физичким колекцијама докумената*.⁶

Поред појединости у вези са организацијом пословања у Народној библиотеци „Стефан Првовенчани” Краљево, које се односе на правну регулативу и делегирање запослених за одређене задатке, у наставку ће бити речи о уоченим специфичним захтевима корисника у процесу позајмице

¹ Жељко Вучковић, *Ка савременој библиотеци* (Нови Сад: Библиотека Матице српске, 1997), 23.

² Вучковић, *Ка савременој библиотеци*, 87.

³ Весна Д. Жупан, *Маркетинг у библиотекама* (Београд: Свет књиге, 2001), 23.

⁴ Жупан, *Маркетинг у библиотекама*, 23.

⁵ Вучковић, *Ка савременој библиотеци*, 107.

⁶ Вучковић, *Ка савременој библиотеци*, 108.

књига у ограничавајућим условима, као и о коришћењу дигиталних ресурса и тзв. *друшћивених медија*⁷ као збирног имена за *илајћформе и сајћове на Инћернећу, на коме заједнице појединаца комуницирају и деле идеје, вестии и одрећене инћересе*,⁸ а којима је у измењеним друштвеним околностима припала превласт у процесу реорганизовања рада библиотеке у односу на традиционалне моделе у домену програмске, радионичарске и промотивне активности библиотеке.

Организација рада краљевачке библиотеке у условима пандемије

Проглашење пандемије и касније увођење ванредног стања у нашој земљи, били су праћени одлукама и смерницама републичког кризног штаба и локалних кризних штабова у вези са спровођењем превентивних мера за спречавање ширења болести ковид-19, као и препорукама за реорганизовање рада установа у условима пандемије. Следствено тим упутствима, рад са корисницима у краљевачкој библиотеци обустављен је одмах по увођењу ванредног стања, 16. марта 2020. године, па је уследила и нужна прерасподела и измена радних ангажмана запослених, с обзиром на то да је део запослених упућен на рад од куће, првенствено из здравствених или породичних разлога, када је реч о родитељима деце млађе од 12 година. Примарна обавеза послодавца у процесу прилагођавања пандемијским условима била је усвајање правне регулативе у вези са заштитом здравља запослених и корисника, и спречавањем ширења заразе, као и њено доследно спровођење у пракси. У том смислу, било је посебно важно доношење трију докумената, и то: *Акћиа о процени ризика* (којим се уређује посебан начин и организација рада у Народној библиотеци *Сћефан Првовенчани* Краљево), *Правилника о организацији рада током трајања ванредног стања збој заразне болести COVID-19 и постојућању запослених и радно ангажованих лица у библиотеци* (којим се уређује организација рада Народне библиотеке *Сћефан Првовенчани* Краљево током трајања ванредног стања и поступања запослених, радно ангажованих лица и корисника услуга у циљу свођења на најмању могућу меру могућности обољевања и

⁷ Cecilia Figureoa, *Uvod u digitalni marketing* (Beograd: Kompjuter biblioteka, 2020), 42.

⁸ Cecilia Figureoa, *Uvod u digitalni marketing*, 42.

преношења заразне болести COVID-19 код запослених, радно ангажованих лица и корисника услуга Библиотеке) и *Плана примене превентивних мера за безбедан и здрав рад за сиречавање појаве и ширења епидемије заразне болести COVID-19 изазване вирусом SARS-CoV-2* (којим се за сва радна места у радној околини, утврђују превентивне мере од утицаја на безбедност и здравље на раду запослених и корисника). Иако је реч о формално-правној регулативи, у којој нема простора за импровизацију и варирања, у условима ванредног стања, које је било праћено обиљем информација, од веродостојних до крајње непоузданих, за брз проток релевантних и кредибилних информација и размену искустава, као једног од темељних постулата савременог руковођења, и то у околностима у којима је једина извесност била управо неизвесност, још једном је у пракси потврђен значај умрежености установа културе, било интерне, или посредством удружења какво је Библиотекарско друштво Србије, које је умногоме преузело улогу дисеминационог информативног сервиса и поставило се као чврст ослонац струци.

Када је реч о прерасподели и измени радних ангажмана запослених, настојали смо да изнађемо оптимална решења која би се темељила на бризи за очување здравља запослених, једнако као и на потреби задржавања одређеног нивоа продуктивности, без обзира на чињеницу да је рад са корисницима обустављен. Од укупно 22 запослена библиотекара, 13 је упућено на рад од куће, из здравствених или породичних разлога које смо претходно истакли, са радним задацима у сфери дигитализације завичајне грађе (аналитика), завичајног пресклипинга, каталогизације, уредничких послова и припреме публикација у оквиру издавачке делатности Библиотеке, планирању набавке библиотечко-информационе грађе за 2020. годину, тестирању нове МБС базе и каснијем праћењу и уређивању МБС анкета за наше подручје матичности, као и у домену популарисања књиге и читања на друштвеним платформама које су се наметнуле као сврсисходан и, у овим околностима, једини ресурс за чување везе са корисницима. Остали библиотекари, који су током ванредног стања били радно ангажовани у Библиотеци, бавили су се уређивањем и реорганизацијом фондова, као послу који се никада не завршава.

И након укидања ванредног стања, те отварања Библиотеке за кориснике, један део библиотекара остао је у режиму рада од куће, сада искључиво из здравствених разлога, с обзиром на то да је обновљен и рад вртића, па нега деце више није била критеријум за упућивање на рад од куће. Библиотека је за кориснике отворена 11. маја 2020, после готово двомесечне паузе у сусретима са корисницима. Пред руководством и библиотекарима

искрсао је наредни изазов успостављања новог концепта рада позајмних одељења и комуникације са корисницима у самој библиотеци у околностима пандемије.

Долазак у библиотеку – позајмица књига и(ли) мали ритуали љубитеља књиге?

Краљевачка библиотека поново је отворена за посете корисника 11. маја 2020. године, убрзо након укидања ванредног стања. Иако је јавна библиотека 21. века *све више усмерена на различите типове корисника и њихових потреба, а не само ка читаоцима,*⁹ основна библиотечка делатност се, у широкој јавности, и даље најчешће поистовећује са позајмицом књига. Ослушкивањем корисничких утисака о организацији рада и функционисању Библиотеке током ванредног стања, као и њихове реакције по отварању и обнављању могућности доласка у физички простор или зграду Библиотеке, може се закључити да смо, у нашој локалној средини, још дубоко у ери читалаца, са тек плитким закорачењем у раздобље у којем се категорија читалаца усложњава и трансформише у категорију корисника библиотечких услуга. Готово без изузетка, доживљај читалаца/корисника је да је Библиотека била затворена током трајања ванредног стања, а обнављање рада Библиотеке изједначено је са тренутком у којем је поновно омогућена позајмица књига, уз потпуни превид чињенице да смо све време били присутни онлајн са немалом понудом разноликих дигиталних садржаја за одрасле и децу.

У складу са препорукама за примену превентивних мера за спречавање ширења заразе, функционисање одељења је модификовано и редуковано на више равни. Као и у свим затвореним просторима, уведена је обавеза ношења маске и држања физичке дистанце, ограничено је кретање кроз простор, забрањен је слободан приступ фондовима, а библиотекарски су фаворизовали претходно наручивање књига електронским путем или телефоном, како би се скратио период боравка корисника у Библиотеци. У контексту примене наведених мера, библиотекарски су наишли на отпор, недовољно разумевање и немирење корисника, па и разочарање најмлађих читалаца, због забране слободног бирања публикација. Њихова борба за

⁹ Јасмина Нинков, *Библиотеке XXI века*, (Београд: Чигоја штампа, 2010), 14.

мало *парче раја* у Библиотеци постала је свакодневица. Све је изразитија бивала површност општег утиска да људи у библиотеку долазе да задовоље жељу за знањем или да набаве књиге које ће им испунити часове доколице, а све утемељенији увид о доласку у библиотеку као својеврсном ритуалу у којем се сустичу разнолике потребе. Недвосмислена је оправданост закључка да је шетња кроз библиотечке фондове, бирање књига прелиставањем њихових страница и разгледањем корица, читањем резимеа и рецензија, заправо незамењива претходница читању, која, са ишчитавањем одабране књиге и сабирањем утисака о прочитаном, заправо чини целину читалачког процеса и даје пуноћу читалачком доживљају због чије се заводљивости поново долази у библиотеку. Ово би могло бити охрабрење за *традиционалистиче* у свету библиотекарства који са *стирејњом дискуијују о мојућности изумирања књије у њеном физичком облику*.¹⁰

Друштвени медији у библиотеци у доба пандемије *user friendly*¹¹ концепт на делу

Са становишта ауторки овог рада, као библиотекарки јавне библиотеке у релативно малој локалној средини, заснованог на праћењу свакодневне библиотечке праксе на позајмним одељењима, широко је заступљено конзервативно корисничко поимање библиотеке као места за чување и позајмицу књига, као и њено упрошћавање и поистовећивање са књижним фондовима. Ово опажање добило је снажну потврду у измењеном режиму рада у условима пандемије. Већ смо истакли увид да су чланови наше библиотеке више *чиџаоци*, а мање *корисници* библиотечких услуга, иако је идеја о *user friendly* концепту, који подразумева посвећеност *кориснику*, одавно истакнута као темељни постулат развоја савремене библиотеке. Измењене друштвене околности у доба пандемије, које су наметнуле и захтеве за реорганизовањем рада библиотеке, условиле су и појачано усредсређивање библиотекара на коришћење дигиталних

¹⁰ Љиљана Косијер, *Криза чијања међу основношколцима и модели ублажавања њених последица* (Нови Сад: Градска библиотека Нови Сад, 2017), 25.

¹¹ У својој књизи *Библиотеке XXI века*, Јасмина Нинков говори о промени основног постулата пословања у јавним библиотекама, са *reader friendly* (посвећеност читаоцу) до *user friendly* (посвећеност кориснику), што значи реструктурирање организације целокупне мреже библиотечких услуга.

ресурса за очување контакта са корисницима и континуитета у раду. То је била и прилика за свакодневне непосредне увиде у ефикасност дигиталних ресурса у трансформацији једног, у значајној мери, традиционалног библиотечког система у жив и динамичан информациони центар.¹² Према се нови медији неретко посматрају у *конфронтацији са књигом*,¹³ а традиционалисти их оптужују за *декаденцију људског духа*,¹⁴ чини се да су, у доба пандемије и опште изолације, свеprisутне гласове о отуђењу и декаденцији узроковане дигиталним окружењем, надјачали гласови о њима као моћним средствима повезивања и држања на окупу изолованих и удаљених субјеката. У раздобљу у којем су онемогућени наши непосредни сусрети са корисницима, неговање *културе друштвених мрежа, која се састоји од њихових информација и виртуелних повезаности, изражене у процесима који преовладавају у нашим културним и симболичним животима, процесима размене и интеракције између физички неовезаних њихових*,¹⁵ испоставило се као императив.

Иако смо се и раније ажурно бавили маркетингом библиотеке у дигиталном простору, путем званичног сајта и друштвених мрежа, у условима пандемије интензивирали смо коришћење нових медија за представљање нашег рада, дељење информација, али и за нов облик програмске и радионичарске делатности. Прибегли смо широкој употреби интернета као *идеалној начина да се ујали светло и подсети на бројне библиотечке колекције, фондове старе и рејке књије, завичајне фондове, као и на разноврсне активности у оквиру дејих библиотека, да се ујуте њихови на културно-анимационе програме, књижевне вечери, концерте*.¹⁶

До увођења ванредног стања, наше оглашавање на званичном сајту Библиотеке, као и објаве на друштвеним мрежама Фејсбук и Инстаграм, првенствено су имали промотивни и информативни карактер. У новим условима пословања у контексту пандемије, укидањем непосредних сусрета са корисницима, осим што је онемогућена позајмица књига, осујећена је и реализација богате програмске активности по којој је краљевачка

¹² Вучковић, *Ка савременој библиотеци*, 106.

¹³ Косијер, *Криза читања међу основношколцима и модели ублажавања њених последица*, 134.

¹⁴ Косијер, *Криза читања међу основношколцима и модели ублажавања њених последица*, 25.

¹⁵ Хосе-Антонио Кордон-Гарсија, Хулио Алонсо-Аревало, Раquel Гомез Дијаз, Данијел Линдер, *Друштвено читање: илајформе, апликације, облаци и шабови* (Београд: Народна библиотека Србије, 2017), 14.

¹⁶ Нинков, *Библиотеке XXI века*, 16.

библиотека препознатљива, као и одржавање радионица за децу. Затварањем физичког простора Библиотеке, наведене активности измештене су у виртуелно окружење. Тако смо готово свакодневно водили онлајн читалачки дневник, за одрасле и децу, чија је концепција подразумевала кратак књижевнокритички осврт на опус или одређено дело одабраног аутора, као и најупечатљивије цитате. На страницама нашег онлајн дневника читања за одрасле, нашли су се Борислав Пекић, Џ. М. Куци (John Maxwell Coetzee), Гордана Ђирјанић, Светислав Басара, Горан Петровић, Лав Николајевич Толстој (Лев Николаевич Толстой), Драган Великић, Кристијан Новак... Када је реч о дечјем читалачком дневнику, прилагођавајући га циљној групи, трудили смо се да буде сликовит и пријемчив, осмишљавајући странице налик малим изложбеним паноима колажног типа, са биобиблиографским подацима о аутору и илустрацијама које дочаравају представљене књиге. Намера је била подстаћи интерактивност и мотивисати децу да својим коментарима, утисцима и предлозима иницирају и учествују у креирању нових страница дневника. Говорили смо о Нилу Гејману (Neil Gaiman), Џону Грину (John Green), Стивену Хокингу (Stephen Hawking), Џенди Нелсон (Jandy Nelson), Роалду Далу (Roald Dahl), Михаелу Ендеу (Michael Ende), Хансу Кристијану Андерсену (Hans Christian Andersen), Антоану де Сент-Егзиперију (Antoine de Saint-Exupéry), Љубивоју Ршумовићу, Мошу Одаловићу, Урошу Петровићу, Весни Алексић, Владислави Војновић, Јасминки Петровић, Гордани Тимотијевић, Дејану Алексићу, Добрици Ерићу, Игору Коларову, Гроздани Олујић, Десанки Максимовић... Свака објава била је допуњена или заокружена одабраним таговима са циљем увећања видљивости и претраживости самог имена наше Библиотеке и активности које у њој реализујемо, с обзиром на то да употреба тагова у дигиталном окружењу чини објаву јавном и активном и представља својеврсни метаподатак о теми и садржају објаве.¹⁷ Серијал постова страница читалачког дневника довео нас је до мале импровизоване онлајн књижевне радионице која се темељила на видео-записима дечјих препорука књига упућених њиховим другарима као изазовима за читање. Приказивањем преко четрдесет снимака које смо добили од наших пратилаца, 23. априла смо обележили Светски дан књиге и ауторских права. Дигитални књижевни сусрети постали су узбудљивији када смо увели и

¹⁷ О друштвеном читању, у контексту употребе платформи, апликација, облака и тагова, подробно се говори у књизи *Друштвено читање: илајфформе, апликације, облаци и шајтови*, чији су аутори Хосе-Антонио Кордон-Гарсија, Хулио Алонсо-Аревало, Ракул Гомез Дијаз и Данијел Линдер.

награђивање најмаштовитијих и најангажованијих пратилаца, а поклон су, очекивано, биле књиге и бесплатно чланство у Библиотеци. Ланац читања и виртуелног дружења са најмлађим корисницима, исплетен у месецима комуникације на даљину, остао је непрекинут и након враћања у Библиотеку, потврђујући велики потенцијал за промоцију књиге и читања, као и за даље повезивање и ширење мреже пратилаца, односно корисника или потенцијалних корисника Библиотеке. Охрабрени успехом књижевних дружења путем друштвених мрежа, покренули смо онлајн говорну радионицу, замишљену као сет говорних вежби које обједињују едукацију и забаву, позивајући децу да са интернет заједницом поделе снимке, архаичним језиком речено, *језиколомки*, тј. брзалица, које као изазов постављају познати дечји писци. Прву брзалицу задао је дечји писац Дејан Алексић. Успешност овог модела комуникације са децом, првенствено у сврху популарисања књиге и читања, поткрепљује оцену да деца *јозиивно реајуу на јошово сваки вид анимације који за циљ има буђење или јродубљивање њиховој инјересовања за чииање*,¹⁸ потом и увид да је потребно *нейрестјано бији у ирајању за новим, друјачијим и инјересанјнијим инјеракјивним моделима јрисијуја јошенијалним чииаоцима, који захјевају њихово акјивно учешће*,¹⁹ те да се изузетно ефектним показује комбиновање традиционалних и дигиталних медија, какво је управо повезивање књиге или традиционалних језичких форми, попут брзалица, са производима дигиталних технологија.

Успешност онлајн сусретања са децом у покушају да надоместимо укинуте доласке у Библиотеку и учешће у радионицама, није довођена у питање, с обзиром на чињеницу да су управо деца и млади најмасовнији корисници друштвених мрежа и дигиталних технологија уопште, али је извесна бојазан постојала када је о одраслој популацији реч. Приволети их да прате понуђене програмске садржаје у дигиталној форми чинило се не нарочито тешким, али учинити виртуелну комуникацију са њима интерактивном деловало је неизвесно. Међутим, наша бојазан од неуспеха у очекивању одзива одраслих развејана је након пласирања онлајн квиза познавања књижевности и позива на учешће, као једној у низу дигиталних акција којима смо обележили Светски дан књиге. За само неколико сати по објављивању квиза имали смо више од двадесет такмичара, од којих су најбољи награђени књигама и бесплатном годишњом чланарином.

¹⁸ Косијер, *Крiza чииања међу основношколицима и модели ублажавања њених јоследица*, 105.

¹⁹ Косијер, *Крiza чииања међу основношколицима и модели ублажавања њених јоследица*, 110.

Велику пажњу у нашој онлајн понуди изазвали су видео-записи програма реализованих у протеклих годину дана, пласираних на наш Фејсбук профил. Тако је широка и удаљена публика, окупљена у виртуелном простору, била у прилици да погледа предавања др Милоша Ковачевића, др Ивице Живковића, *Светосавску и Краљевданску беседу*, низ програма из серијала *Изазови родитељства, Рокољуйци, Тумачење библијских текстова, Крај њуша...* Позивали смо, такође, на праћење наше дигиталне завичајне збирке, која се свакодневно обогаћује новим садржајима, на читање дигитализоване *Повеље*, приредили песнички матине са ауторским читањем поезије у оквиру којег су се представили Гордана Тимотијевић, Живорад Недељковић, Дејан Алексић, Драган Хамовић, Милоје Радовић и Милош Милишић.

У осмишљавању и пласирању дигиталних садржаја неопходно је престано имати свест о снажном и широком утицају дигиталних медија и њиховој великој улози у брендирању, па је важно пажљиво конципирати своје представљање на мрежи. Потенцијал дигиталних платформи може бити један од кључних инструмента *преображаја њихових корисника у актуелне, а актуелних у задовољне*,²⁰ као основни циљ библиотечко-информационог система са аспекта развоја потреба корисника.

Закључак

Ако би требало резимирати делатност краљевачке библиотеке у специфичном раздобљу ванредног стања узрокованог пандемијом, као и даље актуелном околношћу, те сабрати искуства пословања у измењеним условима, а потом их учинити функционалним у процесу ревидирања циљева и планирања развоја, можемо закључити да нас је мноштво различитих ограничења учинило умногоме креативнијим и покренуло из зоне приличне степена инертности у вези са максималним упошљавањем дигиталних технологија у свим сегментима нашег деловања, почевши од промотивних активности, преко програмске делатности до радионичарског рада. Богата дигитална завичајна збирка, на пример, похрањена на мрежи, пуни смисао добија тек када се континуирано представља са циљем да постане предмет интересовања широког корисничког круга. Поред програма у физичком простору Библиотеке, требало би понудити и њихов онлајн пандан на мрежи, и учинити своје активности доступним и видљивим и

20 Вучковић, *Ка савременој библиотеци*, 23.

најудаљенијим корисницима. Исти принцип би требало следити и када је реч о радионицама. Упрошћавањем смисла профила на друштвеним мрежама њиховим свођењем на информативну улогу, занемарујући њихов потенцијал у подстицању интерактивности на релацији библиотека–пра-тиоци, пренебрегавамо њихову немерљиву улогу у процесу ширења своје корисничке мреже. Корисници, очито, одавно не би требало да буду само читаоци, нити су они везани за локалну средину. Утисак је, такође, да постоји очигледан отпор корисника према ултимативном увођењу ди-гиталне форме пословања, нарочито у сегменту позајмице књиге која је, посебно међу читаоцима, дефиниција традиционалне библиотеке. Кључ успеха је у непрестаном праћењу потреба корисника и њиховом саобра-жавању модерним тенденцијама.

Literatura:

1. Figueroa, Cecilia. *Uvod u digitalni marketing*. Beograd: Kompjuter biblioteka, 2020.
2. Kordon-Garsija, Hose-Antonio et al. *Društveno čitanje: platforme, oblaci i tagovi*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 2017.
3. Kosijer, Ljiljana. *Kriza čitanja među osnovcima i modeli ublažavanja njenih posledica*. Novi Sad: Gradska biblioteka, 2017.
4. Ninkov, Jasmina. *Biblioteke XXI veka*. Beograd: Čigoja štampa, 2010.
5. Vučković, Željko. *Ka savremenoj biblioteci*. Novi Sad: Biblioteka Matice srpske, 1997.
6. Župan, Vesna D. *Marketing u bibliotekama*. Beograd: Svet knjige, 2001.

Jelena M. Andrić

yeye9001@gmail.com

Danka Z. Spasojević

dankamikaric@gmail.com

Public Library “Stefan Prvovenčani”, Kraljevo

ORGANIZATION AND CHALLENGES IN THE WORK OF THE PUBLIC LIBRARY “STEFAN PRVOVENČANI” IN KRALJEVO DURING THE PANDEMIC

Abstract: This paper presents how the activities of the Library were reorganized, in the changed conditions caused by the COVID-19 pandemic. Challenges that librarians have been faced with, in the context of communication based mainly on the application of digital technologies, are also presented. The specifics of the users’ perception of the changed book lending regime are pointed out. The paper gives the models of using digital platforms in designing the promotional, program, and workshop activities of the Library, due to restrictions of gatherings on the premises. The intention is to locate weak points, manifested in specific circumstances, in order to apply the acquired experience in revising goals and planning future development.

Keywords: library, management, pandemic, digital platforms, online workshops, social media.

Примљено: 9. септембра 2020.

Исправке: 12. октобра 2020.

Прихваћено: 27. октобра 2020.

Весна Р. Живковић
 Градска библиотека
 у Новом Саду
 vesna_zvkvc@yahoo.co.uk

Стручни рад
 UDK 007:027.54]:004(497.113)
 616.98:578.834(100)"2020"
<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.2.8>

КУЛТУРНИ ПРОГРАМИ ГРАДСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У НОВОМ САДУ ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ КОВИДА-19

Сажетак: Пандемија заразне болести ковид-19 проузроковала је значајне промене у готово свим делатностима, па тако и у библиотечко-информационој. Библиотечки радници су се брзо и успешно прилагодили новим начинима рада и функционисања, настојећи да корисници њихових услуга што мање осете новонастале неповољне околности. Запослени у Градској библиотеци у Новом Саду су, адекватно ситуацији, припремили разноврсне и богате онлајн садржаје, а овај рад је усмерен на акције које је реализовало Одељење за културне програме:

– „ПИСЦИ КОД ВАС”, у којој су, путем видео-снимака, учествовали наши познати писци читајући одломке из својих дела.

– „МОЖДА ВАМ ЈЕ ПОЗНАТО...” – рубрика која садржи интересантне и мало познате податке из биографија славних књижевника.

– „КЊИГЕ, ПОНОВО!”, у оквиру које су књижевни критичари и теоретичари препоручивали књиге, уз кратку рецензију.

Закључак овог рада је да је пандемија ковида-19 отворила нова питања, уз већ постојећа, о улози и значају библиотека у будућности.

Кључне речи: пандемија ковида-19, библиотечки радници, Градска библиотека у Новом Саду, онлајн садржаји, писци, књиге, књижевни критичари, улога библиотека.

Увод

Пандемија заразне болести ковид-19, проглашена 11. марта 2020. године од стране Светске здравствене организације, проузроковала је радикалне промене у начину рада и функционисања у многим делатностима, поред осталих и у библиотечко-информационој, јер „историјске, економске, технолошке карактеристике једног друштва условљавају и вид организације

библиотека“.¹ Цео свет се суочио са бројним питањима и дилемама које су захтевале брзе и адекватне одговоре научника и стручњака из различитих области.

Општи је утисак да су запослени у библиотечно-информационој делатности у нашој држави показали изузетну сналажљивост и довитљивост у посве другачијој примени својих знања и вештина од дотадашње и уобичајене, која подразумева претежно директни и уживо контакт са корисницима њихових услуга. Већина библиотечких активности је морала да се премести у домен виртуелног и онлајн што библиотекаре није затекло неспремне, већ су показали изванредну прилагодљивост и способност да процене какве садржаје корисници желе. Поново се испоставило да уметност и култура имају несумњиво благотворан утицај на дух људи у кризним временима.

Онлајн програми Градске библиотеке у Новом Саду

Одлука надлежних органа о забрани окупљања већег броја људи у затвореном простору, проузрокована проглашењем епидемије корона вируса у Републици Србији 19. марта 2020. године, навела је на размишљање Одељење за културне програме Градске библиотеке у Новом Саду који би то формат онлајн књижевних активности био занимљив пратиоцима званичне Фејсбук странице и Јутјуб канала Градске библиотеке, у том тренутку скоро јединим, али веома ефектним средствима комуникације.

Имајући у виду савремене технологије одговор се веома брзо наметнуо у виду акције „ПИСЦИ КОД ВАС“ која је заживела 20. марта ове године, када је на званичној Фејсбук страници и Јутјуб каналу Градске библиотеке у Новом Саду постављен видео-снимак награђиваног српског писца Марка Крстића који поздравља кориснике Градске библиотеке и чита одломак из свог романа *Mundo Libre*. Снимак је за свега неколико дана погледало преко пет хиљада људи, а акција је успешно настављена постављањем видео-снимака неких од најзначајнијих књижевника из наше државе и региона који су се одазвали акцији (хронолошким редом): Вуле Журић, Мухарем Баздуљ, Јелица Грегановић, Тања Ступар Трифуновић, Ненад Шапоња, Игор Маројевић, Слободан Владушић, Срђан В. Тешин, Јулијана Адамовић, Наташа Бундало Микић, Марио Лигуори, Дарко

¹ Александра Вранеш, Љиљана Марковић и Јасна Јанићијевић, *Етичност у науци и култури* (Београд: Филолошки факултет, 2009), 111.

Тушевљаковић, Александар Чотрић и Александар Гаталица. Они су се путем видео-снимака, који у просеку трају неколико минута, обратили корисницима Градске библиотеке у Новом Саду, а потом читали своје приче, песме и одломке из романа.

Сви позвани писци радо су се одазвали, препознајући значај оваквог вида комуникације са читаоцима и прилагодивши се новонасталим околностима. Акција је глатко и неометано трајала, уз узајамно стрпљење да би се пронашао најадекватнији формат видео-снимка, као и уз заједнички труд аутора и Библиотеке да снимак допре до што већег броја људи. Одељење за културне програме је, уз велику подршку колегинице која је администратор званичне Фејсбук странице Градске библиотеке, као и руководиоца Библиотеке, доказало да је усаглашен тимски рад кључ за успех и добре резултате.

Основни критеријум по којем смо одређивали које ћемо писце позвати да се прикључе акцији била је њихова читаност. Са неким од њих сарађивали смо први пут, а посебно је важно што је постављена основа и за сарадњу у будућности.

Акција је изазвала велико интересовање, не само гледалаца (укупан број прегледа свих видео-снимака је преко двадесет хиљада), већ и медија, те је о њој известила већина новосадских медијских кућа: Радио 021, Канал 9, Војвођанске вести, НС Хроника, Грађански лист. Многобројни интернет портали су такође пренели вест о овој акцији, што је допринело већој видљивости и максимално повећало њене домете.

С обзиром на чињеницу да Градска библиотека у Новом Саду деценијама негује читалачку публику која редовно долази на њене књижевне програме, настојали смо да информација о новој активности допре и до њих тако што смо им периодично слали мејлове са обавештењима и линковима ка видео-снимцима. Будућност овакве књижевне активности зависиће од епидемиолошке ситуације, али, у сваком случају, постоји идеја да се најзанимљивији сегменти књижевних вечери убудуће снимају и постављају на Јутјуб канал Градске библиотеке у Новом Саду. Један од сталних и дугорочних циљева Градске библиотеке, када су у питању културни програми, јесте развијање високе читалачке свести, јер „анимација кроз одговарајући уметнички пројекат настоји да активира све људске потенцијале, интелектуалне и уметничке, развијајући друштвену свест и индивидуални идентитет сваког појединца”.²

² Милена Драгићевић Шешић и Бранимир Стојковић, *Култура – менаџмент, анимација, маркетинг* (Београд: Clío, 1996), 34.

Упоредо са овом акцијом Одељење за културне програме покренуло је и рубрику „МОЖДА ВАМ ЈЕ ПОЗНАТО...”, са жељом да се пратиоцима онлајн садржаја Градске библиотеке представе занимљивости и мало познате чињенице из живота наших и светских знаменитих књижевника. Истражујући, дошли смо до заиста интересантних података, за које се испоставило да су занимљиви и другим људима: да је Албер Ками био талентован голман у младости, да је Десанка Максимовић боравила у Француској као стипендиста, као и да је Владимир Набоков био страствени лепидоптеролог, а Толстој љубитељ шаха... Ова рубрика је захтевала пажљиво проучавање биографија књижевних великана, уз обавезно навођење литературе коју смо користили приликом писања текста. Рубрика је заживела на Фејсбук страници Градске библиотеке и наишла на добре реакције, тако да је планирано да се настави и у будућности.

Са поновним отварањем Градске библиотеке у Новом Саду за кориснике, након једномесечног прекида проузрокованог већ споменутом епидемијом корона вируса, Одељење за културне програме је покренуло и акцију „КЊИГЕ, ПОНОВО!”, у оквиру које су наши угледни књижевни критичари и теоретичари, есејисти и професори књижевности препоручивали књиге које су оставиле позитиван утисак на њих. Акцији су се одазвали (хронолошким редом): др Јелена Марићевић Балаћ, асистент на Одсеку за српску књижевност Филозофског факултета у Новом Саду, мр Драгана Бошковић, професор српског језика и књижевности у гимназији „Светозар Марковић” у Новом Саду, др Ана Стишовић Миловановић, научни сарадник на Институту за српску културу у Лепосавићу, др Марија Јефтимијевић Михајловић, научни сарадник на Институту за српску културу у Лепосавићу, Милица Вучковић, докторанд Филозофског факултета у Новом Саду, Снежана Савкић, истраживач-приправник на Институту за књижевност и уметност у Београду, и Милош Јоцић, асистент на Одсеку за српску књижевност Филозофског факултета у Новом Саду. Уз фотографију књиге коју препоручују, приложили су кратке приказе дела, водећи рачуна и о томе да стил и језик текста прилагоде сваком читаоцу. Такође, похвално је што су препоручивали разноврсну литературу домаћих и страних аутора, па су се тако међу препорукама нашла дела Сарамата, Флобера, песме Ђорђа Деспина, али и монографија о југословенском црном таласу Грега де Кјура. Акција је наишла на изузетно лепе реакције, како културних делатника, тако и читалаца, а један од њених основних циљева је популаризација квалитетне књижевности, али и ревитализација књижевне критике која је последњих година изгубила на значају.

Важно је нагласити да је у успешној реализацији акција „ПИСЦИ КОД ВАС” и „КЊИГЕ, ПОНОВО!” много помогла вишедеценијска изузетна сарадња Градске библиотеке у Новом Саду са нашим угледним писцима и књижевним критичарима, који су се, препознајући тренутак, свесрдно ангажовали, улажући време, стрпљење и своју несумњиву ерудицију. „Треба напоменути да у свим културним организацијама и институцијама, уметник (или скуп уметника) има централну улогу. Наиме, сваки производ културе захтева изузетно специјализоване стручњаке. Без уметника, културне установе не би ни постојале.”³ Градска библиотека у Новом Саду им је искрено захвална на томе, и надамо се да ће се таква сарадња наставити и у будућности, у форми која ће, како је сада извесно, у потпуности зависити од епидемиолошке ситуације.

Закључак

Пандемија корона вируса која проузрокује тзв. социјалну дистанцу и, самим тим, измењен начин рада, навела је запослене у библиотечно-информационој делатности не само на брзо прилагођавање новонасталој ситуацији, већ је поново покренула, али и отворила нова питања о не тако далекој будућности библиотека, као и о њеној улози, која извесно неће бити мање значајна, напротив – добиће нове димензије. Наиме, „већ шездесетих година двадесетог столећа у светској библиотекарској јавности започињу озбиљне стручне расправе о будућности књига и библиотека, а тако је и данас. Уз свеопшту *ексцелозну информацију*, повод за овакве расправе било је и ширење нових аудиовизуелних и електронских медија”⁴.

Време је показало да нови медији нису уништили библиотеку нити умањили њен значај – они су подстакли и убрзали неминовне промене у начинима њеног деловања, као и у приступу корисницима. Док траје неповољна епидемиолошка ситуација, делатност библиотека не сме бити ограничена и смањена, већ она мора још више искористити добробити савремених научних и технолошких достигнућа, са основним циљем да своје услуге учини видљивијима и доступнијима ширем кругу потенцијалних корисника. „Библиотека треба да узрасте до нивоа ефикасног лидера, менаџера, координатора, интегратора, провајдера информација у своме

³ Франсоа Колбер, *Маркетинг у култури и уметности* (Београд: Слио, 2010), 15.

⁴ Жељко Вучковић, *Естетика и култура медија* (Нови Сад: Секот books, 2007), 74.

окружењу, не заборављајући никада да њен крајњи циљ није њено самозадовољство и самопохвала, већ задовољство и похвала корисника.”⁵

Literatura:

1. Dragičević Šešić, Milena i Branimir Stojković. *Kultura – menadžment, animacija, marketing*. Beograd: Clio, 1996.
2. Kolber, Fransoa. *Marketing u kulturi i umetnosti*. Beograd: Clio, 2010.
3. Vraneš, Aleksandra, Ljiljana Marković i Jasna Janićijević. *Etičnost u nauci i kulturi*. Beograd: Filološki fakultet, 2009. (na ćirilici)
4. Vučković, Željko. *Estetika i kultura medija*. Novi Sad: Cekom books, 2007.

5 Вранеш, Марковић и Јанићјевић, *Етичност у науци и култури*, 129.

Vesna Živković

Novi Sad City Library

vesna_zvkvc@yahoo.co.uk

CULTURAL PROGRAMS OF NOVI SAD CITY LIBRARY DURING THE COVID-19 PANDEMIC

Abstract: Covid-19 pandemic remarkably changed the ways of working in almost every field and libraries were not an exception. However, librarians found the way to adapt quickly and successfully while trying to help their members and readers not to be influenced by new bad conditions.

Librarians of Novi Sad City Library organized various and rich online programs. This paper is focused on the actions realized by the Department for cultural programs:

„WRITERS AT YOUR PLACE“ – with online recordings of famous Serbian authors reading from their works.

„MAYBE YOU DID (NOT) KNOW“ – publishing of little known data from biographies of remarkable writers.

„BOOKS, AGAIN“ – platform for the critics to recommend the books along with the short review.

In conclusion, I propose the idea that Covid-19 pandemic opened some new questions, along with the previously existing ones, about the place of libraries in the future.

Keywords: Covid-19 pandemic, librarians, Novi Sad City Library, online programs, writers, books, literary critics, the place of libraries.

Примљено: 1. септембра 2020.

Исправке: 26. октобра 2020.

Прихваћено: 2. новембра 2020.

Бојана Ч. Грујић

Градска библиотека у Новом Саду

bojana.grujic3@gmail.com

Прегледни рад

UDK 007:027.54]:004(497.113)

616.98:578.834(100)"2020"

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.2.9>

ПОСЛОВАЊЕ ГРАДСКЕ БИБЛИОТЕКЕ У НОВОМ САДУ У ВРЕМЕ ЕПИДЕМИЈЕ КОВИДА-19 – ИСТРАЖИВАЊЕ ПУБЛИКЕ

Сажетак: Након избијања епидемије заразне болести ковид-19, узроковане корона вирусом, Градска библиотека у Новом Саду прилагодила је своје пословање епидемиолошкој ситуацији и донела *План њримене мера зашћићиће зайослених у Градској библиоћеци у Новом Саду за време ѡрајања ванредној сћања*. У току прве године спровођења *Сћрајћеије развоја Градске библиоћеке у Новом Саду (2020–2024)* предвићено је почетно истраживање публице, као и испуњење стратешких циљева увођења иновација и развоја публице. У складу са тим, у августу-септембру 2020. спроведено је анкетирање корисника ради увида у ставове према начину на који послује Библиотека и сазнања како побољшати корисничко искуство. Осим прихватања спроведених мера приликом позајмице и предлога за њено побољшање, у средишту истраживања био је однос према библиотечким онлајн услугама и корисничка предвићања будућности библиотеке као установе. Упоредени су ставови корисника у градским одељењима и огранцима са гледиштима корисника приградских огранака и онима који су анкету попунили у електронском облику. Широки спектар онлајн услуга почео је да се развија и пре почетка пандемије, као што је стратешки и било предвићено, а експанзија заразе додатно је убрзала рад на овом пољу.

Кључне речи: Градска библиотека у Новом Саду, епидемија, ковид-19, корона вирус, истраживање публице, корисничко искуство, анкета, услуге.

Увод

У оквиру *Сћрајћеије развоја Градске библиоћеке у Новом Саду (2020–2024)*,¹ донете у септембру 2019. године, Библиотека је као један од

¹ Градска библиотека у Новом Саду, *Сћрајћеија развоја Градске библиоћеке у Новом Саду (2020–2024)* (Нови Сад: А. Јокановић и Б. Грујић, 2019), https://www.gbns.rs/images/dokumenti/STRATEGIJA_RAZVOJA_2020-2024.pdf (преузето 3. 10. 2020).

стратешких циљева дефинисала *Развој љублике*, а у оквиру њега потциљ *Истраживање љублике ради дефинисања профила корисника и њихових очекивања, љибреба и навика*.² Према стратешком акционом плану, почетно истраживање публике треба да буде спроведено током 2020, најкасније до 31. децембра, а завршно до истека 2024. године.³

Потребу за оваквим истраживањем додатно је истакла нагла промена услова пословања, која је и зацртала начин истраживања. Наиме, пандемија ковида-19, заразне болести узроковане корона вирусом, која је Србију погодила 6. марта 2020, утицала је на свеукупни друштвени живот и изменила начин функционисања установа.

Након што је у недељу, 15. марта, у целој земљи уведено ванредно стање, у току наредне седмице у Библиотеци је обустављен рад са корисницима и прешло се на онлајн пословање. Информационо-реферални центар Библиотеке, који путем интернета послује од свог оснивања 2006. године, наставио је да ову врсту услуге пружа на даљину, док су остала одељења и огранци осмислили и реализовали читав спектар нових садржаја, доступних путем интернет мреже, како би задржали пажњу својих корисника и омогућили им да и даље користе услуге своје библиотеке.⁴ Крајем априла, донет је *План љримене мера за љишњие зајослених у Градској библиотеци у Новом Саду за време љрајања ванредној сјања*.⁵ У мају је ванредно стање обустављено и отпочео је поновни рад са корисницима, у измењеном режиму.

Пошто је ситуација у којој су се све библиотеке на свету нашле била сасвим нова, услед недостатка инструкција које су се тичале поступања са библиотечком грађом, на основу општих мера превенције донетих од стране градског кризног штаба, а касније и препорука библиотека у свету, које је пренео Богдан Трифуновић, председник Библиотекарског друштва Србије,⁶ Библиотека је донела неколико конкретних мера:

² Градска библиотека у Новом Саду, *Сјаишеија развоја Градске библиотеке у Новом Саду (2020–2024)* (Нови Сад: А. Јокановић и Б. Грујић, 2019), стр. 54.

³ Исто, стр. 60

⁴ Више о овим активностима видети у: Весна Живковић, „Културни програми током пандемије ковида-19”, *Библиотекар* год. LXII, св. 2 (2020; рад прихваћен за штампање), и „Дигитално читање”, *Мозаик* – информативно гласило Градске библиотеке у Новом Саду год. XXII, бр. 133 (2020), у припреми.

⁵ Градска библиотека у Новом Саду, *План љримене мера за љишњие зајослених у Градској библиотеци у Новом Саду за време љрајања ванредној сјања* (Нови Сад: С. Миљуш, 2020), <https://www.facebook.com/GradskaBibliotekaNoviSad/photos/a.367124053302423/3623961180952011> (преузето 24. 4. 2020).

⁶ Богдан Трифуновић, *Предлој љрејорука и мера рада библиотека љоком љрајања ванредној сјања изазваној covid-19 љндемијом*, имејл порука на групи [BDS lista], 24. април 2020.

1. књиге се могу изнајмљивати свакодневно, и то по две;
2. током маја враћање књига вршило се само петком, како би се дезинфиковале, након чега су враћане у фонд. Већ од јуна, враћање књига није више било ограничено на један дан седмично него их је било могуће вратити сваког дана;

3. привремено је обустављено примање поклон-књига;

4. корисницима се услуга пружа са импровизованих пултова на улазу, са инструкцијама где се одлажу враћене, а на којој страни стоје новоизнајмљене књиге. Руковање грађом и за запослене и за кориснике обавезно се врши у рукавицама, са заштитном маском или визиром на лицу, уз поштовање прописане физичке дистанце. На свим улазима налазе се дезобаријере, а у простору се свакодневно врши дезинфекција. Сваког јутра дезинфикују се враћене књиге. У централној згради Библиотеке отворена су и два додатна пункта из Дунавске улице, једно на Дечјем, а друго на Одељењу „Ђура Даничић”;

5. обустављени су сви програми који подразумевају присуство публике, осим на отвореном, односно у простору који својом површином дозвољава минимални број учесника, као што је то новоотворени *Дијигнални омладински центар*, а интензивирали су се онлајн програми и садржаји доступни путем интернета;

6. Научна и Читаоница штампе биле су отворене за кориснике краћи период, да би, након погоршања епидемиолошке ситуације у јуну, биле привремено затворене, а отворена Библиотека на Штранду – дунавској плажи – која је, захваљујући лепом времену, осим јула и августа, радила и цео септембар.

Интересовало нас је како су наши корисници примили прописане мере и како оцењују рад Библиотеке у условима епидемије. Стога смо спровели истраживање публике, чији је циљ био трострук: са једне стране, желели смо да проверимо у којој мери су се корисници наших фондова адаптирали на мере које смо спровели, односно имају ли предлоге, критике и усмерења за побољшања; са друге стране, било нам је значајно да утврдимо колико смо успели да електронским садржајима надоместимо библиотечке услуге у физичком облику и каква побољшања се очекују на том пољу, а са треће, интересовала су нас корисничка предвиђања: хоће ли епидемија умногоме променити библиотечко пословање и како они Библиотеку виде у будућности.

Пошли смо од претпоставке да су корисници у већем броју задовољни начином на који Библиотека ради, да су им интернет садржаји и услуге доступни и занимљиви, а да у будућности не виде значајне промене у библиотечком пословању.

Користили смо дескриптивни метод и технику анкетирања, користећи инструмент у форми кратког анонимног упитника, сачињеног од два питања затвореног и три питања отвореног типа (Слика 1). Прва два питања тичала су се физичке позајмице у фонду, друга два односила су се на онлајн садржаје, а последње питање тражило је пројектовање будућности Библиотеке. Време утрошено за попуњавање анкете процењено је на пет минута.

АНКЕТА

Од марта 2020. године наша земља суочава се с пандемијом корона вируса, те је наша библиотека, као и друге установе, била принуђена да убичајени начин пословања прилагоди новонасталој ситуацији. Изузетно нам је значајно Ваше мишљење о томе колико успевамо да, у складу са прописаним мерама заштите, и даље излазимо у сусрет Вашим жељама и потребама, те Вас молимо да, у циљу унапређења наших услуга, испуните овај кратки упитник:

1. Какве су мере превентивне заштите које се спроводе у централној згради Библиотеке и њеним огранцима? (заокружите одговор)

- Веома добре
- Добре
- Задовољавајуће
- Лоше

2. Шта је потребно унапредити и на који начин побољшати услуге приликом личног контакта (позајмице књига)?

3. Да ли посећујете електронске презентације Библиотеке на интернету (електронски каталог, сајт, Фејсбук, Инстаграм, YouTube, Cityguide)? (заокружите одговор)

- Често
- Понекад
- Ретко
- Никад

4. Уколико посећујете наше електронске презентације, на који начин сматрате да би електронске услуге које нудимо требало да се побољшају и учине занимљивијима?

5. Да ли сматрате да ће се пандемија дугорочно одразити на пословање Библиотеке и какав правац у деловању према заједници, по вашем мишљењу, треба одабрати?

Хвала на времену које сте издвојили у сврху унапређења наших услуга.

Ваша библиотека

Слика 1. Упитник дистрибуиран у библиотечкој мрежи

Приликом истраживања коришћен је случајни узорак циљне популације, која се састоји из двеју циљних група: једна група су особе које физички долазе у библиотеку (корисници фондова и конзументи програма), а друга група су онлајн корисници. Осим разлика у оквиру ове две групе, такође ћемо утврдити има ли разлике у одговорима корисника у градским и приградским огранцима. Како смо ранијим истраживањима утврдили да су разлике између начина пословања огранака у граду и огранака у приградским насељима незнатне, и у оквиру овог истраживања очекивали смо сличне резултате.

Период прикупљања података започео је 6. августа, а закључен је 18. септембра 2020. године.⁷

Ток истраживања

Анкета је у папирној форми пуштена у 12 градских одељења и огранака, од којих је на њу одговорено у 10 („Ђура Даничић”, Дечје одељење, „Стеван Сремац”, „Шандор Петефи”, „Данило Киш”, „Владимир Назор”, „Коста Трифковић”, „Жарко Зрењанин”, „Аница Савић Ребац” и Дигитални омладински центар) и у Библиотеци на Штранду, те је укупна покривеност истраживањем у градским огранцима 91,67%. Корисници Дечјег одељења и Огранка „Стеван Сремац” одговарали су на њу претежно у електронској форми, јер је немогућност уласка у библиотеку и непостојање заштите од сунца испред библиотеке утицала на то да максимално редукују време ту проведено и ограниче га искључиво на враћање прочитаних и узимање нових књига. Објашњење да су анкету радије попунили у електронској форми дали су и корисници Завичајне збирке.⁸

⁷ Истраживањем је координисала и анализу резултата извршила виши дипломирани библиотекар МА Бојана Грујић, руководилац Одељења за унапређење, надзор и развој библиотеке делатности, уз подршку помоћника директора дипломираног библиотекара Александра Јокановића, чланова Одељења: дипломираног библиотекара МА Весне Живковић и Генадија Мојсина, информатичара, као и дипломираног библиотекара-информатичара Неде Бабић, администратора сајта и Фејсбук странице Библиотеке. Директно учешће у истраживању имали су запослени у библиотечким одељењима и огранцима, који су своје кориснике мотивисали да се укључе у истраживање.

⁸ Градски огранци и одељења у које анкета није пуштена јесу „Вељко Петровић” (огранак није радио у јулу и августу), Информационо-реферални центар са Читаоницом и Читаоница штампе (били су затворени за физичко присуство корисника; први је пружао само онлајн услуге и само краћи период након укидања ванредног стања услуживао мањи број корисника).

Анкету је добило 14 приградских огранака, а одговори су стигли из њих 11 (или 78,57%): „Бранко Радичевић” у Сремским Карловцима, „Јован Јовановић Змај” у Сремској Каменици, „Ђорђе Арацкић” у Лединцима, „Јован Јовановић Змај” у Футогу, „Михал Бабинка” у Кисачу, „Лаза Костић” у Ковиљу, „Ђура Јакшић” у Каћу, „Ендре Ади” у Будисави, „Милица Стојадиновић Српкиња” у Буковцу, „Тоша Трифунов” у Бегечу и „Петар Кочић” у Ветернику.⁹

У укупно 26 одељења и огранака анкета је дистрибуирана у физичкој форми (за свако одељење и огранак додељено је по 20 листова анкете; укупно 520, са могућношћу да сваки библиотекар одштампа још онолико колико му буде требало). У Табели 1 дат је преглед броја попуњених анкетних листића по одељењима и огранцима.

Табела 1. Број попуњених анкетних листића у библиотечкој мрежи

Р. бр.	ГРАДСКА ОДЕЉЕЊА И ОГРАНЦИ	Број одгов.	Р. бр.	ПРИГРАДСКИ ОГРАНЦИ	Број одгов.
1.	Ђура Даничић Дунавска 1	16	12.	Бранко Радичевић, Сремски Карловци	27
2.	Дечје одељење Дунавска 1	2	13.	Јован Јовановић Змај, Сремска Каменица	12
3.	Стеван Сремац Народних хероја 5	1	14.	Ђорђе Арацкић, Лединци	8
4.	Шандор Петефи, Телеп	20	15.	Јован Јовановић Змај, Футог	20
5.	Данило Киш, Лиман	13	16.	Михал Бабинка, Кисач	20
6.	Владимир Назор Петроварадин	6	17.	Лаза Костић, Ковиљ	10
7.	Коста Трифковић Дегелинара	18	18.	Ђура Јакшић, Каћ	6
8.	Жарко Зрењанин Ново насеље	21	19.	Ендре Ади, Будисава	11
9.	Аница Савић Ребац Трг Републике 2	6	20.	Милица Стојадиновић Српкиња, Буковац	10
10.	Диг. омладински центар Војводе Путника 1	7	21.	Тоша Трифунов, Бегеч	20
11.	Библиотека на Штранду	10	22.	Петар Кочић, Ветерник	20
	Укупно	120		Укупно	164

⁹ Приградски огранци који нису учествовали у истраживању су: „Никола Тесла” у Степановићеву, „Иво Андрић” у Руменки и „Трифун Димић” у Шангају.

Од предвиђеног броја одељења и огранака (26), у истраживању је учествовало њих 22 (84,62%), а од 520 празних анкетних листића, одговорено је на 284 (54,62%).

При посматрању дистрибуције бројева у Табели 1, треба имати на уму околности и факторе који су утицали на овакве резултате:

1. однос корисника према библиотеци у датим околностима: пандемија је променила начин пословања многих друштвених актера и приватних фирми, па је коришћење њихових услуга грађанима постало отежано у односу на услове који су постојали до марта 2020. Заједно са индивидуалним психолошким фактором подношења новог стања, чији се крај не назире, они засигурно утичу и на промену у стрпљењу и приоритетима чак и код вишегодишњих корисника библиотечких услуга, посебно старијих суграђана;

2. мотивисаност корисника: учешће у анкетирању понуђено је корисницима на основу добре воље. С обзиром на чињеницу да су у задатом периоду били лоцирани испред библиотеке, на сунцу, чекајући на свој ред и трудећи се да максимално смање време задржавања, додатно време потребно за попуњавање листића било је, на неки начин, „одузето” и њима и корисницима који чекају после њих, па је потпуно разумљиво што се одређени број корисника, који би анкету у другачијим условима радо попунили, радије опредељивао да то не учини, или да је попуни путем интернета, у комфорнијим условима;

3. однос корисника и библиотекара: библиотекари који имају професионално близак и отворен однос са својим корисницима успешније су прибавили задати број попуњених анкетних листића. Треба имати у виду да је овакав однос лакше успоставити у огранцима који су мање фреквентни;

4. мотивисаност библиотекара: мотивација библиотекара да изађе из своје зоне комфора и замоли кориснике да дају своје мишљење такође је утицала на број попуњених листића. Анкетирање остварује двоструку корист: библиотека добија смернице за побољшање свога рада, а корисници су на још један начин укључени у њен рад, стичући могућност да креирају услуге по својој мери. Библиотекари који су анкети приступили са свешћу о томе успешније су остварили свој задатак.

У електронској верзији истоветна анкета креирана је у апликацији *Google Forms*, за коју је линк (https://docs.google.com/forms/d/1o3wIkkULT4N1FokG_yE8bv7rUGP4KVBBDJNcULpfTbY/) постављен на Фејсбук страници Библиотеке, која има 7.359 сталних пратилаца. Овај линк подељен је и имејлом двама групама корисника Библиотеке: једну групу чини публика

која посећује културне програме, на чије адресе електронске поште Библиотека шаље позивнице (мејлинг листа), а којих је укупно 400. Друга група су корисници чије имејл адресе Библиотека похрањује у свом информационом систему Бисис, од чијих је адреса у периоду посматрања формирана *Google* група, која броји укупно 1.556 чланова. Електронска анкета нашла се и на званичној интернет страници Библиотеке www.gbns.rs, на којој је у посматраном периоду *кликнуто* 3.989 пута. Од укупног броја корисника који имају приступ електронским информацијама Библиотеке, чији се број процењује на 8.059, на анкету их је одговорило укупно 80 (10 на сајту, 70 на платформи *Google Forms*), што чини свега 0,99%. Претпоставка је да се групе учесника у истраживању преклапају, те да они који су на анкету одговорили у писаној форми, приликом позајмице књига, нису одговарали на анкету у електронском облику, као и да је одређени број чланова *Google* групе истовремено и члан мејлинг листе посетилаца културних програма.

Циљне групе

Анкета је конципирана тако да су у истраживању маркиране две основне циљне групе: корисници који посећују библиотеку ради позајмице библиотечко-информационе грађе и корисници електронских услуга.

1. Корисници библиотечких фондова – посетиоци Библиотеке који су анкету попунили у писаној форми	284 (78,02%)
2. Корисници библиотечких електронских услуга који су анкету попунили у <i>онлајн</i> облику	80 (21,98%)
Укупно:	364 (100,00%)

За потребе поређења, прву групу смо поделили на две подгрупе: на кориснике фондова у граду и оне који читају у приградским насељима. Кориснике електронских услуга поделили смо на оне који користе сајт и оне који су до анкете дошли путем директног линка.

Истраживањем су, дакле, обухваћене ове четири подгрупе:

1. Корисници фондова градских одељења и огранака ..	120 (32,97%)
2. Корисници фондова приградских огранака	164 (45,05%)
3. Посетиоци сајта Библиотеке	10 (2,75%)

4. Чланови *Google* групе (корисници чије се адресе електронске поште налазе у Бисису), посетиоци Фејсбук странице Библиотеке, публика на књижевним вечерима којој се позивнице шаљу електронски – путем линка на *Google Forms*-у 70 (19,23%)
 Укупно: 364 (100,00%)

Узевши у обзир све речено, определили смо се да у анализи посматрамо три групе корисника, односно публике. Услед уочавања сличности и разлика у пословању градских и приградских огранака, који раде у донекле различитим срединама, анализираћемо анкету тако што ћемо их посматрати одвојено. Посебно ћемо анализирати и одговоре корисника који су попунили електронску анкету, па ће преглед наших учесника у истраживању изгледати овако:

1. Корисници фондова градских одељења и огранака ... 120 (32,97%)
 2. Корисници фондова приградских огранака 164 (45,05%)
 3. Корисници библиотечких електронских услуга који су анкету попунили у онлајн облику 80 (21,98%)
 Укупно: 364 (100,00%)

Прикупљена су укупно 364 попуњена упитника. Највећи број одговора дали су корисници фондова у приградским огранцима, укупно 164, што чини **45,05%** од укупног броја одговора. Следе корисници фондова градских одељења и огранака са **32,97%** и закључујемо да је већина одговора на анкету стигла из библиотечке мреже, од корисника који су физички посетили библиотеку, њих укупно **78,02%**. На електронски вид упитника одговорило је **21,98%** анкетираних.¹⁰

Анализа

У уводном објашњењу, на анкетном листићу стајало је: *Од марта 2020. године наша земља суочава се с пандемијом корона вируса, ње је наша*

¹⁰ Верзија за штампу, која је пред вама, није укључила три поглавља која садрже засебне анализе резултата анкетирања у градским одељењима и огранцима, приградским огранцима и у оквиру електронске анкете. Резултати истраживања употпуњени овим детаљима моћи ће се погледати на сајту Библиотеке (www.gbns.rs) након објављивања овог текста.

библиотека, као и друге установе, била принуђена да уобичајени начин пословања прилагоди новонасталој ситуацији. Изузетно нам је значајно Ваше мишљење о томе колико узивамо да, у складу са прописаним мерама заштите, и даље излазимо у сусрет Вашим жељама и потребама, те Вас молимо да, у циљу унапређења наших услуга, испуните овај крајњи ујединик.

Прво питање је било: *Какве су мере превентивне заштите које се спроводе у централној згради Библиотеке и њеним оградницама? (означите одговор).* Понуђени одговори били су: веома добре, добре, задовољавајуће, лоше. Одговори су били следећи:

Табела 2. Дистрибуција одговора на прво питање

Р. б.	Циљна група	Веома добре	Добре	Задовољавајуће	Лоше	Укупно
1.	Градска одељења и оградници	82 (22,53%)	31 (8,52%)	6 (1,65%)	1 (0,27%)	120 (32,97%)
2.	Приградски оградници	106 (29,12%)	33 (9,06%)	24 (6,59%)	1 (0,27%)	164 (45,05%)
3.	Електронска анкета	54 (14,83%)	18 (4,95%)	8 (2,20%)	0 (0,00%)	80 (21,98%)
	Укупно	242 (66,48%)	82 (22,53%)	38 (10,44%)	2 (0,55%)	364 (100,00%)

Из резултата је очигледно да већина корисника мреже оградница и одељења Градске библиотеке у Новом Саду – њих **66,48%** – сматра да су мере веома добре. Заједно са оних **22,53%**, који сматрају да су мере добре, можемо закључити да је **89,01%** корисника задовољно начином на који им је пружена библиотечка услуга при позајмици грађе. Процент од непуних **11%** има замерке, које су изнели у наредном питању. Процент оних који мере сматрају веома добрима (29,12%) и добрима (9,06%) највећи је у приградским оградницама, а за њима следе корисници градских одељења и оградница, са 22,53%, односно 8,52%. Физичком услугом најмање су задовољни корисници који су упитник попуњавали електронски. Да су мере веома добре сматра их 14,83%, да су добре 4,95%, што чини 19,78% учесника у анкетирању.

Друго питање било је: *Шта је потребно унапредити и на који начин побољшати услуге приликом личној контакта (позајмице књија)?* С обзиром на то да је питање било отвореног типа, тражили су се писани одговори, које је било могуће груписати на следећи начин:

Табела 3. Дистрибуција одговора на групо питање

Р. б.	Циљна група	(Без одговора)	Све је одлично, није потребно ништа мењати	Самостално бирање књига уз мере заштите	Надстрешница	Већи број дозвољених књига за позајмицу	Мере за боље подношење чекања и дезинфекц. мере	Остало
1.	Градска одељења и огранци	35 (9,62%)	36 (9,89%)	12 (3,30%)	15 (4,12%)	11 (3,03%)	11 (3,02%)	0 (0,00%)
2.	Приградски огранци	24 (6,59%)	62 (17,03%)	16 (4,40%)	0 (0,00%)	3 (0,82%)	35 (9,62%)	24 (6,59%)
3.	Електронска анкета	3 (0,82%)	53 (14,56%)	5 (1,37%)	2 (0,55%)	0 (0,00%)	17 (4,67%)	0 (0,00%)
	Укупно	62 (17,03%)	151 (41,48%)	33 (9,07%)	17 (4,67%)	14 (3,85%)	63 (17,31%)	24 (6,59%)

Питање је постављено тако да се може закључити како анкетирани корисници који на ово питање нису одговорили, њих 62 (17,03%) сматрају да није потребно ништа унапредити, то јест да је пословање које се тиче позајмице организовано на очекиван и прихватљив начин. Заједно са 151 корисником (41,48%) који се изјаснио да не би ништа мењао, овај број износи 213, што је укупно 58,51% укупног броја анкетираних корисника. Ови подаци говоре да је више од половине задовољно постојећом услугом. Они који би желели промене могу се сврстати у две групе: корисници који желе побољшање мера за подношење чекања и корисници који желе да уђу у библиотеку и самостално бирају књиге.

Корисника који желе побољшање мера за боље подношење чекања има 94 (25,82%). Од овог броја, седамнаесторо (4,67%) сматрају да је потребно поставити надстрешницу као заштиту од сунца и кише; четрнаесторо (3,85%) предлажу различите начине на које би се чекање на књигу дало скратити. Један од њих је увођење електронске резервације, како би се књиге унапред наручиле. Предложено је да се пружи бољи преглед избора књига за читање, и то у смислу листе која би се послала корисницима имејлом, или избора датог на сајту. Корисници су уочили да је децу која чекају са родитељима потребно нечим забавити и предлажу ситне пажње.

Тражено је више дезинфекције, постављање бесконтактнoг дезинфекционог средства, као и увођење бесконтактнoг враћања књига и постављање заштитног плексигласа. Предложено је и повећање броја књига које смеју да се изнајме, што би такође смањило фреквенцију корисника, то јест проредило њихове посете библиотеци, и тиме, посредно, смањило могућност преношења заразе. Потребно је рећи да је Библиотека иницирала набавку плексигласа за сва одељења и огранке, који ће у најскоријем року бити постављени на услужне пултове.

Корисници који желе да уђу у библиотеку и самостално бирају књиге предлажу да се то чини уз поштовање дозвољеног броја особа које могу боравити у затвореном простору, уз прописану дистанцу и употребу заштитних средстава. Њих је укупно 33, што чини **9,07%** укупног броја анкетираних. Овај податак нам потврђује да наши корисници – људи који имају навику и потребу за читањем – заиста сматрају своју библиотеку нечим већим од пуког магацина књига и да је боравак у библиотеци важан део њиховог духовног живота.

Остатак од наведеног, двадесет четворо корисника (6,59%), сви из приградских огранака, траже специфичности у виду двосменског рада (огранак у Сремским Карловцима) и едукације (Буковац), што није у директној вези са пословањем у време пандемије, али јесте важна информација за свеукупно пословање Библиотеке.

Треће питање: *Да ли посећујете електронске презентације Библиотеке на интернету (електронски каталоги, сајт, Фејсбук, Инстаграм, YouTube, Cityguide)? (означите одговор)* било је затвореног типа и тражило је да се одговори на један од четири начина: често, понекад, ретко и никад:

Табела 4. Дистрибуција одговора на треће питање

Р. б.	Циљна група	Често	Понекад	Ретко	Никад	Укупно
1.	Градска одељења и огранци	12 (3,30%)	40 (10,99%)	31 (8,52%)	37 (10,16%)	120 (32,97%)
2.	Приградски огранци	19 (5,22%)	51 (14,01%)	52 (14,29%)	42 (11,54%)	164 (45,05%)
3.	Електронска анкета	18 (4,94%)	29 (7,97%)	19 (5,21%)	14 (3,85%)	80 (21,98%)
	Укупно	49 (13,46%)	120 (32,97%)	102 (28,02%)	93 (25,55%)	364 (100,00%)

Из одговора на ово питање очигледно је да највише корисника електронске презентације Библиотеке посећује понекад (**32,97%**) или ретко (**28,02%**), што, заједно са оних **13,46%** који их посећују често, чини **74,45%** од укупног броја анкетираних. Овај број нам говори да велики број суграђана зна за Библиотеку на интернету и где да пронађе информације, али исто тако нам каже да је број оних који редовно користе ову интернет услугу сразмерно мали. Треба пронаћи начин да се онлајн услуга учини видљивијом и приступачнијом.

Очекујемо да ће се број корисника који користе онлајн услуге Библиотеке у наредном периоду повећавати, с обзиром на следеће чињенице: постојећи асортиман услуга које су корисници могли да користе путем YouTube канала, Фејсбук странице и сајта Библиотеке обogaћен је новим садржајима који су почели да се развијају убрзано у марту 2020, након увођења ванредног стања и престанка рада са корисницима, који нису престали да се развијају и богате ни данас. У јулу је отворена страница на Инстаграму, а у септембру оформљена корисничка Google група, чиме су се информисаност и интеракција са корисницима додатно побољшале. Ова група биће одлична основа за спровођење следећег планираног корака: креирања мобилне апликације.

Нова услуга коју Библиотека однедавно нуди јесте Опак (Орас), онлајн каталог за персонализовану употребу корисника, а у завршној фази је и нови сајт Библиотеке, израђен по најсавременијим стандардима. Дигитални омладински центар, који је отворен у јуну 2020, производи онлајн садржаје занимљиве првенствено младима, али и свим другим старосним категоријама, преносећи уживо и снимајући концерте, промоције књига, разговоре, фестивале, радионице и друго. Осим тога, радиће се и на увођењу позајмице електронске књиге, где је први корак постављање сопствених издања у пуном тексту у онлајн каталог.

Четврто питање било је: *Уколико посећујете наше електронске презентације, на који начин сматрате да би електронске услуге које нудимо требало да се побољшају и учине занимљивијима?* Као питање отвореног типа добило је више одговора, који могу да се групишу на следећи начин:

Табела 5. Дистрибуција одговора на четврто питање

Р. б.	Циљна група	(Без одговора)	Све је одлично, није потребно ништа мењати	Доступност и организација садржаја	Техничке потешкоће	Предлози за нове садржаје	Не знам
1.	Градска одељења и огранци	84 (23,08%)	9 (2,47%)	8 (2,20%)	12 (3,30%)	5 (1,37%)	2 (0,55%)
2.	Приградски огранци	87 (23,90%)	35 (9,62%)	19 (5,22%)	10 (2,75%)	4 (1,10%)	9 (2,47%)
3.	Електронска анкета	15 (4,12%)	36 (9,89%)	5 (1,37%)	11 (3,02%)	13 (3,57%)	0 (0,00%)
	Укупно	186 (51,10%)	80 (21,98%)	32 (8,79%)	33 (9,07%)	22 (6,04%)	11 (3,02)

На ово питање није одговорило 186 корисника (**51,10%**), а од тог броја деведесет троје (тачно половина) их је оних који су у претходном питању одговорили да никад не посећују интернет презентације Библиотеке. За осталих деведесет троје можемо закључити да немају примедби на њене интернет садржаје. Заједно са још 80 корисника који су написали да су задовољни (**21,98%**), број оних који не би ништа мењали износи 173, што представља **47,53%** броја анкетираних који посећују интернет презентације Библиотеке. Остали учесници истраживања дали су своја запажања, која можемо поделити на: напомене у вези са доступношћу и организацијом садржаја, напомене у вези са техничким потешкоћама и конкретне предлоге за нове садржаје.

Напомене у вези са доступношћу и организацијом садржаја:

Напомене у овом сегменту дала су укупно 32 (**8,79%**) учесника анкете.

Од овог броја, потребу за повећањем видљивости и домета онлајн услуга плаћањем додатних сервиса на интернету истиче осморо (2,2%) анкетираних. На овом плану се управо у току трајања истраживања урадило то да су Библиотека и сви њени огранци појединачно добили своју презентацију на интернет водичу кроз градове и дешавања *Cityguide.rs*. Ефекти појачавања видљивости и домета, спроведених на овај начин, биће истражени у наредном периоду.

У овој групи напомена стоје и захтеви корисника за редовним ажурирањем сајта, постављањем актуелних информација на време и редовном објављивању препорука за читање и приказа приновљених књига. Седамнаесторо анкетираних (4,67%) уочило је да је део информација и најава догађаја прекасно постављен, односно да изостају оне које су њима важне, попут препорука за читање и приказа нових наслова. Очекујемо да ће новоформирани онлајн каталог (OPAC) омогућити персонализовано корисничко искуство и отклонити велики део поменутог недостатка, јер ће омогућити да корисник креира сопствени налог и преко њега приступа својим подацима, као и да претражује и резервише жељене наслове. Део фонда у овом каталогу дат је у пуном тексту, слободан је за преузимање, а наслови су груписани тематски, визуелно лако прегледни и уочљиви, праћени додатним информацијама, приказима и слично.

Седморо анкетираних у приградским огранцима (1,92%), тачније у Библиотечком огранку „Јован Јовановић Змај” у Футогу, тражило је посебне интернет странице за сваки библиотечки огранак, што је такође покривено интернет презентацијом *Cityguide.rs*, која промовише сваки огранак Библиотеке.

Напомене у вези са техничким потешкоћама

Укупно тридесет троје корисника (9,07%) предложило је побољшање на овом плану. Да постојећи електронски каталог не даје право стање и да се дешава да није у функцији приметило је осморо учесника у истраживању (2,2%). На немогућност претраге по жанровима пажњу нам је скренуло њих тринаесторо (3,57%). Могоућност онлајн резервисања као предлог корисници су поменули и у оквиру другог питања у анкети, а као предлог за побољшање онлајн услуге дало га је њих дванаесторо (3,3%). Све три тешкоће решавају се у оквиру новог Опака. Техничке потешкоће на интернет презентацијама Библиотеке у највећем броју уочили су корисници фондова градских одељења и огранака, њих дванаесторо (3,3%), потом учесници у истраживању који су анкету попунили електронски, њих једанаесторо (3,02%), а десеторо корисника фондова у приградским огранцима чини 2,75% анкетираних.

Предлози за нове садржаје

Од марта 2020, услед немогућности услуживања корисника у просторијама Библиотеке, YouTube канал Библиотеке, његова Фејсбук страница и сајт почели су убрзано да се попуњавају разноликим електронским

садржајима.¹¹ Нови Дигитални омладински центар отворио је страницу на Инстаграму.¹²

Резултати истраживања показали су да су корисници упознати са понудом онлајн услуга Библиотеке, те се укупно њих двадесет двоје (6,04%) својим предлозима надовезало на постојеће, сугеришући да се уведе: више видео-записа, блогова, квизова, такмичења и конкурса, стримовања занимљивих књижевних вечери, поучних видео-презентација, е-књиге и електронске интерактивне дебате за кориснике. Све наведено већ је део онлајн понуде Библиотеке, осим електронске књиге и интерактивне дебате за кориснике. Прва од њих за библиотеке још није регулисана у Републици Србији, па ћемо се тим питањем позабавити у наредном периоду. Интерактивну дебату могуће је имати, на пример, путем веб-сервиса *Google Meet* или *Zoom* и то користећи новоформирану *Google* групу. Занимљив нам је предлог да се у интернет понуду Библиотеке укључе и предлози за читање које дају корисници, што је део акционог плана библиотечке стратегије развоја, чему ће се свакако посветити пажња у наредном периоду.

Више видео-записа и блогова тражило је петоро анкетираних (1,37%), по један из огранака (0,27%) и троје који су попунили онлајн анкету (0,83%); више квизова, такмичења и конкурса желело би двоје (0,55%), један корисник фондова градских одељења и огранака (0,27%) и један испитаник путем интернета (0,27%); стримовање занимљивих књижевних вечери предложило је осморо (2,2%), од чега петоро (1,37%) електронски, један у градским (0,27%) и двоје (0,55%) у приградским огранцима; више поучних видео-презентација и е-књиге тражило је троје (0,83%), по један (0,27%) из сваке области анкете; четворо је тражило електронске интерактивне дебате за кориснике (1,1%), и то један анкетирани у граду (0,27%) и троје путем електронске анкете (0,83%). Највише иновација у садржинском смислу тражили су учесници у истраживању који су анкету попунили електронски, њих тринаесторо (3,57%), петоро их је било из градских (1,37%) и четворо из приградских огранака (1,1%).

Једанаесторо њих (3,02%) изјаснило се да не зна како побољшати електронске услуге Библиотеке, од чега већина анкетираних у приградским огранцима – њих деветоро (2,47%) – и двоје у градским (0,55%). Одговор да не зна није дао ниједан учесник у електронској анкети.

¹¹ В. поменути рад Весне Живковић и рубрику *Дигитално читање* у гласилу „Мозаик” год. XXII, бр. 133 (2020).

¹² <https://www.instagram.com/gbns.doc/>.

Пето питање: *Да ли сматрате да ће се пандемија дујорочно одразити на пословање Библиотеке и какав њравац у деловању њрема заједници, њо вашем мишљењу, њтреба одабрати?*, такође је било отвореног типа и добијени су следећи одговори:

- а) (Без одговора). 35
- б) Одразиће се на лош начин због немогућности приступа фонду и личног контакта са књигом. 18
- в) Одразиће се на лош начин јер су млади на интернету. Треба дигитализовати што више материјала и организовати онлајн програме. 16
- г) Мање ће се читати, али ће библиотека опстати. 16
- д) Неће се одразити – ко хоће да чита – тај чита. 173
- ђ) Више ће се читати. 26
- е) Више ће се користити е-књиге и кућна достава. (Више маркетинга, више онлајн промоција, више програма на отвореном). 11 3
- ж) Одразиће се јер се одразила на све (без назнаке како). 50
- з) Не знам. 16

Сви одговори могу се груписати у три сценарија, како се види у Табели б.

Табела б. Дисѡрибуција одговора на ѡето ѡишање

		Оптимистички сценарио	Песимистички сценарио	Неутрални сценарио
1.	Градска одељења и огранци	60 (16,48%)	21 (5,77%)	39 (10,71%)
2.	Приградски огранци	103 (28,30%)	13 (3,57%)	48 (13,18%)
3.	Електронска анкета	50 (13,74%)	16 (4,40%)	14 (3,85%)
	Укупно	213 (58,52%)	50 (13,74%)	101 (27,74%)

Оптимистички сценарио обухвата неколико начина размишљања корисника: једно је да пандемија неће утицати на улогу библиотека у друштву, како сматрају 173 корисника (**47,52%**); друго каже да ће библиотека у овим ванредним околностима постати још видљивија и потребнија, како мисли двадесет шесторо (**7,14%**), а треће предвиђа да ће ситуација допринети још

бољем пословању библиотеке и то развијањем важних грана пословања: руковања електронском књигом и развијања сервиса доставе (11 анкетираних, или **3,02%**). У ову групу се убраја и подгрупа предлога која се појавила само у оквиру одговора у електронској анкети, а то је развојна могућност коју су уочили корисници: више маркетинга, више онлајн промоција и више програма на отвореном (троје, односно 0,82%). Укупан број од 213 (**58,52%**) анкетираних пред Библиотеком виде светлу будућност. Највећи број оптимиста налазимо у приградским огранцима, 103 (28,30%).

Песимистички сценарио предвиђа да ће се пандемија лоше одразити на пословање библиотеке због немогућности приступа фонду и личног контакта са књигом – овај став заступа 18 учесника у истраживању (**4,95%**). Шеснаесторо (4,4%) има оних који сматрају да библиотеку у доба пандемије угрожава чињеница да су млади претежно на интернету и не читају, тако да треба дигитализовати што више материјала и организовати онлајн програме. Исти број анкетираних сматра да ће се мање читати, али да ће библиотека опстати (4,4%). Број анкетираних који заступају песимистички сценарио је 50, што чини **13,74%** од укупног броја.

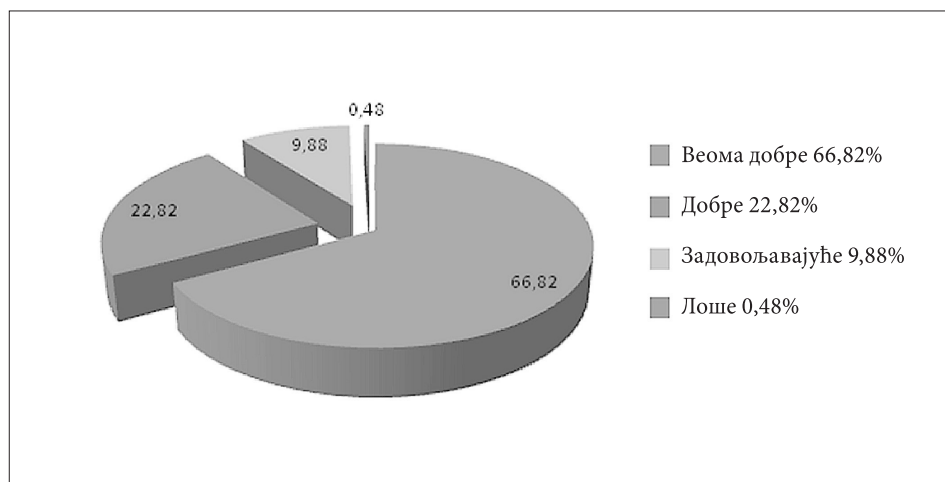
Неутрални сценарио заступају они који нису одговорили на ово питање, њих 35 (9,62%), педесеторо који сматрају да ће се епидемија одразити на пословање Библиотеке, али не кажу на који начин (13,73%) и шеснаесторо (4,39%) који су се изјаснили да не знају. Укупан број заступника неутралног, тј. неопредељеног става, јесте 101, или **27,74%**.

Поређење резултата према циљним групама (у процентима)

Прво питање:

Табела 7. *Поређење одговора на прво питање према циљним групама*

		Веома добре	Добре	Задовољавајуће	Лоше
1.	Градска одељења и огранци	68,33	25,83	5,00	0,83
2.	Приградски огранци	64,63	20,12	14,63	0,61
3.	Електронска анкета	67,50	22,50	10,00	0,00
	Просек	66,82	22,82	9,88	0,48

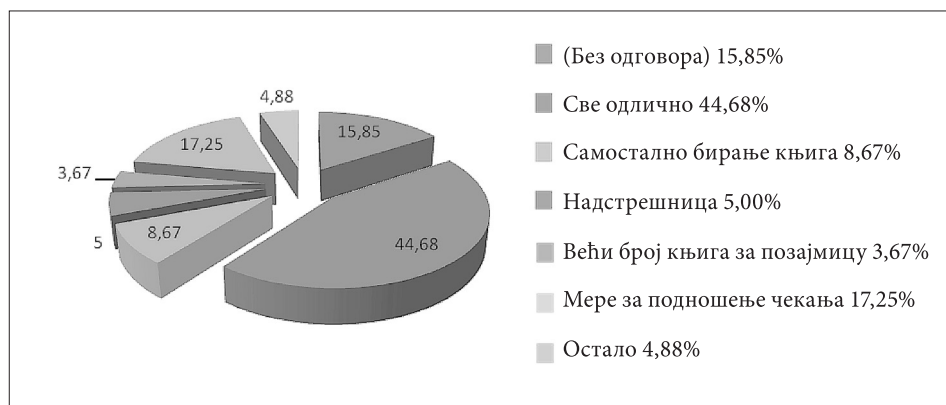

Слика 2. Просек одговора на прво питање у проценти

Друго питање:

Табела 8. Поређење одговора на друго питање према циљним групама

		(Без одговора)	Све је одлично, није потребно ништа мењати	Самостално бирање књига уз мере заштите	Надстрешница	Већи број дозвољених књига за озајмицу	Мере за боље подношење чекања и дезинфекционе мере	Остало
1.	Градска одељења и огранци	29,16	30,00	10,00	12,50	9,17	9,17	0,00
2.	Приградски огранци	14,63	37,80	9,77	0,00	1,83	21,34	14,63
3.	Електронска анкета	3,75	66,25	6,25	2,50	0,00	21,25	0,00
	Просек	15,85	44,68	8,67	5,00	3,67	17,25	4,88

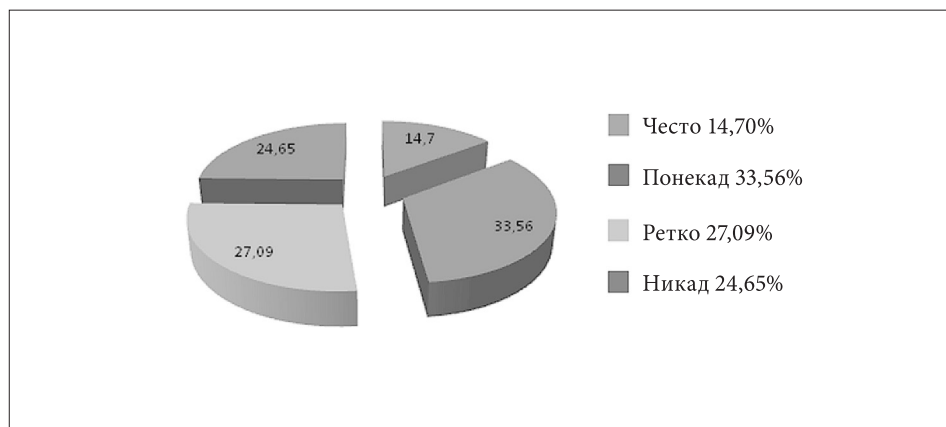

Слика 3. Просек одговора на друго питање у проценима

Треће питање:

Табела 9. Поређење одговора на треће питање према циљним групама

		Често	Понекад	Ретко	Никад
1.	Градска одељења и огранци	10,00	33,33	25,83	30,84
2.	Приградски огранци	11,59	31,10	31,71	25,60
3.	Електронска анкета	22,50	36,25	23,75	17,50
	Просек	14,70	33,56	27,09	24,65

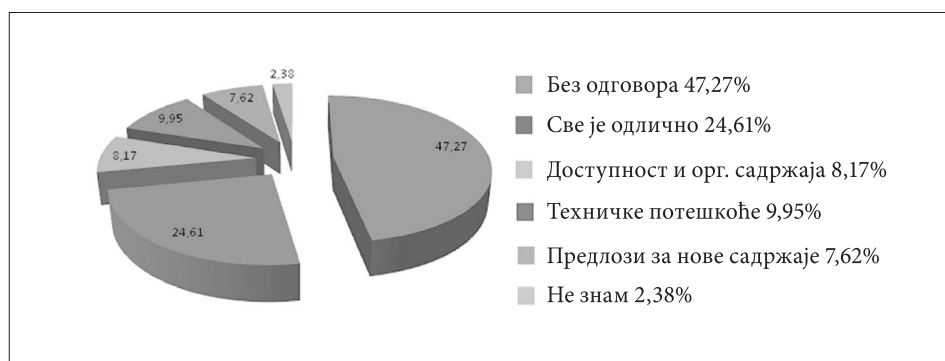

Слика 4. Просек одговора на треће питање у проценима

Четврто питање:

Табела 10. Поређење одговора на четврто питање према циљним групама

		Без одговора	Све је одлично не треба ништа мењати	Доступност и организација садржаја	Техничке потешкоће	Предлози за нове садржаје	Не знам
1.	Градска одељења и огранци	70,00	7,50	6,67	10,00	4,17	1,67
2.	Приградски огранци	53,05	21,34	11,59	6,10	2,43	5,49
3.	Електронска анкета	18,75	45,00	6,25	13,75	16,25	0,00
	Просек	47,27	24,61	8,17	9,95	7,62	2,38

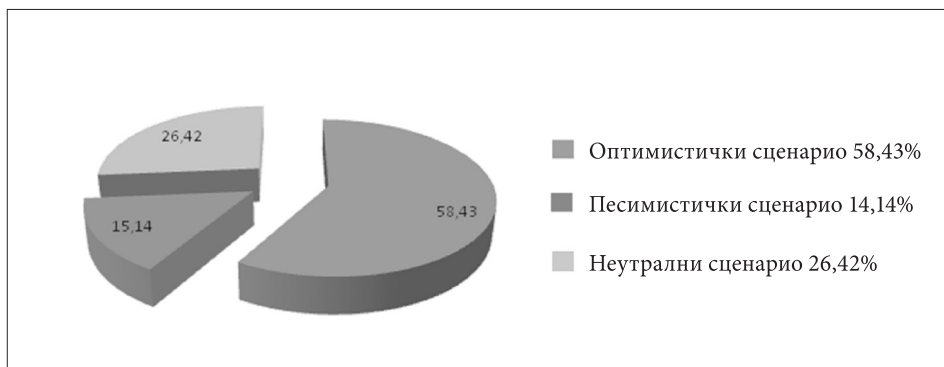

Слика 5. Просек одговора на четврто питање у проценима

Пето питање:

Табела 11. Поређење одговора на пето питање према циљним групама

		Оптимистички сценарио	Песимистички сценарио	Неутрални сценарио
1.	Градска одељења и огранци	50,00	17,50	32,50
2.	Приградски огранци	62,80	7,93	29,27
3.	Електронска анкета	62,50	20,00	17,50
	Просек	58,43	15,14	26,42

Слика 6. Просек одговора на четврто питање у проценима

Закључак

Од 6. августа до 18. септембра 2020, у 22 одељења и огранка Градске библиотеке у Новом Саду, као и путем њеног сајта и платформе *Google Forms*, прикупљена су укупно 364 попуњена упитника. Већина одговора на анкету стигла су из библиотечке мреже, од корисника који су физички посетили библиотеку. Највећи број одговора дали су корисници фондова у приградским огранцима.

Просек у одговорима на прво питање показује да већина анкетираних сматра да су мере заштите уведене у библиотечку мрежу веома добре и добре, што представља огромну већину посетилаца који одлазак у Библиотеку не сматрају ризичним по своје здравље и задовољни су пруженом услугом. Најзадовољнији су корисници градских одељења и огранака, а највише примедби имају корисници приградских огранака.

На друго питање, које је тражило конкретне одговоре на то шта је по питању позајмице потребно мењати, више од половине корисника било је без примедби. Остали корисници могу се сврстати у две веће групе: једну чине они који траже побољшање мера за боље подношење чекања и друга група тражи да им се одобри улазак у библиотеку како би самостално бирали књиге. Као алтернативу овоме предложили су да им се омогући коришћење таблета или ноутбука да би могли електронски да претражују фонд на улазу у Библиотеку.

Најзадовољнији су корисници анкетирани електронским путем. Надстрешницу и већи број књига за позајмицу желе првенствено корисници градских одељења и огранака. Када је у питању позајмица, треба рећи још

да се у време када су резултати истраживања били у обради, на пултове у одељењима и огранцима у граду и приградским насељима започело постављање заштитног плексигласа.

На треће питање у упитнику корисници су се изјашњавали бирајући један од понуђених одговора у вези са тим да ли електронске презентације Библиотеке на интернету посећују често, понекад, ретко или никад. Велики број суграђана зна за Библиотеку на интернету, али је број оних који редовно користе ову интернет услугу сразмерно мали. Зато смо се потрудили да пронађемо начин да онлајн услугу учинимо видљивијом и приступачнијом, а постојеће и нове онлајн услуге детаљније су представљене у четвртом питању.

У одговорима на четврто питање просек броја учесника без примедби близу је половини, а оне које су на овом плану корисници изнели можемо сврстати у три групе. У просеку највећи број корисника жалио се на техничке потешкоће, затим на доступност и организацију садржаја, а део их је износио предлоге за нове садржаје. Најзадовољнији су корисници који су попуњавали анкету у електронском облику, а и највећи број их је, у односу на кориснике огранака и одељења, дао предлоге за нове садржаје.

Постојећи асортиман услуга које су корисници могли да користе путем YouTube канала, Фејсбук странице и сајта Библиотеке обогаћен је новим садржајима који су почели убрзано да се развијају у марту 2020, након увођења ванредног стања, а који нису престали да се развијају и богате ни данас. У јулу је отворена страница на Инстаграму, а у септембру оформљена корисничка Google група која броји преко 1.500 чланова, чиме су се информисаност и интеракција са корисницима додатно побољшале. Ова група биће полазна основа за креирање мобилне апликације. Развијање електронског облика пословања један је од циљева из *Стратегије развоја Градске библиотеке у Новом Саду*, донете у септембру 2019, који је у условима пандемије додатно добио на значају и чији су задаци почели убрзано да се реализују.

Нова услуга коју Библиотека однедавно нуди јесте Опак (*Орас*), онлајн каталог за персонализовану употребу корисника, а у завршној фази је и нови сајт Библиотеке, израђен по најсавременијим стандардима. Дигитални омладински центар, који је отворен у јуну 2020, производи онлајн садржаје занимљиве пре свега младима, али и свим другим старосним категоријама, преносећи уживо и снимајући концерте, промоције књига, разговоре, фестивале, радионице и друго. Осим тога, радиће се и на увођењу позајмице електронске књиге, где је први корак постављање сопствених издања у пуном тексту у онлајн каталог. Нова интернет презентација сваког

одељења и огранка Библиотеке понаособ, на сајту *Cityguide.rs*, такође ће обезбедити већу видљивост Библиотеке на интернету.

Утицај развоја електронских услуга доступних путем интернета биће предмет посебних истраживања у долазећем периоду.

Пето питање тичало се будућности Библиотеке, а одговори корисника могу се сврстати у три сценарија. Оптимистички сценарио заступа највећи број анкетираних који кажу да пандемија неће утицати на улогу библиотека у друштву, да ће библиотека у овим ванредним околностима постати још видљивија и потребнија и да ће епидемија допринети још бољем пословању библиотеке и то развијањем важних грана пословања: руковања електронском књигом и развијања сервиса доставе. Подједнак број оптимиста налазимо у приградским огранцима и међу корисницима који су анкету попунили путем интернета.

Песимистички сценарио предвиђа да ће се пандемија лоше одразити на пословање библиотеке и то пре свега због немогућности приступа фонду и личног контакта са књигом, као и чињенице да су млади претежно на интернету и не читају, тако да треба дигитализовати што више материјала и организовати онлајн програме. Један број анкетираних сматра да ће се свакако мање читати, али да ће Библиотека опстати.

Неутрални сценарио заступају они који нису одговорили на ово питање, затим они који сматрају да ће се епидемија одразити на пословање Библиотеке, али не кажу на који начин, и они који су се изјаснили да не знају.

Резултати анкете потврдили су почетну тезу – да су корисници у већем броју задовољни начином на који Библиотека ради, да су им интернет садржаји и услуге доступни и интересантни и да у будућности не виде веће промене у библиотечком пословању. Сугестије које су нам учесници истраживања упутили корисне су као путоказ за развијање нових услуга, које су предвиђене *Стратегијом развоја Градске библиотеке у Новом Саду (2020–2024)*,¹³ у оквиру Стратешког циља 2 – *Увођење иновација и рад на изврсности* (специфични циљеви 2.1. *Тестирајте нову технологију и формате* и 2.2. *Развијте нове интерактивне садржаје*) и Стратешког циља 4 – *Развој јублике* (специфични циљеви 4.1. *Креирајте садржаје за привлачење младе јублике*, 4.2. *Повећајте ниво учешћа јублике у креирању културне јонуде и садржаја* и 4.3. *Набавијте алтернативне формате библиотечке грађе ради привлачења нове јублике*). Пандемија корона вируса додатно је убрзала реализацију ових циљева.

¹³ Градска библиотека у Новом Саду, *Стратегија развоја Градске библиотеке у Новом Саду (2020–2024)*, 10, 12.

Literatura:

1. Gradska biblioteka u Novom Sadu. *Plan primene mera zaštite zaposlenih u Gradskoj biblioteci u Novom Sadu za vreme trajanja vanrednog stanja*. Novi Sad: S. Miljuš, 2020, <https://www.facebook.com/GradskaBibliotekaNoviSad/photos/a.367124053302423/3623961180952011> (preuzeto 24. 4. 2020).
2. Gradska biblioteka u Novom Sadu. *Strategija razvoja Gradske biblioteke u Novom Sadu (2020–2024)*. Novi Sad: A. Jokanović i B. Grujić, 2019. (na ćirilici).
3. Gradska biblioteka u Novom Sadu. *Strategija razvoja Gradske biblioteke u Novom Sadu (2020–2024)*. Novi Sad: A. Jokanović i B. Grujić, 2019, https://www.gbns.rs/images/dokumenti/STRATEGIJA_RAZVOJA_2020-2024.pdf (preuzeto 3. 10. 2020). (na ćirilici); Novi Sad City Library, *Strategic Plan 2020–2024*. Novi Sad: A. Jokanović i B. Grujić, 2019, https://www.gbns.rs/images/dokumenti/STRATEGIC_PLAN_2020-2024.pdf (preuzeto 3. 10. 2020).
4. Instagram. <https://www.instagram.com/gbns.doc/> (preuzeto 3. 10. 2020).
5. Mozaik. *Digitalno čitanje*. Gradska biblioteka u Novom Sadu god. XXII, br. 133 (2020), u pripremi (na ćirilici).
6. Živković, Vesna. „Kulturni programi tokom pandemije kovida-19”. *Bibliotekar* god. LXII, sv. 2 (2020), rad prihvaćen za štampanje (na ćirilici).

Bojana Č. Grujić

Novi Sad City Library, Novi Sad

bojana.grujic3@gmail.com

THE WORK OF NOVI SAD CITY LIBRARY DURING THE COVID-19 PANDEMIC – AUDIENCE RESEARCH

Abstract: After the outbreak of the infectious disease covid 19, caused by the corona virus, Novi Sad City Library adjusted its work to the epidemiological situation and adopted a *Plan for the Implementation of Measures for the Protection of Employees in Novi Sad City Library During the State of Emergency*. In the first year of implementation of the Library's *Strategic Plan 2020–2024*, the initial research of the audience is planned, as well as the fulfillment of the strategic goals of introducing innovations and developing the audience. Accordingly, in August-September 2020, a users survey was conducted, in order to gain insight into attitudes towards the way the Library operates and how to improve the user experience. In addition to accepting the measures taken within the book-loan service and suggestions for its improvement, the focus of the research was the attitude towards online library services and user predictions of the future for the library as an institution. The attitudes of the users in city departments and branches were compared with the views of the users in suburban branches and those who filled in the survey in electronic form. A wide range of online services began to develop even before the pandemic, as strategically predicted, and the expansion of the contagion has further accelerated efforts in this field.

Keywords: Novi Sad City Library, pandemic, covid-19, corona virus, audience research, user experience, survey, services.

Примљено: 5. октобра 2020.

Исправке: 6. новембра 2020.

Прихваћено: 11. новембра 2020.

Миланка П. Бабић Вукадинов

milabv@gmail.com

Биљана Т. Петровић

petrovic.bp@gmail.com

Стручни рад

UDK 027.5(497.11)"2020"

028.8(497.11)"2020"

<https://doi.org/10.18485/bibliotekar.2020.62.2.10>

Библиотека града Београда

РАД БИБЛИОТЕКА(РА) ТОКОМ ПАНДЕМИЈЕ НА ПРИМЕРУ ДЕЧЈЕГ ОДЕЉЕЊА БИБЛИОТЕКЕ ГРАДА БЕОГРАДА

Сажетак: Тема рада су новонастали начини спровођења програмских делатности током пандемије корона вируса у периоду када је Библиотека града Београда привремено била затворена за кориснике. Представљени су задати правни оквир и начини прилагођавања рада у условима који подразумевају социјалну дистанцу и затварање библиотека за кориснике услед ширења вируса и проглашења ванредног стања. На примеру Дечјег одељења БГБ приказане су могућности које су се отвориле за рад у виртуелном окружењу. Истакнута је важност одржавања контаката са корисницима и сарадницима и умрежавање са другим радницима у области културе.

Изазовна ситуација подстакла је нове облике рада библиотекара и прилику да се неки од програмских садржаја из реалног простора пребаце у виртуелни како би се читалачка публика анимирала. Наглашена је важност интеракције са најмлађим читаоцима, као и пружање препорука за читање и релевантних информација како се не би дозволио прекид континуитета у раду.

Кључне речи: Библиотека града Београда, ванредно стање – библиотеке, правни оквир рада БГБ, Дечје одељење, програмске активности.

Увод

У марту 2020. Србија се суочила са голим оком невидљивим непријатељем који је напао целу планету. На телевизији су се приказивале апокалиптичне слике из Кине, а потом из Италије, да би убрзо сличне слике стизале из Шпаније, Велике Британије, Русије, САД, Индије, Аргентине и

других земаља. Пандемија корона вируса учинила је да свакодневица буде тешка на свим меридијанима, у свим делатностима, а изузетак нису биле ни библиотеке.

Процес престанка непосредног рада са корисницима због епидемије ковида-19 у Србији, али и пандемије у свету, који је погодио и велики број библиотека, нешто је што се никада није догодило у историји јавног библиотекарства. Самим тим нико није имао искуства, и сви су се руководили упутствима кризних штабова и саветима епидемиолога.

Библиотека града Београда спада у библиотечке системе главних градова; њен слоган је *Културно срце Београда* јер љубитељима уметности и лепе речи омогућава да уживају у преко 3.000 културних програма током целе године. У БГБ мрежи, на седамдесетак локација, ради више од 230 запослених, има фонд од скоро два милиона књига, око 150.000 чланова и два милиона посета годишње. Међутим, у марту је због ширења епидемије корона вируса одједном све стало. Ипак, помоћу интернета и друштвених мрежа запослени у Библиотеци успели су да се изборе са новим изазовима и прилагоде и своје програме и друге процесе рада новонасталој ситуацији. Током ванредног стања Библиотека је била затворена за кориснике, а запослени су своје радне задатке обављали од куће. У процесу рада од куће библиотекари су радили и много „невидљивог посла” у вези са каталозима, базама, имали су онлајн припреме за коришћење нових програма.

Библиотека је прешла на виртуелни начин комуникације са својим члановима и јавношћу, користећи дигиталне медије, друштвене мреже, онлајн платформе, настојећи да контакт буде сталан и да „остајући код куће” корисници могу ипак о свему да добију обавештење на сајту www.bgb.rs.

Правни оквир рада Библиотеке града Београда у ванредном стању

Законска акта која регулишу понашање и рад грађана у Београду и рад БГБ донео је Секретаријат за културу Скупштине града Београда, на основу Одлуке о увођењу ванредног стања.¹ Организација рада градских установа имала је три фазе.

У првој фази, од 16. до 22. марта 2020. године, установа „функционише са минимумом рада” који одређује директор, процењујући који је то

¹ Ванредно стање уведено је 16. марта 2020.

минимум „без угрожавања здравља запослених, а у складу са ванредним стањем” и са молбом за строго придржавање прописаних мера. Процес рада и даље се одвијао у радном простору, с тим што су неке категорије запослених могле да раде и од куће.²

У другој фази, од 24. марта до 3. маја 2020. године, услед погоршања епидемиолошке ситуације, у складу са новим мерама за заштиту од ширења заразне болести ковид-19 којима је кретање минимализовано, прекинут је процес рада у простору библиотека. Сви запослени радили су од куће, и на основу Уредбе о организовању рада послодаваца за време ванредног стања добијали су Решење о обављању послова ван просторија послодавца (рад на даљину и рад од куће), по коме су морали да обављају послове књижничара/библиотекара са пуним радним временом, у трајању од осам часова дневно и 40 часова недељно, у времену од 8 до 16 часова; надзор над радом запосленог и вођење евиденције о њему за време рада ван просторија послодавца обављао је непосредни руководиоцац, док је запослени био дужан да једном седмично, електронским путем, непосредном руководиоцу доставља извештаје о раду.³ Управо ће могућности рада током ове фазе бити детаљније представљене касније у тексту.

Трећа фаза рада почела је 3. маја 2020. године повратком запослених у радни простор.⁴ Ванредно стање је укинута,⁵ али одређене мере заштите су остале.⁶

² На основу одлуке Секретаријата за културу Градске управе града Београда VI-2, бр.031-99/20-Н.М. од 16. 3. 2020. категорије запослених које могу да раде од куће су: старији од 60 година, сви тешки хронични болесници (дијабетичари, лица са дијагностикованим канцером, лица са болестима срца и плућа), труднице и самохране мајке и родитељи са децом; као и лица која су имала проблем у доласку на посао (већа удаљеност, коришћење више линија градског превоза, редуковање броја возила и сл.).

³ Радне обавезе запослених проистекле су из низа законских аката: Закона о раду, Посебног колективног уговора и Уговора о уређивању међусобних права, обавеза и одговорности / Уговора о раду са запосленим.

⁴ Министарство културе и информисања упутило је препоруку свим библиотекама, архивима, музејима и галеријама у Србији да од 22. априла 2020. године наставе рад, уз стриктно поштовање свих превентивних мера заштите.

⁵ Народна скупштина Републике Србије донела је Одлуку о укидању ванредног стања, које је укинута 7. маја 2020. Одлука о проглашењу заразне болести COVID-19 и Наредба о проглашењу епидемије и даље су биле на снази, тако да укидањем ванредног стања није престала примена епидемиолошких мера.

⁶ Влада Републике Србије донела је 7. маја 2020. године Инструкције о организацији радних процеса у органима државне управе и служби Владе у примени превентивних мера које се односе на спречавање ширења заразне болести COVID-19 након укидања ванредног стања.

Библиотека није одмах увела рад са корисницима, по препоруци Кризног штаба Града Београда и Секретаријата за културу, већ је постепено отварање објеката почело од 11. маја 2020. године (прво само централних општинских библиотека, а касније и огранака), према прилагођеном распореду и радном времену, и уз поштовање мера заштите које је прописао Градски завод за јавно здравље.

Културни програми Библиотеке града Београда

Библиотекари су, у периоду када је кретање било ограничено, брзо и примерено реаговали тако што су корисницима понудили низ садржаја на интернету, што је данас незаобилазна активност сваке установе. Одељење за културне програме Библиотеке града Београда било је врло активно на друштвеним мрежама, трудећи се да програмску шему прилагоди новонасталој ситуацији. Од почетка ванредног стања реализован је низ програма на Фејсбук страници и Јутјуб каналу, тако да је Библиотека непрекидно присутна у јавности, што је и био циљ. Једна од акција, названа „Читам, не скитам!“ одржана је у периоду од 18. до 30. марта са циљем да подстакне читање. Корисници су позвани да поделе цитате из омиљених књига на Фејсбук страници Библиотеке града, а десет најлепших цитата било је награђено.

Одмах затим покренут је и онлајн фото-конкурс „Читам, не скитам! Са књигом се сликам!“, намењен старијима од 18 година који су на Фејсбук страницу Библиотеке града постављали фотографије најдражих књига у изабраном амбијенту.⁷ На тај је начин обележен и 23. април – Светски дан књиге. Овај конкурс са циљем да се промовишу читање и култура подржале су многе личности из јавног живота.⁸

Организовано је и виртуелно читалиште Града Београда „Прочитај ми моју жељу“ у коме су учесници на званичној Фејсбук страни БГБ писали чију би поезију желели да чују и виде у извођењу глумаца. Глумци су читали по два читалачка предлога која су добила највише *лајкова* на сваких седам дана.

⁷ Сваки учесник могао је да постави по једну фотографију на зид ФБ стране БГБ, у коментарима испод поста којим је отворен конкурс. Аутори десет фотографија који су имали највећи број *лајкова*, били су награђени годишњом чланарином и књигом.

⁸ Јавне личности су подржале ову акцију препоручивши своје омиљене књиге, чиме су као промотори акције мотивисали читаоце да пошаљу фотографију омиљене књиге у кућном окружењу.

Библиотека града понудила је такође и изузетан избор документарних и краткометражних филмова преко свог онлајн сервиса, а љубитељима књиге на располагању је била и дигитална библиотека, која поседује богат садржај старе и ретке библиотечке грађе: од књига, преко новина, географских карата итд. На порталу Библиотеке могле су такође да се погледају и електронске изложбе.

Програми Дечјег одељења Библиотеке града Београда

Током увођења ванредног стања и обуставе рада са корисницима у простору Библиотеке и Дечје одељење Библиотеке града Београда „Чика Јова Змај” настојало је да се прилагоди новој ситуацији. Библиотекари су пред собом имали изазов како да изађу у сусрет потребама читалаца и сачувају контакт са корисницима и сарадницима. Требало је прећи на онлајн рад од куће и размислити на које све начине могу да се анимирају деца и родитељи. Било је потребно смислити интерактивне активности и пружити читаоцима одређене услуге.

Једно од првих питања које су библиотекари себи поставили било је: да ли је могуће неке од програма који се редовно одржавају у дечјој библиотеци пренети у виртуелни простор? Тако се дошло до закључка да вреди покушати да се деца и родитељи подстакну на креативни рад, и то позивањем на учешће у активностима које су уобичајено приређиване у библиотеци, као што су:

1) „Оживљавање” прича

У Дечјем одељењу редовно се одржавају програми приповедања прича, за које реквизите (ликове, предмете) праве библиотекари, а понекад то чине и сама деца или деца и родитељи, заједничким снагама. Када се реквизити фотографишу и сниме глас једног детета или гласови више деце која наизменично читају причу, фотографије и глас(ови) убацују се у програм за прављење филмића. На такав начин приче су у библиотеци *оживљаване* на редовним радионицама у којима учествују деца и родитељи, вртићке групе или цели разреди. Идеја је била да се током пандемије родитељи подстакну и упуте у то како са децом могу да креирају реквизите и направе сопствени филмић, који би затим јавно поделили на Фејсбук страници Дечјег одељења. Зато су на страници постављени примери таквих обрада: народна песма „Ја сам чудо видео” и басна „Чавка и друге птице”, коју су на радионицама, уз помоћ библиотекара, извели родитељи и деца. Преко Фејсбука дат је и текст афричке басне о колибрију као предлог за

стваралачки рад: прављење ликова из басне, тј. реквизита, а потом и филмића. Иако је предлог био захтеван, једна породица снимила је и поделила са библиотекари Дечјег одељења и читалачком публиком на Фејсбуку своју луткарску представу „Прича о доброј роди”.

Поред тога, анимирани филм ауторке Еве Цвијановић „Јежурка Јежић”, постављен на Фејсбук страни Дечје библиотеке „Чика Јова Змај”, био је позив деци за налажење сопствених креативних решења да представе ово познато и многим омиљено дело Бранка Ћопића. Тако су пристигли њиме надахнути новинарско-уметнички запис „Вести из несвести” и видео-запис луткарске представе „Јежева кућица”, које је сачинило двоје првака ОШ „Никола Тесла”. Ћопићев јунак надахнуо је и децу из школе глуме „Мали Принц”, те је добијен и преко Фејсбука са читаоцима подељен и видео-снимак њиховог извођења овог Ћопићевог дела.

2) Позив на игру

У библиотеци радо извођена интерактивна радионица о идиомима такође се преселила на интернет. Уместо цртањем на табли, деца су анимирана да код куће ликовно представе идиоме српског језика и фотографисане цртеже поставе на Фејсбук страну Дечјег одељења, а библиотекари и други корисници, који имају налог на овој друштвеној мрежи, погађали су на основу цртежа о којем идиому је реч. Ова и забавна и едукативна радионица намењена је старијим основцима, али се међу учесницима у игри на интернету нашао и један предшколац којег су родитељи подстакли на цртање, укључивши се тако и сами у игру.

3) „Страшан лав”

На Фејсбук страни постављена је необична рок изведба познате песме Душка Радовића „Страшан лав”. Деца су позвана да ликовно представе Радовићевог лава и да на страници библиотеке поделе своје цртеже, што се испоставило као интересантан задатак за младе читаоце, те је стигло више маштовитих радова.

4) Креативно писање

Радионица креативног писања такође се из простора библиотеке преселили у виртуелни простор. Часови писања одржавани су преко апликације *Zoom*, а стигла је и вест да је учесница ове радионице за свој рад „Шта деца сањају” добила другу награду на литерарном конкурсима „Гордана Брајовић” Центра за културу и уметност Алексинац.

Одржавање веза са сарадницима

Током пандемије било је веома важно одржавати везе са сарадницима. Библиотекарка Александра Дракулић из Основне школе „Никола Тесла”, једна од дугогодишњих сарадница, помагала је члановима литеарне секције коју води у својој школи да се повежу са Дечјим одељењем Библиотеке града. Посредовала је између ученика и библиотеке тако што је децу редовно информисала о активностима Дечјег одељења, а библиотеци слала дечје радове. На страници библиотеке су стога, на задовољство обеју страна, дељени стваралачки радови ученика ОШ „Никола Тесла”.

Библиотекари Дечјег одељења такође су се трудили да обавесте кориснике-децу и о активностима својих сарадника, нпр. о Јутјуб каналу Јасминке Петровић „Читањац, играњац”, о идејама за боравак у кући глумице Маје Зорое, која води Школу глуме „Мали Принц”, о конкурсима за децу „Лутка сјајна мог дизајна” учитељице Аните Пешић која дизајнира лутке. Подељена је „Апћиха прича”, коју чита Тања Лебовић, сарадница из Издавачке куће *Propolis Books*, која редовно одржава промоције књига за децу у огранцима Библиотеке града.

Пружање препорука за читање

Веома важно за библиотекарке Дечјег одељења је да буду упознати са новим насловима како би деци могли да препоруче уметнички вредно и забавно штиво. Током пандемије они су писали препоруке за књиге за децу и младе, које су у сарадњи са Одељењем за културне програме БГБ редовно постављане на портал „Шта да читамо”, на коме библиотекари јавних библиотека из Србије, књижевници и књижевни критичари дају препоруке за читање.

Жирирање литерарно-ликовних конкурса

Библиотека града већ пету годину за ученике основне школе организује литерарно-ликовни конкурс „Читам, па шта!”, а Дечје одељење Библиотеке града традиционално у јануару расписује литерарно-ликовни конкурс поводом Светског дана књиге за децу. Ове године задата тема била је инспирисана „Изокренутом причом” Бранка Ћопића и гласила је

„Обрни, окрени причу/песму/слику изокрени”, а рок за слање радова је због пандемије продужен до почетка рада библиотеке.

Испоставило се да је велика предност то што ученички радови на конкурс „Читам, па шта!” стижу искључиво у електронском облику и постављају се на сајту <https://citampasta.rs>, тако да их свако, у било ком тренутку од момента постављања, може видети и прочитати, јер су тако и библиотекари Дечјег одељења могли лако да обаве жирирање радова радећи од куће. Такође је и највећи број радова на конкурс „Обрни окрени причу/песму/слику изокрени” стигао преко електронске поште, што се у насталој ситуацији показало као олакшавајућа околност.

Информативност и обележавање значајних датума

Библиотекари нису пропустили да на одређени начин на Фејсбук страни обележе Дан књиге за децу и Светски дан књиге, као и Ускрс, постављањем прилога које су сами бирали, али и које су слали родитељи деце, попут рецимо видео-снимка детета-корисника које рецитије ускршњу песму.

На крају, али не мање важно, треба рећи и то да су се библиотекари трудили да у виртуелном простору поделе корисне информације, а на самом почетку пандемије, као увод у све што се дешава, пружене су дечјем узрасту прилагођене информације о заштити од болести.

Закључак

Иако је пандемија дошла изненада, и иако је уобичајен рад отежан, она је подстакла библиотекарe да траже и проналазе нове начине комуникације и рада са читаоцима и да више користе могућности интернета и друштвених мрежа. Интернет је омогућио библиотекама да *и рeживе* пандемију и ојачао је нови вид комуникације на релацији библиотека–корисник. Нешто што је раније било у зачетку, попут премештања и одржавања литерарно-ликовног конкурса искључиво слањем и добијањем радова путем имејла и њиховим постављањем на одређени сајт („Читам, па шта!”) испоставило се сада као добро решење. Недостатак културне анимације у стварном простору надомештен је виртуелним, који се показао као једино и добро решење за очување контаката са корисницима и сарадницима, а тиме на првом месту за одржање културе читања и позитивног односа према библиотеци.

Literatura:

1. Dopis Gradske uprave grada Beograda – Sekretarijat za kulturu VI-02 br. 031-99/20. N.M.- 16. 3. 2020.
2. <http://www.bibliotekagm.com/wp-content/uploads/2020/07/PLAN-PREVENTIVNIH-MERA-ZA-BEZBEDAN-I-ZDRAV-RAD-ZA-SPRE% C4% 8CAVANJE-KORONE.pdf>
3. Instrukcije o organizaciji radnih procesa u organima državne uprave i službi Vlade, <https://www.paragraf.rs/propisi/pravilnik-o-preventivnim-merama-bezbedan-zdrav-rad-sprecavanje-epidemije.html>
4. *Službeni glasnik RS*, br. 31/2020.
5. *Službeni glasnik RS*, br. 63/2020.
6. *Statut Biblioteke grada Beograda* br. 4811 od 1. 11. 2017. godine.
7. Uredba o organizovanju rada poslodavaca za vreme vanrednog stanja. *Službeni glasnik RS*, br. 31/2020.
8. Uredba o organizovanju rada poslodavaca za vreme vanrednog stanja (<https://www.paragraf.rs/propisi/odluka-o-odredjivanju-posebnih-mera-zaštite-stanovništva-covid-19-beograd.html>)
9. Zakon o radu, *Službeni glasnik RS* br. 24/05, br. 61/05, br. 54/09, br. 32/13, br. 75/14, br. 13/2017- Odluka US 113/20176 i 95/2018.

Milanka P. Babić Vukadinov

milabv@gmail.com

Biljana T. Petrović

petrovic.bp@gmail.com

Belgrade City Library

THE WORK OF LIBRARIES (LIBRARIANS) DURING THE PANDEMIC ON THE EXAMPLE OF THE CHILDREN'S DEPARTMENT OF THE BELGRADE CITY LIBRARY

Abstract: This paper deals with the newly created ways of program activities during the coronavirus pandemic in the period when the Belgrade City Library was temporarily closed. The given legal framework and ways of adjusting the work to the conditions that imply social distance and closing libraries for users due to the spread of the virus and the declaration of a state of emergency are presented. The example of the Children's Department shows the possibilities that have opened up for working in a virtual environment. The importance of maintaining contacts with users and associates and networking with other cultural workers is emphasized.

The challenging situation encouraged new forms of library activities and the opportunity to transfer some of the programs from the real to the virtual space to animate the reading audience. The importance of interacting with the youngest readers is emphasized, as well as the provision of reading recommendations and relevant information in order to prevent the discontinuation of work.

Keywords: Belgrade City Library, emergency state – libraries, legal framework of the Belgrade City Library, Children's Department, program activities.

Примљено: 9. септембра 2020.

Прихваћено: 19. октобра 2020.

Прикази

Милош Д. Ђурић
Универзитет у Београду
Електротехнички факултет
djuric@etf.bg.ac.rs

UDK 02:004(049.32)

ИНТЕЛЕКТУАЛНА СВОЈИНА У ДИГИТАЛНИМ БИБЛИОТЕКАМА

Tella, Adeyinka and Tom Kwanya. *The Handbook of Research on Managing Intellectual Property in Digital Libraries*. Hershey, Pennsylvania: IGI Global, 2018.

У глобалном и глобализованом свету већ смо увелико окружени огромним бројем информација које се стварају, скупљају, а потом и објављују, па стога утичу и на то да се убрзавају како аквизиција, тако и архивирање електронских извора у дигиталним библиотекама. Управо због тога, управљање правима на ове електронске ресурсе представља један од императива у глобалном и глобализованом друштву у XXI веку.

Књига која се налази пред читаоцима покушава да премости овај јаз и реши макар неке од изазова који се постављају пред дигиталне библиотеке. Стога, не сматрамо претеривањем ако кажемо да књига *The Handbook of Research on Managing Intellectual Property in Digital Libraries* (у нашем преводу: *Приручник за исцртавање о управљању интелектуалном својном у дигиталним библиотекама*) представља својеврсни кључни референтни извор најновијих научних истраживања о стратегијама у којима се дигиталне библиотеке укључују у управљање овако распрострањеном и, слободно се може рећи, растућом дигиталном интелектуалном својном како би заштитиле и кориснике и творце ових драгоцених електронских ресурса. Уопштено узевши, ова књига покрива један изузетно широк спектар тема, које се крећу од управљања ауторским правима, преко отвореног приступа, па све до софтверских решења. Узимајући овај кратак опис, може се већ на почетку приказа истаћи да је ово штиво идеално за академске истраживаче, теоретичаре и практичаре који желе подробније да истраже материјал о имовинским правима и електронским ресурсима.

Формално посматрано, књига садржи Предговор издавача (стр. xvii), Предговор приређивача (стр. xviii–xxii), Библиографију (стр. 410–451), Библиографије аутора прилога (стр. 452–458) и Предметни индекс (стр. 459–461). Остатак књиге подељен је на двадесет поглавља.

Прво поглавље (стр. 1–18) долази из пера Тома Квање (Tom Kwanya), а посвећено је друштвеном обележавању веб-сајтова у дигиталним библиотекама, са посебним освртом на импликације права интелектуалног власништва. У првом поглављу књиге ближе се објашњава концепт друштвених обележивача, као и њихове користи у дигиталним библиотекама. Затим се узимају у обзир импликације употребе ових друштвених обележивача на права интелектуалне својине стваралаца обележених дела. Професор Квања сматра да дигиталне библиотеке могу да употребљавају друштвене обележиваче као средство за повећање приступа информацијама, али и као својеврсни катализатор размене информација. Поред тога, овим обележивачима се побољшава веб-претраживање, а истовремено се може побољшати сарадња како у стварању, тако и у коришћењу релевантних информација. Будући да су друштвени обележивачи у великој мери јавни описи и показивачи на изворне ресурсе, дигиталне библиотеке не крше права интелектуалног власништва стваралаца ових дела. Без обзира на то, библиотеке би требало да обрате пажњу да не копирају велике количине садржаја из оригиналног ресурса, јер се то може протумачити као интелектуално надметање са обележеним ресурсом. Стога професор Квања предлаже комбиновани модел према коме би дигиталне библиотеке развијале и примењивале политике друштвеног обележавања како би поједноставиле употребу ових друштвених обележивача. У прилогу овог аутора фигурирају кључни појмови семантичког обележавања, интелектуалне својине, а све то у контексту дигиталне библиотеке.

Друго поглавље (стр. 19–36) посвећено је друштвеним медијима и ауторским правима у дигиталним библиотекама, а аутори овог рада су: Ганију Оџо Адигун (Ganiyu Ojo Adigun), Адевале Џоел Собалаџе (Adewale Joel Sobalaje) и Садият Адеторо Салау (Sadiat Adetoro Salau). Сва три аутора раде на универзитетима у Нигерији. Аутори се у овом прилогу баве испитивањем питања ауторских права, и то оних која се односе на употребу платформи друштвених медија за пружање услуга у, рекли бисмо, специфичним окружењима дигиталних библиотека. Прецизније, аутори у овом раду прате развојни ток онлајн учешћа приликом кога људи са заједничким интересовањима комуницирају, деле садржај и доприносе му у друштвеном сајбер простору. Адигун, Собалаџе и Адеторо такође своју истраживачку пажњу поклањају друштвеним медијима, а посебно се фокусирају

на дигиталне библиотеке, ауторска права и права интелектуалне својине, не пренебрегавајући ни управљање дигиталним правима (скраћено DRM) и друштвеним медијима, као и изазовима ауторских права у дигиталним библиотекама. Напослетку, ови истраживачи нуде и пажљиво написане препоруке које представљају својеврстан алгоритам којим би се најбоље превазишли изазови постављени пред теоретичаре и практичаре у овом домену дигиталних библиотека.

Треће поглавље (стр. 37–50) посвећено је друштвеним медијима, друштвеним мрежама и ауторским правима у контексту дигиталне библиотеке. Ауторка прилога Емили Босире-Огечи (Emily Bosire-Ogechi) са Универзитета Мои у Кенији, полази од тога да концепт „дигитална библиотека” различитим људима значи различите ствари, те стога наилазимо на разноврсне дефиниције у референтној литератури. Она се ослања на литературу према којој се дигитална библиотека не може сматрати само „дигитализованом библиотеком”. Библиотеке су еволуирале заједно са различитим трендовима и у складу са преовлађујућим иновацијама. О томе сведоче промене још од времена када се писало на глиненим плочама, па све до данашњих виртуелних библиотека. Ауторка Босире-Огечи констатује да се технолошки напредак свакако може сматрати кључним стубом развоја библиотека. Заправо, она истиче да је то покренуло дигиталне библиотеке које су се усредсредиле на употребу информационих технологија, поред осталог. Технолошки развој попут онога који нам пружа Веб 2.0, а нарочито друштвени медији, као и друштвене мреже, омогућили су корисницима приступ различитим делима у дигиталним библиотекама. Слично томе, омогућили су корисницима библиотека да исти садржај слободно деле на друштвеним мрежама. Међутим, Емили Босире-Огечи истиче да је ова ситуација довела до сукоба са законима о ауторским правима који захтевају од корисника креативних заједничких добара да траже дозволу од својих власника пре него што им приступе или их пак деле. У свом емпиријски заснованом истраживању, ауторка управо анализира потенцијалне сукобе и изазове који се постављају пред кориснике и даје препоруке о томе како се њиме може управљати и како се неки изазови могу разрешити.

Четврто поглавље (стр. 51–79), чији је аутор Олајиде Адебајо Афолаби (Olajide Adebayo Afolabi) из Универзитетске библиотеке Универзитета у Боуну, Нигерија, посвећено је митовима и перспективама изградње ефикасне дигиталне библиотеке у земљама у развоју, а износи се афричка перспектива. Афолаби истиче да изградња ефикасне дигиталне библиотеке превазилази пуку дигитализацију материјала или пак чисто омогућавање приступа електронским ресурсима. Другим речима, мора постојати правилно

разумевање тога шта је ефикасна дигитална библиотека. Већина земаља у развоју суочава се са изазовима од митова до недостатка инфраструктуре, преко техничких вештина и технологије, па све до правилног планирања и примене. Наравно, на овом сложеном путу налазе се и изазови, као што су: лиценцирање, ауторска права и приступи, различита питања интероперабилности, изазови и проблеми метаподатака. У прилогу се нарочито износе препоруке у вези са начинима који би помогли у превазилажењу изазова, а ту се истичу посебно: 1. моћ политичке воље, 2. правилно планирање и управљање, и 3. сарадња и стицање вештина и компетенција уз позитиван став библиотекара, који учествују у целокупном процесу.

Пето поглавље (стр. 80–97) посвећено је отвореном приступу знању и изазовима у дигиталним библиотекама, а долази из пера Керија Франсиса Ојиера (Cary Francis Oyier) и Џојс Апонди Нјамбале (Joyce Apondi Nyambala). Ово поглавље посматра отворени приступ као један вид дигиталних библиотека, а посебно се сагледава утицај закона о ауторским правима на слободан приступ информацијама. Аутори закључују да будућност научне комуникације почива управо на садржају отвореног приступа. Такође, тврди се да ће већина научних радова у догледној будућности бити у отвореном приступу. Описују се и разноврсне, углавном, успешне интервенције за решавање препрека које постављају захтеви у вези са ауторским правима. Препоручује се да сви актери у научној комуникацији потпуно прихвате принципе отвореног приступа и то на свим нивоима.

Шесто поглавље (стр. 98–119), под насловом, „Дигиталне библиотеке и улога дигиталних библиотекара” („Digital Libraries and the Role of Digital Librarians”), чији је аутор Кехинде Адетола (Kehinde Adetola), са Универзитета Илорин у Нигерији, представља један холистички поглед на дигиталне библиотеке и улогу самих дигиталних библиотекара. Уопште посматрано, технолошке промене и употреба система електронског складиштења и проналажења података изменили су начине на које студенти и истраживачи могу да приступе жељеним информацијама, преузму их и користе их. Кључне теме представљене у овом дескриптивно оријентисаном поглављу обухватају концепт дигитализације, разлоге за дигитализацију, дефиниције дигиталне библиотеке, карактеристике дигиталне библиотеке, предности и недостатке дигиталне библиотеке. Описује се развој збирки и стварање садржаја, потом, дигитално библиотекарство, а истиче се и улога библиотекара у дигиталним библиотекама. Обрађена су извесна (мада не и сва) питања која занимају дигиталне библиотекарске, као и процес дигитализације библиотечких извора, описи компонената дигиталних библиотека и управљање дигиталним правима.

Седмо поглавље (стр. 120–141) посвећено је електронским књигама у универзитетским библиотекама у Кенији, уз посебан осврт на трендове, употребу и разна питања интелектуалне својине. Аутори су Данијел Рутто (Daniel Rutto) и Омонди Јуда (Omondi Yudah), са Универзитета Кабијанга у Кенији. Пошавши од констатације да се у академском свету брзо прихвата употреба технологије у бројним академским активностима, и ослањајући се на податак да се извори информација, укључујући и књиге, све се више дигитализују, аутори износе мишљење да глобални трендови управо и указују на повећану употребу дигиталног формата књига и часописа на универзитетима. Они пажљиво истражују све ове трендове, али уз посебан осврт на универзитете у Кенији. Посебно је занимљива анализа разних модела аквизиције који се користе у пракси. Разматрају се и питања интелектуалне својине у вези са употребом електронских књига (или е-књига), а ту се, пре свега, сагледавају перспективе и изазови са којима се универзитети сусрећу приликом њиховог коришћења. Узевши у обзир испитане податке, аутори исцртавају један могући будући смер који би универзитети у Кенији могли да предузму у вези са употребом е-књига, док истовремено у закључку препоручују и неке од релевантних проактивних мера које предузимају заинтересоване стране у Кенији како би се обезбедило етичко коришћење електронских књига у земљи.

Осмо поглавље (стр. 142–164) бави се питањима ауторских права у окружењу дигиталне библиотеке („Copyright Issues in a Digital Library Environment”), а аутор је Кенеди Арбамен Ејиремиокале (Kennedy Arebamen Eiriemiokhale) са Државног универзитета у Квари, у Нигерији. Као што се види из самог наслова, у овом научном истраживању подробно се испитују питања ауторских права у окружењу дигиталне библиотеке. Вреди истаћи да аутор нарочито примећује да је појава дигиталне технологије у великој мери убрзала како ширење, тако и дистрибуцију информација. Следствено томе, у великој мери су се убрзали и сами процеси ширења и дистрибуције информација и то великом брзином уз изузетну прецизност и тачност. Изазови приликом стварања дигиталних библиотека нужно обухватају управљање ауторским правима, развој одговарајућих технологија, као и бројна питања везана за складиштење ових информација и дела. Занимљиво је да овај аутор помиње и архитектонске и техничке изазове, као изазове у развоју дигиталне колекције и изазове ангажовања самог корисника. Он препоручује извесне начине управљања делима без аутора и сагледава улоге дигиталних библиотека у отвореном приступу знању. Напоследку, аутор закључује да тренутни догађаји указују на доминантну улогу информационо-комуникационе технологије у библиотекама у побољшаном приступу информацијама.

Девето поглавље (стр. 165–183) посвећено је управљању интелектуалним власништвом у дигиталним библиотекама и изазовима које у овом контексту представљају ауторска права, његов аутор је Моника Џемели Кемулво (Monicah Jemeli Chemulwo) са Универзитета Светог Павла у Кенији. Одмах на почетку се истиче да дигитална технологија пружа библиотекама изврсну прилику да побољшају своје услуге. Истовремено, пружа и нове начине очувања, али и ефикасног ширења библиотечких колекција. Међутим, различите фазе дигитализације грађе у библиотекама захтевају и обраду многих питања која се односе на ауторска права. Управо ово и доводи до безбројних правних и практичних изазова попут проналажења власника ауторских права. Према овом истраживању, библиотекари би требало да уоче проблеме и истраже могућа решења за њихово превазилажење. Истовремено, у овом поглављу се истражује неколико врста интелектуалног власништва и њихове карактеристике. Посебан осврт дат је на правне изазове који се постављају пред дигиталне библиотеке, нуде се и неки законски прихватљиви одговори на изазове, као и решења у погледу ауторских права. Акцент је стављен на такозвану поштenu употребу, нарочито у домену дигиталне библиотеке и ауторских права као и изазова и препорука везаних за ауторска права.

Десето поглавље (стр. 184–204) усмерено је ка различитим аспектима изградње ефикасне дигиталне библиотеке у универзитетској наставној болници (УТХ) у Нигерији, а аутори су Вилсон Куквунедум Оконогор (Wilson Chukwunedum Ochonogor) и Фејт Ашинеду Оките-Амугоро (Faith Ashinedu Okite-Amugoro), са Универзитета у Квазулу-Наталу у Јужној Африци. Ови аутори истичу да је распрострањена употреба интернета резултирала дигиталним библиотекама које се све више користе у заједницама за различите сврхе, а у којима су размена и сарадња важни друштвени елементи. Побољшавањем повезаности путем интернета, као и све већим бројем међународних иницијатива, прегаоци који се баве базама знања и знањем, и то у земљама у развоју, сада добијају приступ различитим академским, научним и стручним публикацијама и електронским ресурсима на тако завидном нивоу. Универзитетска болничка библиотека изискује најновије информације којима се може брзо приступити како би се повећало и оптимизовало пружање здравствених услуга. У том смислу, аутори овог поглавља покушали су применом свог модела да обезбеде да сви учесници, укључени у спровођење дигитализације у оквиру универзитетских наставних болница, испуне своја очекивања применом овако једног надасве поузданог и проактивног модела.

Једанаесто поглавље (стр. 205–224) испитује институционалне репозиторијуме као вид подстицаја за сузбијање плагијаризма на нигеријским универзитетима. Ауторка овог прилога је Дусур Ашавер (Doosuur Ashaver) са Универзитета Лорин у Нигерији. Ауторка пружа дескриптивни приказ бројних институционалних репозиторијума и истиче релевантну чињеницу да се управо ови репозиторијуми могу сматрати изузетним стимулансом који би помогао у сузбијању плагијаризма на нигеријским универзитетима. Наравно, у духу добре академске праксе, колегиница Ашавер најпре пружа опсежну анализу самог плагијаризма, а потом посебно анализира природу академског плагијаризма, као и његову распрострањеност у високошколским установама у Нигерији, посебно међу студентима, али и академским истраживачима и учењацима. На основу сопственог искуства и истраживања, ауторка нуди стратегије које универзитети могу да примене како би умањили или чак сузбили плагијаризам и креирање плагијата у академској заједници.

У фокусу дванаестог поглавља ове књиге (стр. 225–240) налазе се изазови које пред нас поставља интелектуална својина у специфичним окружењима дигиталних библиотека, а аутор прилога је Џејмс Макарија Туту (James Macharia Tutu) са Технолошког универзитета Муранга у Кенији. Колега Туту истиче да интелектуална својина представља можда главни изазов за дигиталне библиотеке. Истиче да је ово случај управо зато што је приступ информацијама у дигиталним библиотекама ограничен различитим законима, разноврсним лиценцама, али и технологијом коју су усвојили власници дате интелектуалне својине. Још један проблем који је аутор уочио јесте и чињеница да специфично интелектуално власништво успорава и отежава дигиталним библиотекама да учине дела без аутора доступним и видљивим на интернет претраживачима, пре свега. Он, сасвим исправно, истиче да интелектуална својина заправо фрагментира власништво над ауторским правима, што отежава дигиталним библиотекама да добију одговарајуће одобрење за садржај тог дела. Да би одговориле изазовима, дигиталне библиотеке свесрдно су прихватиле покрет отвореног приступа који омогућава читање, копирање, преузимање и дељење дигиталног садржаја све док се творци датог дела цитирају. Поред тога, дигиталне библиотеке нуде приступ дигиталним делима насталим под лиценцама „creative commons”. Ове дају власницима ауторских права слободу да модификују ауторска права која се односе на њихова дела и остварења како би се добио простор за дељење, употребу и, евентуалну надоградњу датог дела.

Тринаесто поглавље (стр. 241–259) разматра отворени приступ знању и с тим скопчане изазове у дигиталним библиотекама, уз приказ особености Нигерије и искуства у Нигерији. Аутори су Фелисија Јусуф (Felicia Yusuf) и Сола Емануел Оволаби (Sola Emmanuel Owolabi), са Универзитета Лендмарк у Нигерији. Ови врсни истраживачи и аутори најпре указују на податак да је приступ информацијама био и остао један од главних изазова академским истраживачима, посебно у Африци. Они су посебно обрадили и изврсно описали ситуацију у Нигерији. Јусуф и Оволаби посебно истичу главни фактор за разматрање иницијативе за отворени приступ, а то је управо искуство истраживача који немају бесплатан приступ научним радовима, а приморани су да приступе базама података, па самим тим и плате котизације за приступе. Они су описали и изазове са којима се суочавају заговорници иницијативе за отворени приступ. Поред осталог, описан је и процес управљања променама, као и изазови са којима се истраживачи сусрећу и начини њиховог превазилажења. Поздравља се иницијатива за отворени приступ, међутим истиче се да нигеријско окружење није баш у потпуности интегрисано у ову филозофију отвореног приступа. Фелисија Јусуф и Сола Емануел Оволаби указују на једну свеопшту потребу прихватања иницијативе за отворени приступ. Поред тога, аутори примећују да примена овог модела чини истраживачке напоре научника и академских истраживача широм света лако доступним, омогућавајући истраживачима да прошире границе постојећег знања из домена који проучавају.

Отворени приступ знању и изазовима у дигиталним библиотекама окосница су четрнаестог поглавља (стр. 260–291), а аутор овог прилога је Јемиси Олуреми Оладапо (Yemisi Oluremi Oladapo) са Технолошког универзитета Ладоке Акинтола у Нигерији. Одмах на почетку рада аутор истиче концепт отвореног приступа знању и његове користи и изазове. Нарочито се осврће на дигиталне библиотеке, информационе технологије које помажу складиштењу електронског штампаног материјала за употребу у академским и истраживачким институцијама, коме је циљ унапређење и промоција отвореног приступа знању у дигиталним библиотекама. Колега Оладапо указује на специфичне улоге и одговорности које имају менаџери информација, као и на њихову важност у оквиру академских и истраживачких институција. Ови својеврсни менаџери информација помажу корисницима у отвореном приступу електронским ресурсима, а тиме се индиректно помаже и глобална научна заједница. Наиме, отворени приступ информацијама и знању доприноси универзалном приступу знању. У раду се даје преглед континуираног развоја отвореног приступа

знању и изазова дигиталних библиотека, а износи и дескриптиван приказ резултата интернет револуције у Нигерији.

Петнаесто поглавље (стр. 292–311) обрађује теоријски приступ усвајања система електронског управљања ресурсима (ERMS) на универзитетским библиотекама у Нигерији. Аутори су Адебајо Муритала Адегборе (Adebayo Muritala Adegboire) са Универзитета Ибадан у Нигерији, Монсору Омотајо Квадри (Monsuru Omotayo Quadri), из Универзитетске библиотеке „Гбенга Данијел” при Факултету за образовање Универзитета Тај Соларин у Нигерији и Ојеканми Расак Ојеву (Oyeekanmi Rasaq Oyewo) са Државног факултета Ојо за пољопривреду и технологију у Нигерији. Аутори су изнели свој теоријски приступ усвајању система за управљање електронским ресурсима у нигеријским универзитетским библиотекама. Прецизније, истичу да сама природа електронских ресурса захтева посебан начин управљања, чиме се проналазе и усвајају системи за управљање електронским ресурсима (ERMS). Они су урадили једну анализу потреба и на основу ње закључили да је пре имплементације овог система потребно да се теоријски изложе фактори који популаризују и помажу у процесу усвајања нових технологија, како би нигеријске библиотеке успешно примениле овај модел.

Шеснаесто поглавље (стр. 312–336) посматра изазове ауторских права у дигиталним библиотекама у Кенији и то кроз објектив самих библиотекара, ауторке Грејс Вамбуи Камау (Grace Wambui Kamau) са Техничког универзитета Кенија у Кенији. Испитујући питања ауторских права и изазове са којима се суочавају дигиталне библиотеке са посебним нагласком на Кенију, ауторка поставља бројна питања као што су значење, карактеристике и предности дигиталне библиотеке, потом концепт ауторских права, питања изазова ауторских права у стварању дигиталних библиотека, попут дозвола за дигитализацију материјала заштићених ауторским правима. Истиче критична питања која утичу на приступ и употребу електронских извора информација, као што је прекомерна заштита информација; као и недостатак или ограничено знање о ауторским правима међу корисницима и библиотекарицама. Након опсежне анализе и синтезе литературе, колегиница Камау нуди сопствено виђење решавања ових изазова, као и одговоре на већину (ако не и сва) питања која је поставила на почетку свог истраживања. Посебну пажњу посвећује управљању дигиталним правима (тзв. DRM), приступ објављеним делима особа са оштећеним видом и дела која немају аутора. Поред стандардних смерница, ауторка прилога даје препоруке по питању додатног образовања и обуке у погледу ауторских права за библиотекаре и кориснике библиотечких информација и ресурса.

Указује на неопходност редовног ажурирања закона о ауторским правима, на суштину реформе закона о ауторским правима које би могле да обезбеде равнотежу између ограничења и изузетака у вези са ауторским правима. Ауторка указује и на популаризацију издавања дела са отвореним приступом и појашњава развој политике ауторских права за саме библиотеке.

Седамнаесто поглавље (стр. 337–355), под насловом „Управљање интелектуалном својином у дигиталним библиотекама: улоге дигиталних библиотека” („Managing Intellectual Property in Digital Libraries: The Roles of Digital Librarians”), написали су Разак Феми Квадри (Razaq Femi Quadri) и О. А. Содик (O. A. Sodiq), са Савезног политехничког универзитета Офа у Нигерији. Аутори истичу да је појава дигиталних библиотека извршила својеврсну револуцију у ширењу и употреби информација у савременом глобализованом свету. Међутим, интелектуална својина представља ипак једну врсту препреке развоју дигиталних библиотека. Због тога, аутори су покушали да подробније испитају улогу дигиталних библиотекара у управљању интелектуалном својином, са посебним освртом на ауторска права у контексту дигиталних библиотека. Аутори истичу да се очекује да дигитални библиотекар штите интелектуалну својину у дигиталним библиотекама контролишући коришћење заштићених извора информација и образујући своје корисничке заједнице у погледу статуса ауторских права у вези са изворима информација. Аутори указују на нужност да дигитални библиотекар повећају своје колекције дигитализацијом, али и партнерством и сарадњом са другим дигиталним библиотекама.

Осамнаесто поглавље (стр. 356–376) фокусира се на институционалне дигиталне репозиторијуме и изазове глобалне видљивости у Нигерији. Аутори су Шаибу А. Садику (Shaibu A. Sadiku), Мохамед М. Кпакико (Mohammed M. Kpakiko), Алију Г. Цафе (Aliyu G. Tsafe), сви са Универзитета Усману Дандфодију у Нигерији. Аутори се баве практичним решавањем, али и теоријским аспектима изградње и одржавања институционалног дигиталног складишта, као и изазовима који се манифестују у виду глобалне видљивости у Нигерији. Аутори сматрају да изградња и одржавање институционалног пројекта дигиталног репозиторијума захтева најсавременију технолошку инфраструктуру, квалификовану радну снагу и снажну финансијску потпору, укључујући и стручну корисничку заједницу из домена информационо-комуникационих технологија која би помогла реализацију овако профилисаног мултидисциплинарног и интердисциплинарног пројекта.

Деветнаесто поглавље (стр. 377–395), под насловом „Дигиталне библиотеке и ауторска права интелектуалне својине: управљање етичком прак-

сом” („Digital Libraries and Copyright of Intellectual Property: An Ethical Practice Management”), настало је из пера аутора Абдулаха А. Бакареа (Abdullahi A. Bakare), са Државног универзитета Кваре у Нигерији. Колега Бакаре посебно испитује етичко управљање дигиталним колекцијама, осврћући се на извесне начине који би побољшали усклађеност са захтевима ауторских права. Аутор врши делимитацију појмова „дигитално”, „електронско” и „виртуелно”, а потом објашњава сличности и разлике између њих. Након опсежне и комплексне анализе, Абдулах А. Бакаре закључује да би дигитални библиотекарски требало да очувају свој професионални интегритет залажући се за професионалне идеале у обављању различитих активности ширења информација на начин који гарантује позитивне резултате како за кориснике, тако и за библиотеку, као и све друге заинтересоване стране, попут власника интелектуалне својине, матичне организације, струковног удружења, па и друштва у целини.

Последње, двадесето поглавље (стр. 396–409) посвећено је алатима за обележавање којима се организују и складиште линкови, и означавају кључне речи или тагови како би касније такав садржај био лакше доступан и претражив свим корисницима интернета на друштвеним мрежама у контексту дигиталних библиотека. Аутори су Адејинка Тела (Adeyinka Tella) са Универзитета Илорин у Нигерији, Викторија Окоџи (Victoria Okojie) са Универзитета Абуџа у Нигерији, О. Т. Оланији (O. T. Olaniyi) са Савезног факултета за техничко образовање Акока у Нигерији. Овај рад представља круну зборника, а бави се дигиталним библиотекама које користе технологије семантичког веба и друштвених мрежа за побољшање претраживања и тражења електронских ресурса. Аутори прилога истичу да помоћу услуга дигиталних библиотека сваки корисник библиотеке има прилику да неке одабране и занимљиве књиге, чланке или друге материјале, обележи у семантички означеним директоријумима. Друштвено обележавање је неопходно дигиталним библиотекама. Управо зато аутори описују и неке популарне друштвене обележиваче усвојене у дигиталним библиотекама. Они истичу и нужност за укључивање друштвених обележивача у систем дигиталних библиотека. Посебно се осврћу на принципе осмишљавања друштвених обележивача, затим описују и релевантне карактеристике алата за обележавање друштвених мрежа, нарочито у контексту дигиталних библиотека. Но, ови аутори не пренебрегавају да опишу и интерфејс који постоји на релацији „друштвени обележивачи – дигиталне библиотеке”, њихове предности, али и потенцијалне недостатке у дигиталним библиотекама. На крају, аутори износе закључак да би већи број дигиталних библиотека требало да угради и интегрише друштвене обележиваче како би

се побољшала сарадња међу корисницима дигиталних библиотека. Овим радом се зборник уједно и завршава.

Оно што се непосредно уочава приликом сусрета са зборником јесте јасна, доследна и брижљиво изведена организација књиге. Свако поглавље има одређену нијансу која даје тон ономе што следи и свако, од укупно двадесет поглавља, садржи истраживања са јасном методологијом, и завршава добро конструисаним закључцима аутора. У *Приручнику за истраживање о управљању интелектуалном својином у дигиталним библиотекама (The Handbook of Research on Managing Intellectual Property in Digital Libraries)* поглавља и одељци у оквиру поглавља глатко се нижу према распореду утврђеном у самом уводу. Аутори темељно постављају и поштују план за постизање наведеног циља за успостављање својеврсног кључног референтног извора најновијих научних истраживања о стратегијама у којима се дигиталне библиотеке укључују у управљање растућом дигиталном интелектуалном својином, као и пружање информација о заштити корисника, али и твораца ових драгоцених електронских ресурса. Читалац се у сваком поглављу темељно упознаје са оним што је постигнуто у истраживању у оквиру датог поглавља у вези са наведеним циљем књиге. Изузетно је похвално баратање аутора зборника богатом и разноврсном терминологијом, што нимало није лак задатак, али је ипак неизбежна последица било ког интердисциплинарног подухвата као што је овај који обухвата дигиталне библиотеке. Аутори прилога не само да прецизно објашњавају појмове када их први пут уведу већ их користе доследно и уравнотежено у свим радовима, што представља драгоценост *per se*. Интердисциплинарна природа *Приручника за истраживање о управљању интелектуалном својином у дигиталним библиотекама* чини ову књигу извршним референтним штивом. Читаоцима који имају искуство у било ком сегменту управљања интелектуалном својином биће посебно подстицајна поглавља која се баве овим темама, а аутори својим излагањем и дискусијом помажу да боље разумемо интегрисање овог вида управљања у контексту дигиталних библиотека.

Аргументација коју користе аутори свих двадесет прилога јесте уверљива и увек поткрепљена бројним примерима из властите праксе, што свеукупно чини ову књигу изузетно вредном. Књига нас подстиче на даље проучавање управљања интелектуалном својином у дигиталним библиотекама, које може обухватити, поред осталог, појаве друштвеног обележавања, управљање дигиталним ресурсима, складиштење електронских материјала, показатеље успешности интеграције управљања интелектуалном својином у дигиталним библиотекама на локалном и глобалном

нивоу и то у мултинационалном окружењу које користи енглески језик као службени језик. Даље проширивање теме истраживања управљања интелектуалном својином у дигиталним библиотекама још остаје да се уради, али ова књига јесте добар почетак. Сматрамо да би *Приручник за истраживање о управљању интелектуалном својином у дигиталним библиотекама* професора Адејинке Теле и професора Тома Квање требало да се нађе на полицама стручњака у области дигиталне библиотеке, проучавалаца управљања интелектуалном својином, као и свих заинтересованих стручњака и изучавалаца неких области које су покривене овом књигом. Професор Тела и професор Квања направили су један изузетно велики корак у решавању најразличитијих изазова које пред нас поставља управљање интелектуалном својином у дигиталним библиотекама.

Гордана Ј. Ђоковић
 Универзитет у Београду
 Филолошки факултет
 gosa.djokovic@fil.bg.ac.rs

UDK 016:050ЖЕНСКИ ПОКРЕТ"1920/1938"(049.32)

БИБЛИОГРАФИЈА ЧАСОПИСА ЖЕНСКИ ПОКРЕТ

Пољак, Јованка и Оливера Иванова. *Женски покрет (1920–1938): библиографија*. Београд: Институт за књижевност и уметност, 2019.

Библиографија часописа *Женски покрет*, ауторки Јованке Пољак и Оливере Иванове, двадесет девета је књига у едицији *Историја српске књижевне историје* у оквиру које су до сада објављене бројне библиографије значајних српских књижевних часописа попут часописа *Дело*, *Српски књижевни гласник*, *Књижевни север*, *Нова Европа* и др. Настала је поводом обележавања стогодишњице покретања овог првог југословенског феминистичког часописа.

Ширу слику о концепцији и значају часописа даје нам коауторски уводни текст Јелене Милинковић и Жарке Свирчев у коме се, поред осталог, истиче значај израде библиографије часописа, који се огледа у откривању заборављених феминистичких текстова објављених у њему.

У кратком предговору, ауторке библиографије износе детаљну методологију рада, поткрепљену адекватном и актуелном научном литературом. Поред тога, детаљно и прегледно, представљају периодичност излажења часописа са посебно издвојеним тематским бројевима и објашњењима о њима.

Све јединице описане су *de visu*, увидом у сваки рад, језиком и писмом текста. Библиографски опис урађен је у складу са међународним стандардом за библиографско описивање саставних делова у оквиру монографских или серијских публикација ISBD(CP), који је прилагођен потребама објављивања – не понављају се подаци о наслову и ISSN броју часописа, док су нумерички подаци о годишту, броју и страницама на којима се текст налази задржани. Језик и писмо у библиографском опису одговара језику и писму описаног чланка док су све одреднице дате ћиричним писмом.

Ради лакше хронолошке прегледности, библиографски опис прати редослед објављивања у часопису те су библиографске јединице разврстане према редоследу објављивања у часопису. Описани су редом сви чланци, од корице до корице, у оквиру сваког броја појединачно. На почетку описа сваког броја дати су подаци о годишту, броју, години и месецу објављивања. Исти подаци, изузев месеца објављивања, понављају се и у оквиру појединачног библиографског описа чланка. У библиографији срећемо највећи број одредница на индивидуалног аутора и мањи број одредница на главни стварни наслов или назив колективног тела. Све одреднице исписане су ћиричним писмом без обзира на језик и писмо описане библиографске јединице. Ауторке су се потрудиле да разреше многобројне иницијале и псеудониме аутора, али је ипак мали број остао неразрешен. И поред тога, библиографске јединице се воде на неразрешене облике имена што представља недостатак ове библиографије. За презимена и имена страних аутора у индивидуалној одредници извршена је фонетска транскрипција, док се етимолошки облик имена аутора може видети у оквиру библиографског описа, као и у именском регистру. Непотписани чланци се у библиографији воде на главни стварни наслов, језиком и писмом чланка. Колективна одредница дата је за називе колективних тела или називе одређених састанака, скупова и конгреса приказаних у описаном чланку. За чланке објављиване у оквиру сталних или повремених рубрика, ауторке су испред библиографског описа додале и назив рубрике. За нумерацију описаних библиографских јединица коришћена је арапска нумерација у континуитету.

Поред прецизног и комплетног описивања података у библиографском опису, посебан значај библиографије огледа се у састављању именских регистара (аутора и преводилаца), предметног регистра и регистра наслова. Именски регистар је организован према азбучном редоследу презимена и имена аутора заступљених у библиографији. Уз већину имена, у округлој загради, дат је податак о години рођења и смрти. Регистар садржи и многобројне упутнице које са непотпуног облика имена, иницијала или варијантног облика имена упућују читаоце на усвојени облик имена уз који се налази број библиографске јединице у којој се име јавља. Имена страних аутора дата су у транскрибованом облику, док је етимолошки облик имена приказан у угластој загради. Посебно је издвојен именски регистар преводилаца који на једном месту у азбучном редоследу окупља имена преводилаца објављених радова. Регистар наслова је срећен према азбучном редоследу наслова чланака, али се при томе није водило рачуна да се одвоје ћирилични наслови од латиничних па су тако сви наслови

сређени азбучним редоследом без обзира на писмо. Предметни регистар омогућава читаоцима да стекну увид у садржај и теме обрађених чланака представљених предметним одредницама и пододредницама, сређених лексикографски азбучним редоследом. У предметном регистру су груписани и обједињени сви чланци о једном предмету, личности, географском подручју или историјском догађају. Његова велика вредност огледа се у повезивању логичких целина употребом тзв. упутница, којима се успостављају еквивалентне, хијерархијске и асоцијативне везе међу појмовима – одредницама. Све предметне одреднице и пододреднице у предметном регистру представљене су на српском језику ћириличним писмом. Страна имена су дата фонетском транскрипцијом са податком о години рођења и смрти у округлој загради, док је етимолошки облик имена изостављен.

Библиографија Јованке Пољак и Оливере Иванове представља изузетно важан допринос у проучавању феминистичке периодике на нашим просторима и значајан прилог проучавању српске периодике двадесетих и тридесетих година 20. века.

Оливера Кривошић
 Библиотека Матице српске,
 Нови Сад
 okrivosic@bms.ns.ac.rs

UDK 02:061"2020"(049.32)

БИБЛИОТЕКЕ И ОДРЖИВОСТ – 17 ЦИЉЕВА У ФОКУСУ БИБЛИОТЕКА ШИРОМ СВЕТА

*(Њриказ вебинара одржаног 24. септембра 2020. у организацији
 Немачког библиотечког удружења)*

Вебинар је видео-конференција која се одржава преко интернета, у реалном времену. Повезује једног или више предавача који држе вебинар са слушаоцима и гледаоцима широм света. У време глобалне пандемије заразне болести ковид-19, када је директна комуникација међу људима сведена на минимум, вебинари, као и све друге врсте онлајн комуникације, доживели су узлет и показали се као могућа алтернатива уобичајеним, физичким сусретима стручњака на семинарима, конференцијама или стручним скуповима.

У оквиру Немачких дана одрживости 2020 (Deutschen Aktionstage Nachhaltigkeit 2020),¹ Немачко библиотечко удружење из Берлина (Deutscher Bibliotheksverband)² организовало је вебинар под називом *Библиотеке и одрживост – 17 циљева у фокусу библиотека широм света (Bibliotheken und Nachhaltigkeit – die 17 Ziele im Fokus der Bibliotheken weltweit)*. Вебинар је био међународног карактера и одржавао се на енглеском језику на немачкој платформи за вебинаре под називом *edudip*.³

Уједињене нације су 25. септембра 2015. усвојиле Агенду 2030. Библиотеке широм света су као окосницу свог рада и своје друштвене мисије поставиле 17 циљева одрживог развоја из оквира Агенде. Примена ових

¹ <https://www.tatenfuermorgen.de/>

² <https://www.bibliotheksverband.de>

³ <https://www.edudip.com/de>

циљева је глобално питање, па би требало да се за њих залажемо и боримо као глобална библиотечка заједница.

На самом почетку, модератор вебинара Хела Клаусер (Hella Klausser) из Немачког библиотечног удружења дала је кратак увод о Циљевима одрживог развоја. Следећих пет појмова издвојила је као кључне: људи, планета, напредак, мир и партнерство. Библиотеке својим деловањем могу да утичу на сваки од ових појмова, само је питање како и којој мери. Уследила су излагања четири гостујућа предавача који су истакли примере активности везаних за Циљеве одрживог развоја у библиотекама Француске, Аустралије, САД и Немачке.

Рафаел Батс (Raphaëlle Bats), задужена за међународне односе у Националној школи за библиотеке и информационе науке у Француској (École nationale supérieure des sciences de l'information et des bibliothèques) имала је излагање под називом *Француске библиотеке и Агенда 2030. Хајде да променимо све!* (*French Libraries & Agenda 2030 Let's go to change the world!*). Рафаел се обучавала за тренера у оквиру Ифлиног Међународног програма за заговарање (IFLA International Advocacy Programme - IAP). Створено је партнерство између Националне школе за библиотеке и информационе науке (Enssib), Асоцијације библиотекара Француске (ABF), Јавне библиотеке информација (Bpi) и Француског међународног одбора за библиотеке и документацију (Sfibd) са циљем да се библиотеке као значајан чинилац уврсте у француски национални план за одрживи развој. Тридесет француских библиотека укључило се у истраживање покренуто 2017. године. Испричано је 150 библиотечких прича које илуструју 17 циљева. Створена је база података која приказује сваки циљ појединачно, те које су све библиотеке и на који начин учествовале у његовој имплементацији. Направљена је и брошура која је уручена Министарству културе и комуникација, Министарству екологије, члановима Европског парламента, француским делегатима у УН итд. Такође, креиран је и веб-сајт⁴ који приказује различите активности библиотека у Француској на испуњавању циљева из Агенде 2030. Одржан је низ радионица и конференција, а направљена је чак и друштвена игра са поменутом тематиком. Резултат свега тога је да је 25. септембра 2019. у Француској 1.600 библиотека било укључено у акцију промовисања Циљева одрживог развоја, а у Француски национални план за одрживи развој убачена је реченица о мрежи библиотека.

⁴ <https://agenda2030bibfr.wixsite.com/agenda2030bib>

Уследила је видео-презентација Вики Макдоналд (Vicki McDonald), извршне директорке Државне библиотеке Квинсленда у Аустралији, која због временске разлике није била у могућности лично да присуствује вебинару. У видеу под насловом *Зајоварање за Циљеве одрживој развоја у Аустралији (Sustainable Development Goals Advocacy in Australia)* приказане су активности Аустралијског библиотечко-информационог удружења (Australian Library and Information Association - ALIA) везане за постизање Циљева Агенде 2030. Када је почело истраживање, 2017. године, чланови Удружења знали су веома мало или готово ништа о Циљевима одрживог развоја. Стога је Удружење посебно нагласило три значајна питања која су представљена владајућим структурама у земљи. Прво, библиотеке могу умногоме да допринесу описмењавању становништва, што је и један од циљева у Агенди 2030. Као друго, библиотеке су места где се могу добити различите статистике, а владајућим структурама за извештаје управо требају конкретни подаци. И као треће, мрежа библиотека је широка, и библиотеке могу да допру до великог броја људи, чак и у забаченим крајевима земље. Удружење је у сарадњи са Заједницом јавних библиотека Аустралије (APLA) и телом за Националне и државне библиотеке Аустралије (NSLA) почело да прикупља приче из аустралијских библиотека о њиховом доприносу Циљевима. Резултат је извештај који је Удружење објавило 2018. године са практичним примерима из библиотека за сваки од 17 циљева одрживог развоја. Штампану верзију извештаја добио је сваки члан федералног парламента Аустралије. У јулу 2018. одржан је самит библиотекара Аустралије и Океаније који је подржала Ифла. Резултат самита је скуп упутстава за организацију радионица у свакој библиотеци. Организације широм Аустралије уврстиле су Циљеве одрживог развоја у своје стратешко планирање. У стратешки план Државне библиотеке Квинсленда за период од три године (2019–2022) уврштени су и Циљеви. Двадесет директора библиотека 2019. године састало се у просторијама Удружења у Камбери. Циљ је био да се размотре досадашње активности аустралијских библиотека на постизању Циљева, као и да се створи нови оквир за Циљеве које би аустралијске библиотеке требало да постигну до 2030. године. Закључци са састанка у виду извештаја могу се пронаћи на сајту Удружења,⁵ где се редовно приказују и све активности везане за Агенду 2030.⁶

⁵ <https://read.alia.org.au/glam-peak-and-united-nations-sustainable-development-goals-july-2020>

⁶ <https://www.alia.org.au/advocacy-and-campaigns/think-global-act-local>

У наставку је следило обраћање Лоиде Гарсија-Фебо (Loida Garcia-Febo), председавајуће Радне група за Циљеве одрживог развоја УН 2030 Америчког друштва библиотекара (American Library Association - ALA). У излагању под насловом *Библиотеке и Циљеви одрживог развоја УН: могућности да се утиче на друштво, заједнице, библиотеке, и свет* (*Libraries and the UN Sustainable Development Goals: opportunities to impact society, communities, libraries, and the world*) Гарсија-Фебо истиче да је била део Ифлиног тима за заговарање у Уједињеним нацијама који се борио да се образовање, култура, информационо-комуникационе технологије, а нарочито приступ информацијама, подрже у Циљевима одрживог развоја. Тим је успео да се избори да се у Циљу бр. 16, уврсти став 10 који гласи *Осијурати јавни приступ информацијама и заштити основних слобода, у складу са националним законодавством и међународним споразумима*.⁷ Приступ информацијама је важан јер има утицај на све аспекте живота, на друштвене заједнице и друштво уопште. Посебно данас, у време пандемије заразне болести ковид-19, пажњу би требало усмерити на Циљеве бр. 3 - *Добро здравље*, бр. 8 - *Достојанствен рад и економски раст* и бр. 17 - *Партнерством до циља*. Све библиотеке, без обзира којем типу припадају, имају моћ да обезбеде приступ информацијама. Уколико су људи информисанији, образованији, лакше ће пронаћи/задржати посао и обезбедити егзистенцију. На позив који је Ифла упутила библиотекама да дају свој допринос примени Циљева одрживог развоја, Америчко друштво библиотекара у јуну 2020. формирало је Радну групу за Циљеве одрживог развоја УН 2030. Одржали су до данас један вебинар и направили мапу где су показали како библиотеке могу да помогну заједници да се усклади са Циљевима у време пандемије. Гарсија-Фебо нарочито је истакла Циљ бр. 6, *Чиста вода и санитарни услови*. Библиотеке, у сарадњи са здравственим установама и невладиним организацијама, деле информације о мерама заштите и превенције од вируса. Затим ту је и Циљ бр. 10, *Смањење неједнакости*. Библиотеке, у партнерству са школама језика и амбасадама, помажу људима да усаврше своја језичка знања и вештине. Циљ бр. 11, *Одрживи градови и заједнице* - библиотеке у сарадњи са невладиним организацијама и градском управом настоје да помогну да се у време пандемије поштују препоручене мере попут социјалног дистанцирања. Гарсија-Фебо истиче пример Јавне библиотеке у Лос Анђелесу која је направила мапу и побројала све активности које се подударају са Циљевима УН Агенде 2030 (нпр.

⁷ <http://sdg.indikatori.rs/>

оснаживање жена, радионице за девојчице о биодиверзитету и кодирању, или пројекат „грађани научници” где се грађани подстичу да прикупљају податке о квалитету ваздуха и воде у свом крају и сл.). Истиче, такође, и сарадњу Радне групе са колегама из Русије (US–Russia Library Dialog) и Кине на размени искустава везаних за имплементацију Циљева. Време пандемије управо је време када библиотеке треба да покажу своју снагу, повежу се са различитим организацијама на локалном и државном нивоу и тако помогну напредак друштва.

Жаклин Брајдлид (Jacqueline Breidlid), задужена за политичку комуникацију у Немачком библиотечком удружењу, била је последњи предавач на овом вебинару и за тему је имала *Библиотеке и Циљеви одрживој развоја: увид у дешавања у Немачкој (Libraries and the SDGs: An insight into the German case)*. Она сматра да су библиотеке по својој дефиницији одрживе институције. Оне су јавни простори, има их свуда и доступне су свима. Проактивно су укључене у остваривање Циљева одрживог развоја. Штавише, активности које већ постоје у већини библиотека у великој мери доприносе остваривању Циљева, међутим многи који раде у библиотекама и даље тога нису свесни. Шта би библиотекари требало да раде? Требало би да свој посао који већ раде сместе у нов контекст (промена перспективе) и да лобирају за библиотеке и њихову видљивост на различитим нивоима, тачније да користе ову тему за већу видљивост библиотека. Иако библиотеке учествују на различите начине у остваривању свих 17 Циљева, Брајдлид истиче посебно Циљ бр. 1 – *Свети без сиромаштва* и Циљ бр. 4 – *Квалитетно образовање*, где библиотеке својим активностима могу највише да допринесу добробити људи. Наводи пример Јавне библиотеке у Њујорку где чак може да се изнајми кравата ако идете на разговор за посао. Немачко библиотечко удружење направило је сајт на којем могу да се нађу примери добре праксе у библиотекама Немачке, а везани су за Агенду 2030.⁸ Сајт такође нуди и материјале у виду постера, налепница, брошура, лифлета и слично, који могу да се преузму и користе у сврху заговарања. Удружење је издало и документ под називом *Библиотеке морају бити укључене у немачку стратегију одрживости 2020 (Bibliotheken müssen in die Deutsche Nachhaltigkeitsstrategie 2020 aufgenommen werden)* у којем, поред осталог, Удружење захтева следеће: 1. Важна улога библиотека мора бити препозната у националној стратегији; 2. Библиотеке морају бити укључене као партнери код примене стратегије; 3. Приступ знању и информацијама

⁸ www.biblio2030.de

мора бити укључен у стратегију као индикаторско подручје, укључујући заштиту и доступност културног наслеђа. Од 2015. године Немачки дани одрживости део су Европске недеље одрживости, иницијативе коју су покренуле Немачка, Француска и Аустрија и у којој могу да учествују људи из целе Европе. Циљ Дана одрживости је да се повећа видљивост стварне посвећености која је пример другима широм Немачке, да се подстакне јавна свест о теми одрживости и да се што већи број људи обавезе на одрживост. Сваки појединац може да помогне да се ствари промене набоље. Многе библиотеке у Немачкој се својим активностима укључују у Дане одрживости и тако скрећу пажњу јавности на значај одрживости.

На самом крају, модератор вебинара Хела Клаусер подсетила је на разноврсне активности које Ифла предузима по питању Агенде УН 2030.⁹ На европском нивоу, Еблида је такође ставила Циљеве одрживог развоја у фокус својих активности.¹⁰

Вебинару је присуствовало више од 200 библиотекара из свих крајева света, који су имали могућност да постављају питања током вебинара, као и да ступе у контакт са предавачима путем имејла уколико желе детаљнија објашњења.

Овај вебинар подсетио нас је да Циљеви одрживог развоја нису само еколошки циљеви него да одражавају три димензије одрживог развоја: климу и животну средину, економију и социјалне услове. Ова три стуба су уско повезана: без социјалног мира не може бити економског раста, а економски раст мора бити осмишљен на еколошки начин како би се осигурала социјална правда.

⁹ <https://www.ifla.org/node/93313>

¹⁰ <http://www.eblida.org/eblida-activities-sdgs.html>

БИБЛИОТЕКАР: часопис за теорију и праксу библиотекарства
M53, научни часопис од 2010. године

УПУТСТВО ЗА АУТОРЕ ПРИЛОГА

Часопис *Библиоџекар* покренут је 1948. године, само годину дана по оснивању Библиотекарског друштва Србије (БДС). У периоду од 1948. до 1997. године изашло је укупно 210 бројева, после чега је настала више-годишња пауза. Излажење *Библиоџекара* обновљено је 2006. године захваљујући финансијској подршци Министарства културе Републике Србије.

Матични научни одбор за језик и књижевност Министарства за науку и технолошки развој је часопису *Библиоџекар* доделио **категорију М53 (научни часопис)** 2010. године. Према најновијој категоризацији часописа за 2017. годину часопис је задржао категорију М53.

Ово Упутство усклађено је са *Акћом о уређивању научних часописа* Министарства за науку и технолошки развој од 9. јула 2009. године и њиме се уређује начин обликовања и достављања научних и стручних прилога редакцији *Библиоџекара*.

За ауторска права достављених прилога одговарају аутори. Аутори чији су радови прихваћени потписују изјаву да су упознати са упутствима за ауторе и обавезама аутора дефинисаним у *Уређивачкој њолийици часописа*, као и уговор о преносу ауторских права на издавача часописа *Библиоџекар*, то јест на Библиотекарско друштво Србије. БДС ће прихваћене прилоге објавити и у електронској форми, а има право да користи и сажетке радова или изводе из достављених радова.

Редакција *Библиоџекара* ће аутора обавестити уколико је текст прихваћен у року од највише два месеца од пријема рада, али задржава дискреционо право да радове процени и да их не објави уколико утврди да не одговарају садржинским и формалним критеријумима.

Редакција се залаже за отворен приступ информацијама и објављивање текстова различитих типова, у којима аутори слободно изражавају своје идеје. Не врши идеолошку или било какву другу цензуру, али се ограђује од ставова својих сарадника.

Молимо сараднике да своје прилоге прилагоде тематској и формалној структури часописа, као и да на послатим прилозима назначе за коју су рубрику писани. Часопис *Библиотекар* има следеће рубрике: *Тема* (у којој се објављују радови написани по позиву), *Пракса*, *Хроника*, *Прикази*, *Документи*.

Молимо сараднике да у циљу уједначавања формалне структуре прилога поштују **следећа правила**:

- Радови би требало да садрже од 10.000 до 30.000 карактера (са размацама), то јесте да не буду дужи од једног ауторског табака.
- Текстови би требало да буду писани на српском (ћирилицом) или енглеском језику, величина фонта за наслове је 16, за поднасловe 14, за основни текст 12, за сажетке и кључне речи 11, за напомене (фусноте) 10, а врсте фонтова су следеће: Times New Roman – Serbian – Cyrilic, односно Times New Roman – English. Пропед је 1,5.
- Текстови треба да се шаљу у doc формату програма Microsoft Word или неког другог едитора текста отвореног кода. Документ треба именовати на следећи начин: име и презиме аутора, наслов прилога, датум.
- У горњем левом углу прве стране наводе се: пуно презиме и име (свих) аутора, пун (званичан) назив и седиште установе аутора (афилијација) и електронска адреса аутора. Пожељно је навести и годину рођења аутора због увида у његов научно-стручни рад у централној нормативној бази података Народне библиотеке Србије. Веома је пожељно да се наведу и средња слова аутора. Функција и звање аутора се не наводе.
- Наслов треба да што верније опише садржај чланка. У интересу је аутора да се користе речи прикладне за индексирање и претраживање. Ако таквих речи нема у наслову, пожељно је да се наслову придода поднаслов. Наслов се даје на српском и енглеском језику.
- Сажетак (апстракт) је кратак информативан приказ садржаја чланка који читаоцу омогућава да брзо и тачно оцени његову релевантност. У интересу је аутора да сажетци садрже термине који се често користе за индексирање и претрагу чланака.
- Испод наслова на српском језику наводе се сажетак (100–250 речи) и кључне речи (2–8) на српском језику.

- На крају прилога наводи се листа референци (*Литература*). Како би часопис био индексан у светским базама, у литератури се све јединице наводе на латиници (не преводе се) уз напомену на *ћирилицу* за ћирилична издања. Референце се наводе абecedним редоследом.
- Испод листе референци следи: презиме и име (свих) аутора, назив и седиште установе аутора (афилијација) на енглеском језику, електронска адреса аутора, наслов рада на енглеском језику, сажетак и кључне речи на енглеском језику, евентуалне друге напомене о ауторским правима, преводиоцима и слично.
- Када се први пут наводи страном име у тексту, у загради треба да се стави име исписано у оригиналу; када се следећи пут помиње исто име, у наставку текста треба да буде доследно и истоветно транскрибовано без помињања у оригиналу.
- Код навођења страних израза, термина и скраћеница, превод израза и термина, као и развијен облик скраћеница треба да се ставе у одговарајуће напомене (фусноте).
- Табеларни и графички прикази треба да буду дати на једнообразан начин. Пожељно је да наслови свих приказа, а по могућству и текстуални садржај, буду дати двојезично, на српском и енглеском језику.
- Напомене (фусноте) дају се при дну стране на којој се налази коментарисани део текста, најобимније не би требало да прелазе 100 речи и нумеришу се арапским бројевима у континуитету у целом тексту. Напомене треба да се користе мање за коментаре, а више за навођење литературе.
- Напомене у раду наводе се језиком и писмом публикације.
- Стил цитирања и навођења напомена (фуснота) и израде листе референци (литературе, библиографије) на крају рада је Чикаго стил – Chicago Style (Humanities).

УПУТСТВО ЗА КОРИШЋЕЊЕ ЧИКАГО СТИЛА БИБЛИОГРАФСКОГ ЦИТИРАЊА

** *Напомена*: Ово Упутство је превод делова оригиналног упутства *Chicago Style Citation Quick Guide* преузетог са веб-адресе http://www.chicagomanualofstyle.org/tools_citationguide.html

Наведени примери су **углавном** из домаће праксе.

Чикаго стил библиографског цитирања је најзаступљенији начин цитирања у хуманистичким научним дисциплинама. Његова популарност је велика јер је врло флексибилан и могуће је, без већих проблема, у правила укључити нове носиоце информација. Овим начином цитирања могуће је представити библиографске јединице у фуснотама/напоменама у дну текста, као и у библиографији/литератури наведеној на крају текста. За ове две врсте навођења важе засебна правила. У примерима који следе наведени су најчешћи облици докумената који се користе као цитати.

КЊИГЕ

БЕЗ АУТОРА

Напомена или фуснота (у даљем тексту **Ф**): редни број. *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф: 1. *EU i vi: kratak pregled dostignuća EU* (Београд: Delegација Европске уније у Republici Србији, 2011), 39–40.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: *EU i vi*, 17.

Библиографија (у даљем тексту **Б**): *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б: *EU i vi : kratak pregled dostignuća EU*. Београд: Delegација Европске уније у Republici Србији, 2011.

ЈЕДАН АУТОР

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Vesna Bulajić, *Književna nacionalnost i UDK* (Beograd: Zadužbina Andrejević, 2007), 16.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Bulajić, *Književna nacionalnost i UDK*, 19.

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Bulajić, Vesna. *Književna nacionalnost i UDK*. Beograd: Zadužbina Andrejević, 2007.

ДВА ИЛИ ТРИ АУТОРА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора и Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.¹

Ф. 1. Мирјана Бабовић и Светлана Јанчић, *Алфабетски каталоги монографских публикација: израда и формирање* (Београд: Народна библиотека Србије, 1985), 42.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Бабовић и Јанчић, *Алфабетски каталоги монографских публикација*, 49.

Б: Презиме, Име и Име и Презиме аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Babović, Mirjana i Svetlana Jančić. *Alfabetski katalog monografskih publikacija: izrada i formiranje*. Beograd: Narodna biblioteka Srbije, 1985. (na ćirilici)

ЧЕТИРИ ИЛИ ВИШЕ АУТОРА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора и др. / et al., *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Vladimir Jokanović et al., *Bibliotekarski leksikon* (Beograd: Nolit, 1984), 101.

¹ Код трећег аутора додаје се и треће име и презиме, а прво и друго се одвајају зарезом.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Jokanović et al., *Bibliotekarski leksikon*, 98.

Б: Презиме, Име, Име и Презиме, Име и Презиме, Име и Презиме. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Jokanović, Vladimir, Fahrudin Kalender, Emil Popović, Miloš Stojanović. *Bibliotekarski leksikon*. Beograd: Nolit, 1984.

КОЛЕКТИВНО ТЕЛО КАО АУТОР

Ф: редни број, Назив колективног тела, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Српска православна богословија у Призрену, *Извештај за школску 1932/33 годину* (Сарајево: М. Јовановић, 1933), 14.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Извештај за школску 1932/33 годину, 15–16.

Б: Назив колективног тела, *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Srpska pravoslavna bogoslovija u Prizrenu, *Izveštaj za školsku 1932/33 godinu*. Sarajevo: M. Jovanović, 1933. (na ćirilici)

ПУБЛИКАЦИЈА СА ДВА МЕСТА ИЗДАВАЊА И ДВА ИЗДАВАЧА

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Прво место издавања: Први издавач; Друго место издавања: Други издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Shialy Ramamrita Ranganathan, *The Five Laws of Library Science* (Madras: Madras Library Association; London: Edward Goldston, 1931), 35.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Ranganathan, *The Five Laws of Library Science*, 27.

Б: Презиме, име аутора. *Наслов књије*. Прво место издавања: Први издавач; Друго место издавања: Други издавач, година.

Б. Ranganathan, Shialy Ramamrita. *The Five Laws of Library Science*. Madras: Madras Library Association; London: Edward Goldston, 1931.

ПУБЛИКАЦИЈА СА ДВА МЕСТА ИЗДАВАЊА И ЈЕДНИМ ИЗДАВАЧЕМ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије* (Прво место издавања; Друго место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Harald Haarmann, *Early Civilisation and Literacy in Europe* (Berlin; New York: Mouton de Gryter, 1996), 16.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Haarmann, *Early Civilisation and Literacy in Europe*, 23.

Б: Презиме, име аутора. *Наслов књије*. Прво место издавања; Друго место издавања: Издавач, година.

Б. Haarmann, Harald. *Early Civilisation and Literacy in Europe*. Berlin; New York: Mouton de Gryter, 1996.

ПРИМАРНА ОДГОВОРНОСТ УРЕДНИКА, ПРЕВОДИОЦА ИЛИ ПРИРЕЂИВАЧА (АУТОР НИЈЕ НАВЕДЕН)

Ф: редни број. Име и Презиме, ур. / гл и одг. ур. / прев./прир., *Наслов књије*, (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Станислав Препрек, прев., *Еј о Гилјамешу* (Пожега: Епоха, 2004), 91–92.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Препрек, *Еј о Гилјамешу*, 78.

Б: Презиме, Име, ур./гл и одг. ур./прев./прир. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година.

Б. Preprek, Stanisav, prev. *Ep o Gilgamešu*. Požega: Epora, 2004. (na ćirilici)

СЕКУНДАРНА ОДГОВОРНОСТ (УРЕДНИК, ПРЕВОДИЛАЦ ИЛИ ПРИРЕЂИВАЧ УЗ АУТОРА)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, *Наслов књије*, ур. / гл. и одг. ур. / прев./прир. Име и Презиме² (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Majkl Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, prev. Sergej Macura (Beograd: Filiološki fakultet Univerziteta, 2007), 44.

² Уколико има више лица које носе секундарну одговорност, наводе се сва.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Gorman, *Naše neprolazne vrednosti*, 32.

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Уредник / Главни и одговорни уредник, Превео/Приредио Име и Презиме. Место издавања: Издавач, година.

Б. Gorman, Majkl. *Naše neprolazne vrednosti*. Preveo Sergej Macura. Beograd: Fилолошки факултет Универзитета, 2007.

ПОГЛАВЉЕ ИЛИ НЕКИ ДРУГИ ДЕО КЊИГЕ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов поглавља”, у *Наслов књије*, уредник Име и Презиме (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Борјана Христова, „Неколико речи о академику проф. др Александру Младеновићу”, у *Библиотечке услуге: зборник радова*, главни и одговорни уредник Сретен Угричић (Београд: Заједница матичних библиотека Србије; Суботица: Градска библиотека, 2008), 193-200.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Христова, „Неколико речи о ...”, 198.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов поглавља”. У *Наслов књије*, уредник Име и презиме, страна/е. Место издавања: Издавач, година.

Б. Hristova, Borjana. „Nekoliko reči o akademiku prof. dr Aleksandru Mladenoviću”. u *Bibliotečke usluge: zbornik radova*, urednik Sreten Ugričić, 193–200. Beograd: Zajednica matičnih biblioteka Srbije; Subotica: Gradska biblioteka, 2008. (na ćirilici)

ПОГЛАВЉЕ ПРИРЕЂЕНОГ ТОМА КЊИГЕ

(У ОДНОСУ НА ПРИМАРНЕ ИЗВОРЕ)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов поглавља”, у *Наслов књије*, ур. Име и Презиме, том *Наслова књије* ур. Име и Презиме (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Dmtitar Tasić, „Jugoslovensko-albanski odnosi i Balkanski pakt 1953–1955”, u *Balkanski pakt 1953/1954*, ur. Milan Terzić, tom 2 *Zbornik radova* ur. Nemanja Milošević (Beograd: Institut za strategijska istraživanja, 2008), 226–236.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Tasić, „Jugoslovensko-albanski odnosi i ...”, 231.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов поглавља”. У *Наслов књије*, уредник Име и Презиме. Том *Наслова књије*, уредник Име и Презиме, стране. Место издавања: Издавач, година.

Б. Tasić, Dimitar. „Jugoslovensko-albanski odnosi i Balkanski pakt 1953–1955”. u *Balkanski pakt 1953/1954*, urednik Milan Terzić. Tom 2 *Zbornik radova*, urednik Nemanja Milošević, 226–236. Beograd: Institut za strategijska istraživanja, 2008.

ПРЕДГОВОР, УВОДНИК, ПОГОВОР

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, предговор/уводник/поговор у *Наслов књије*, Име и Презиме аутора (Место издавања: Издавач, година), страна/е.

Ф. 1. Nebojša Kovačević, pogovor u *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Pejn Svenonijus (Beograd: Clio, 2007) 284–290.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Kovačević, *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, 287.

Б: Презиме, Име аутора. Предговор/Уводник/Поговор у *Наслов књије*, Име и Презиме утора, страна/е. Место издавања: Издавач, година.

Б. Kovačević, Nebojša. Pogovor u *Intelektualna osnova organizovanja informacija*, Pejn Svenonijus, 284–290. Beograd: Clio, 2007.

ЕЛЕКТРОНСКО ИЗДАЊЕ КЊИГЕ

Ако је књига доступна у више формата, требало би навести ону верзију која је коришћена, али се могу навести и други формати.

Ф: редни број. Име и презиме аутора, *Наслов књије* (Место издавања: Издавач, година), <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Zoran Đinđić, *Subjektivnost i nasilje: nastanak sistema u filozofiji nemačkog idealizma* (Beograd: SSO, 1982), <http://djindjic.nb.rs/scr/digital.php?collection=books&ID=II-297212> (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Đinđić, *Subjektivnost i nasilje...*

Б: Презиме, Име аутора. *Наслов књије*. Место издавања: Издавач, година, <http://adresa> (преузето датум). Такође доступно и у штампаном облику.

Б. Đinđić, Zoran. *Subjektivnost i nasilje: nastanak sistema u filozofiji nemačkog idealizma*. Beograd: SSO, 1982. <http://djindjic.nb.rs/scr/digital.php?collection=books&ID=II-297212> (preuzeto 28. 5. 2011). Takođe dostupno i u štampanom obliku.

ЧАСОПИСИ

ЧЛАНАК У ЧАСОПИСУ У ШТАМПАНОМ ОБЛИКУ

Ф: редни број, Име и Презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа* год. излажења, бр., св. (година): страна/е.

Ф. 1. Селман Тртовац, „Е-књиге – прелиминарне информације за набавку”, *Инфојтека* год. 7, бр. 1/2 (2006): 81–87.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Тртовац „Е-књиге...”, 85.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа* год. излажења, бр., св., (година): страна/е.

Б. Trtovac, Selman. „E-knjige – preliminarne informacije za nabavku”. *Infoteka* god. 7, br. 1/2 (2006): 81–87. (na ćirilici)

ЧЛАНАК У ОНЛАЈН ЧАСОПИСУ

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа* год., бр., св. (година издавања), <http://adresa> (преузето датум), DOI.

Ф. 1. Miroslav Vujović, „A newly-discovered Roman altar from Surčin”, *Starinar* br. 59 (2009), <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0241/2009/0350-02410959149V.pdf> (преузето 10. 5. 2011), DOI 10.2298/STA0959149V.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Vujović, „A newly-discovered Roman...”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа* год., бр., св. (година издавања) <http://adresa> (преузето датум), DOI .

Б. Vujović, Miroslav. „A newly-discovered Roman altar from Surčin”. *Starinar* god. 59 (2009), <http://www.doiserbia.nb.rs/img/doi/0350-0241/2009/0350-02410959149V.pdf> (preuzeto 10. 5. 2011), DOI 10.2298/STA0959149V.

ЧЛАНАК У НОВИНАМА ИЛИ ПОПУЛАРНОМ ЧАСОПИСУ (ШТАМПАНОМ ИЛИ ОНЛАЈН)

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти, а скоро никада у библиографији.

Ф: редни број. Име и презиме аутора, „Наслов чланка”, *Наслов часописа или новина*, датум излажења, страна/е³ <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Nenad Batoćanin, „Uvod u mrežno programiranje”, *PC – personal computer*, 10. oktobar 1995, 81–94.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Batoćanin, „Uvod u mrežno programiranje”, 92.

2. N. Kovačević, „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”, *Danas*, 20. maj 2011, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/svedocanstva_o_nasoj_kulturnoj_bastini.11.html?news_id=215693 (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Kovačević, „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов чланка”. *Наслов часописа или новина*, датум излажења, страна/е, <http://adresa> (преузето датум).

Б. 1. Batoćanin, Nenad. „Uvod u mrežno programiranje”, 10. oktobar 1995, 81–94.

2. Kovačević, N. „Svedočanstva o našoj kulturnoj baštini”. *Danas*, 20. maj 2011, http://www.danas.rs/danasrs/kultura/svedocanstva_o_nasoj_kulturnoj_bastini.11.html?news_id=215693 (preuzeto 28. 5. 2011)

ПРИКАЗ ИЛИ РЕЦЕНЗИЈА КЊИГЕ У ЧАСОПИСУ (ШТАМПАНОМ ИЛИ ОНЛАЈН)

Ф: редни број. Име и Презиме аутора, „Наслов приказа или рецензије”, приказ *Наслов књије*, Име и Презиме аутора, *Наслов часописа*, датум, година, страна/е, <http://adresa> (преузето датум).

³ Ако се наводе чланци објављени у новинама које имају више дневних издања, податак о странама се изоставља због тога што исти чланак може бити на различитим странама сваког од издања, а чланак може изостати у неком од издања.

Ф. 1. Горана Стевановић, „Библиотеке старог света”, приказ *Библиоџе-ке сѣарої свеѣа*, Лајонел Карсон, *Гласник Народне библиотеке Србије*, 2005, 515–517, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1318 (преузето 28. 5. 2011)

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Стевановић, „Библиотеке старог света”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов приказа или рецензије”. Приказ *Наслов књије*, Име и Презиме аутора. *Наслов часоѣиса*, датум, година, <http://adresa> (преузето датум).

Б. Stevanović, Gorana. „Biblioteke starog sveta”. *Prikaz Biblioteke starog sveta*. Lajonel Karson, *Glasnik Narodne biblioteke Srbije*, 2005, http://www.nb.rs/view_file.php?file_id=1318 (preuzeto 28. 5. 2011). (na ćirilici)

НЕОБЈАВЉЕНЕ МАГИСТАРСКЕ ТЕЗЕ ИЛИ ДОКТОРСКЕ ДИСЕРТАЦИЈЕ

Ф: редни број. Иницијал имена. Презиме аутора, „Наслов тезе или дисертације” (магистарска теза или докторска дис., назив факултета, година), стране.

Ф. 1. М. Seljak, „Uloga bibliotećkih mreža u procesima organizovanja i upravljanja znanjem” (doktorska dis., Filološki fakultet, Beograd, 2005), 61.

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Seljak, „Uloga bibliotećkih mreža...”, 38.

Б: Презиме, иницијал имена. „Наслов тезе или дисертације”. Магистарска теза или докторска дис., назив факултета, година.

Б. Seljak, М. „Uloga bibliotećkih mreža u procesima organizovanja i upravljanja znanjem”. *Doktorska dis., Filološki fakultet, Beograd, 2005.*

РАД ИЗЛОЖЕН НА СТРУЧНОМ СКУПУ ИЛИ КОНФЕРЕНЦИЈИ

Ф: редни број. Име и презиме аутора, „Наслов рада” (рад представљен на Назив скупа или конференције, Град, Држава, датум одржавања, година).

Ф. 1. Небојша Васиљевић, „Закон о електронском документу” (рад представљен на Е-трговина, Палић, Србија, 20–22. април 2009).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Васиљевић, „Закон о електронском документу”.

Б: Презиме, Име аутора. „Наслов рада”. Рад представљен на Назив скупа или конференције, Град, Држава, датум одржавања, година.

Б. Vasiljević, Nebojša. „Zakon o elektronskom dokumentu”. Rad predstavljen na E- trgovina, Palić, Srbija, 20–22. april 2009. (na ćirilici)

ВЕБ-САЈТОВИ

За навођење веб-сајтова важи правило да се наведу сви расположиви подаци везани за тај сајт.

С обзиром на то да подаци варирају и подложни су променама, обавезно је навести датум преузимања.

Ф: редни број. Име организације, „Наслов текста”, име власника сајта, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Панчевачко читалиште, „Судбина штампане речи”, Градска библиотека Панчево, <http://www.citaliste.com/content/view/3272/148/lang,sr/> (преузето 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:
„Панчевачко читалиште”.

Б: Име организације, „Наслов текста”, име власника сајта, <http://adresa> (преузето датум).

Б. Pančevačko čitalište, „Sudbina štampane reči”, Gradska biblioteka Pančevo, <http://www.citaliste.com/content/view/3272/148/lang,sr/> (preuzeto 28. 5. 2011). (na ćirilici)

БЛОГ ЗАПИС ИЛИ КОМЕНТАР НА БЛОГУ

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти, а скоро никада у библиографији.

Блог:

Ф: редни број. Име и презиме аутора блога, „Наслов текста”, Назив блога, датум, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Dragana Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“, Blog Prepoznavanje prilika, 17. mart, 2011, <http://www.draganadjermanovic.com/2011/03/17/kako-organizovati-uspesnu-panel-diskusiju/> (preuzeto 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота: Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“.

Коментар на блогу:

Ф: редни број. Име и презиме, коментар на „Наслов текста“, име блога, коментар послат датума, година, <http://adresa> (преузето датум).

Ф. 1. Jelena, komentar na Dragana Đermanović, „Kako organizovati uspešnu panel diskusiju?“, Blog Prepoznavanje prilika, 17. mart, 2011, (17,34h) <http://www.draganadjermanovic.com/2011/03/17/kako-organizovati-uspesnu-panel-diskusiju/> (preuzeto 28. 5. 2011).

* Кад се следећи пут цитира исти наслов, може се ставити скраћена фуснота:

Jelena, komentar na Dragana Đermanović, „Kako organizovati...“

ЕЛЕКТРОНСКА ИЛИ ТЕКСТУАЛНА ПОРУКА

Уобичајено је да се наводе у самом тексту, понекад у фусноти и никада у библиографији.

Ф: редни број. Име и презима пошиљаоца, e-mail порука примаоцу, датум.

Ф. 1. Petar Petrović, e-mail poruka Mileni Ranković, 15. 2. 2011.

БИБЛИОГРАФСКА ЈЕДИНИЦА ИЗ КОМЕРЦИЈАЛНЕ БАЗЕ ПОДАТАКА

Јединицама које се преузимају из комерцијалних база података потребно је додати назив базе података, као и приступни број који треба унети након библиографских података јединице.

Б. Choi, Mihwa. „Contesting Imaginaires in Death Rituals during the Northern Song Dynasty.“ doktorska disert., University of Chicago, 2008. ProQuest (AAT 3300426).

УРЕЂИВАЧКА ПОЛИТИКА

Часопис *Библиоџекар* посвећен је темама из области библиотекарства.

Друштво библиотекара Србије издало је први број часописа 1948. године; није излазио од 1997. до 2006; обновљен је 2006. од када излази у континуитету. Објављивање часописа подржава Министарство културе, а од 2009. године Министарство науке му даје научни статус (М53).

Часопис *Библиоџекар* објављује оригиналне, претходно необјављене радове: оригиналне научне, стручне и прегледне радове, приказе књига, документа из области библиотекарства...

Радови морају бити написани на српском или енглеском језику језику, са резимеима на енглеском (за радове на српском), односно српском језику (за радове на енглеском).

Часопис излази двапут годишње.

ОБАВЕЗЕ УРЕДНИКА И РЕДАКЦИЈЕ

Главни уредник часописа *Библиоџекар* доноси коначну одлуку о томе који ће се рукописи објавити. Приликом доношења одлуке главни уредник и чланови редакције руководе се уређивачком политиком водећи рачуна о законским прописима који се односе на клевету, кршења ауторских права и плагирање.

Главни уредник задржава дискреционо право да примљене рукописе процени и не објави, уколико утврди да не одговарају прописаним садржинским и формалним критеријумима. У редовним околностима, редакција обавештава аутора о томе да ли је прихватила текст најкасније у року од месец дана од датума истека за пријем рукописа.

Главни уредник и чланови редакције не смеју имати било какав сукоб интереса у вези са рукописима које разматрају. Ако сукоб интереса постоји код једног или више чланова редакције, ти чланови се искључују из поступка избора рецензената и одлучивања о судбини рукописа. Уредник и чланови редакције су дужни да благовремено пријаве постојање сукоба интереса.

Главни уредник и чланови редакције су дужни да суд о рукопису доносе на основу његовог садржаја, без расних, полних/родних, верских, етничких или политичких предрасуда.

Уредник и чланови редакције не смеју да користе необјављен материјал из предатих рукописа за своја истраживања без изричите писане дозволе аутора, а информације и идеје изнесене у предатим рукописима морају се чувати као поверљиве и не смеју се користити за стицање личне користи.

Уредник и чланови редакције дужни су да предузму све разумне мере како би идентитет рецензента остао непознат ауторима пре, током и након поступка рецензије и како би идентитет аутора остао непознат рецензентима до окончања поступка рецензије.

ОБАВЕЗЕ АУТОРА

Аутори гарантују да рукопис представља њихов оригиналан допринос, да није објављен раније и да се не разматра за објављивање на другом месту. Истовремено предавање истог рукописа у више часописа представља кршење етичких стандарда. Такав рукопис се моментално искључује из даљег разматрања.

Аутори такође гарантују да након објављивања у *Библиотекару* рукопис неће бити објављен у другој публикацији на било ком језику без сагласности издавача.

У случају да је послати рукопис резултат научноистраживачког пројекта или да је, у претходној верзији, био изложен на скупу у виду усменог саопштења (под истим или сличним насловом), детаљнији подаци о пројекту, конференцији и слично наводе се у фусноти на почетку текста. Рад који је већ објављен у неком часопису не може бити прештампан у *Библиотекару*.

Аутори су дужни да се придржавају етичких стандарда који се односе на научноистраживачки рад. Аутори гарантују и да рукопис не садржи неосноване или незаконите тврдње и не крши права других. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

Садржај рада

Рад треба да садржи довољно детаља и референци како би се рецензентима, а потом и читаоцима омогућило да провере тврдње које су у њему изнесене. Прикази и стручни чланци морају бити прецизни и објективни.

Намерно изношење нетачних тврдњи представља кршење етичких стандарда.

Аутори носе сву одговорност за садржај предатих рукописа и дужни су да, ако је то потребно, пре њиховог објављивања прибаве сагласност свих лица или институција које су непосредно учествовале у истраживању које је у рукопису представљено.

Аутори који желе да у рад укључе илустрације, табеле или друге материјале који су већ негде објављени дужни су да за то прибаве сагласност носилаца ауторских права. Материјал за који такви докази нису достављени сматраће се оригиналним делом аутора.

Ауторство

Аутори су дужни да као ауторе наведу само она лица која су значајно допринела садржају рукописа, односно дужни су да сва лица која су значајно допринела садржају рукописа наведу као ауторе. Ако су у битним аспектима истраживачког пројекта и припреме рукописа учествовала и друга лица која нису аутори, њихов допринос треба поменути у напомени или захвалници.

Навођење извора

Аутори су дужни да исправно цитирају изворе који су битно утицали на садржај истраживања и рукописа. Информације које су добили у приватном разговору или кореспонденцији са трећим лицима, приликом рецензирања пријава пројеката или рукописа и слично, не смеју се користити без изричите писане дозволе извора.

Плагијаризам

Плагирање, односно преузимање туђих идеја, речи или других облика креативног израза и представљање као својих, представља грубо кршење научне и издавачке етике. Плагирање може да укључује и кршење ауторских права, што је законом кажњиво.

Плагијат обухвата следеће:

- дословно или готово дословно преузимање или смишљено парафразирање (у циљу прикривања плагијата) делова текстова других аутора без јасног указивања на извор или обележавање копираних фрагмената (на пример, коришћењем наводника);
- копирање слика или табела из туђих радова без правилног навођења извора и/или без дозволе аутора или носилаца ауторских права.

Ако се установи да је рад који је објављен у часопису плагијат, рад ће бити повучен у складу са процедуром описаном под *Повлачење већ објављених радова*, а ауторима ће бити трајно забрањено да објављују у *Библиоотекару*.

Сукоб интереса

Аутори су дужни да у раду укажу на финансијске или било које друге сукобе интереса који би могли да утичу на изнесене резултате и интерпретације.

Грешке у објављеним радовима

У случају да аутори открију важну грешку у свом раду након његовог објављивања, дужни су да моментално о томе обавесте уредника или издавача и да са њима сарађују како би се рад повукао или исправио.

Предавањем рукописа редакцији *Библиоотекара* аутори се обавезују на поштовање наведених обавеза.

ОБАВЕЗЕ РЕЦЕНЗЕНАТА

Рецензенти су дужни да стручно, аргументовано, непристрасно и у задатим роковима доставе уреднику оцену научне вредности рукописа.

Рецензенти евалуирају радове у односу на усклађеност теме рада са профилем часописа, релевантност истраживане области и примењених метода, оригиналност и научну релевантност података изнесених у рукопису, стил научног излагања и опремљеност текста научним апаратом.

Рецензент који има основане сумње или сазнања о кршењу етичких стандарда од стране аутора дужан је да о томе обавести уредника. Рецензент треба да препозна важне објављене радове које аутори нису цитирали. Он треба да упозори уредника и на битне сличности и подударности између рукописа који се разматра и било којег другог објављеног рада или рукописа који је у поступку рецензије у неком другом часопису, ако о томе има лична сазнања. Ако има сазнања да се исти рукопис разматра у више часописа у исто време, рецензент је дужан да о томе обавести уредника.

Рецензент не сме да буде у сукобу интереса са ауторима или финансијером истраживања. Уколико постоји сукоб интереса, рецензент је дужан да о томе моментално обавести уредника.

Рецензент који себе сматра некомпетентним за тему или област којом се рукопис бави дужан је да о томе обавести уредника.

Рецензија мора бити објективна. Коментари који се тичу личности аутора сматрају се непримереним. Суд рецензената мора бити јасан и поткрепљен аргументима.

Рукописи који су послати рецензенту сматрају се поверљивим документима. Рецензенти не смеју да користе необјављен материјал из предатих рукописа за своја истраживања без изричите писане дозволе аутора, а информације и идеје изнесене у предатим рукописима морају се чувати као поверљиве и не смеју се користити за стицање личне користи.

ПОСТУПАК РЕЦЕНЗИЈЕ

Примљени радови подлежу анонимној рецензији. Циљ рецензије је да уреднику помогне у доношењу одлуке о томе да ли рад треба прихватити или одбити и да кроз процес комуникације са ауторима побољша квалитет рукописа.

Избор рецензената спада у дискрециона права уредника. Рецензенти морају да располажу релевантним знањима у вези са облашћу којом се рукопис бави и не смеју бити из исте институције као аутор, нити то смеју бити аутори који су у скорије време објављивали публикације заједно (као коаутори) са било којим од аутора поднесеног рада.

Рад пролази две рецензије, а рецензент је дужан да најкасније у року од месец дана од пријема рада пошаље попуњен рецензентски образац.

У главној фази рецензије главни уредник шаље поднесени рад стручњаку за научну област којом се рад бави. Рецензентски образац садржи низ питања на која треба одговорити, а која рецензентима указују који су то аспекти које треба обухватити како би се донела одлука о судбини једног рукописа. У завршном делу обрасца, рецензенти морају да наведу своја запажања и предлоге како да се поднесени рукопис побољша.

Идентитет рецензената остаје непознат ауторима пре, током и након поступка рецензије.

Ауторима се препоручује да приликом писања радова избегавају формулације које би могле открити њихов идентитет. Уредник гарантује да ће пре слања рукописа на рецензију из њега бити уклоњени лични подаци аутора (пре свега, име и афилијација) и да ће се предузети све разумне мере како би идентитет аутора остао непознат рецензентима до окончања поступка рецензије.

Током читавог процеса, рецензенти делују независно једни од других. Рецензентима није познат идентитет других рецензената. Ако одлуке ре-

цензената нису исте (прихватити/одбити), главни уредник може да тражи мишљење других рецензената.

Током поступка рецензије уредник може да захтева од аутора да доставе додатне информације (укључујући и примарне податке), ако су оне потребне за доношење суда о научном доприносу рукописа. Уредник и рецензенти морају да чувају такве информације као поверљиве и не смеју их користити за стицање личне користи.

Редакција је дужна да обезбеди контролу квалитета рецензије. У случају да аутори имају озбиљне и основане замерке на рачун рецензије, редакција ће проверити да ли је рецензија објективна и да ли задовољава академске стандарде. Ако се појави сумња у објективност или квалитет рецензије, уредник ће тражити мишљење других рецензената.

РАЗРЕШАВАЊЕ СПОРНИХ СИТУАЦИЈА

Сваки појединац или институција могу у било ком тренутку да уреднику и/или редакцији пријаве сазнања о кршењу етичких стандарда и другим неправилностима и да о томе доставе неопходне информације/доказе.

Провера изнесених навода и доказа

- Уредник ће у договору са редакцијом одлучити о покретању поступка који има за циљ проверу изнесених навода и доказа.
- Током тог поступка сви изнесени докази сматраће се поверљивим материјалом и биће предочени само оним лицима која су директно укључена у поступак.
- Лицима за која се сумња да су прекршила етичке стандарде биће дата могућност да одговоре на оптужбе изнесене против њих.
- Ако се установи да је заиста дошло до неправилности, процениће се да ли их треба окарактерисати као мањи прекршај или грубо кршење етичких стандарда.

Мањи прекршај

Ситуације окарактерисане као мањи прекршај решаваће се у директној комуникацији са лицима која су прекршај учинила, без укључивања трећих лица, нпр.:

- обавештавањем аутора/рецензената да је дошло до мањег прекршаја који је проистекао из неразумевања или погрешне примене академских стандарда;

- слањем писма упозорења аутору/рецензенту који је учинио мањи прекршај.

Грубо кршење етичких стандарда

Одлуке у вези са грубим кршењем етичких стандарда доноси уредник у сарадњи са редакцијом и, ако је то потребно, групом стручњака. Мере које ће предузети могу бити следеће (и могу се примењивати појединачно или истовремено):

- објављивање саопштења или уводника у ком се описује случај кршења етичких стандарда;
- слање службеног обавештења руководиоцима или послодавцима аутора/рецензента;
- повлачење објављеног рада у складу са процедуром описаном под *Повлачење већ објављених радова*;
- ауторима ће бити забрањено да током одређеног периода шаљу радове у часопис;
- упознавање релевантних стручних организација или надлежних органа са случајем како би могли да предузму одговарајуће мере.

Приликом разрешавања спорних ситуација редакција часописа се руководи смерницама и препорукама Одбора за етику у издаваштву (Committee on Publication Ethics – COPE): <http://publicationethics.org/resources/>.

ПОВЛАЧЕЊЕ ВЕЋ ОБЈАВЉЕНИХ РАДОВА

У случају кршења права издавача, носилаца ауторских права или аутора, повреде професионалних етичких кодекса, тј. у случају слања истог рукописа у више часописа у исто време, лажне тврдње о ауторству, плагијата, манипулације подацима у циљу преваре, као и у свим другим случајевима грубог кршења етичких стандарда, објављени рад се мора повући. У неким случајевима већ објављени рад се може повући и како би се исправиле накнадно уочене грешке.

Стандарди за разрешавање ситуација када мора доћи до повлачења рада дефинисани су од стране библиотека и научних тела, а иста пракса је усвојена и од стране часописа *Библиотекар*: у електронској верзији изворног чланка (оног који се повлачи) успоставља се веза (HTML линк) са обавештењем о повлачењу. Повучени чланак се чува у изворној форми, али

са воденим жигом на PDF документу, на свакој страници, који указује да је чланак повучен.

ОТВОРЕНИ ПРИСТУП

Часопис *Библиоџекар* је доступан у режиму отвореног приступа. Чланци, након објављивања у штампаном облику, налазе се на сајту Библиоџекарског друштва Србије (bds.rs), у рубрици *Библиоџекар*. Објављени текстови могу се бесплатно преузети са сајта и користити у едукативне и некомерцијалне сврхе.

Поступак предавања рукописа, рецензија и објављивање радова су бесплатни.

АУТОРСКА ПРАВА

Када је рукопис прихваћен за објављивање, аутори преносе ауторска права на издавача. У случају да рукопис не буде прихваћен за штампу у часопису, аутори задржавају сва права.

На издавача се преносе следећа права на рукопис, укључујући и додатне материјале, и све делове, изводе или елементе рукописа:

- право да репродукује и дистрибуира рукопис у штампаном облику, укључујући и штампање на захтев;
- право на штампање пробних примерака, репринт и специјалних издања рукописа;
- право да рукопис преведе на друге језике;
- право да рукопис репродукује користећи фотомеханичка или слична средства, укључујући, али не ограничавајући се на фотокопирање, и право да дистрибуира ове копије;
- право да рукопис репродукује и дистрибуира електронски или оптички користећи све носиоце података или медија за похрањивање, а нарочито у машински читљивој/дигитализованој форми на носачима података као што су хард диск, CD-ROM, DVD, Blu-ray Disc (BD), мини диск, траке са подацима, и право да репродукује и дистрибуира рукопис са тих преносника података;

- право да сачува рукопис у базама података, укључујући и онлајн базе података, као и право преноса рукописа у свим техничким системима и режимима;
- право да рукопис учини доступним јавности или затвореним групама корисника на основу појединачних захтева за употребу на монитору или другим читачима (укључујући и читаче електронских књига), и у штампаној форми за кориснике, било путем интернета, онлајн сервиса, или путем интерних или екстерних мрежа.

Часопис омогућава ауторима да објављену верзију рукописа у PDF формату депонују у институционални репозиторијум и/или некомерцијалне базе података или да га објаве на личним веб-страницама (укључујући и профиле не друштвеним мрежема за научнике, као што су ResearchGate, Academia.edu итд.) или на сајту институције у којој су запослени најраније пола године након објављивања у часопису. При томе се морају навести издавач, као носилац ауторских права, и извор рукописа (комплетни библиографски подаци).

ОДРИЦАЊЕ ОДГОВОРНОСТИ

Изнесени ставови у објављеним радовима не изражавају ставове уредника и чланова редакције часописа. Аутори преузимају правну и моралну одговорност за идеје изнесене у својим радовима. Издавач неће сносити никакву одговорност у случају испостављања било каквих захтева за накнаду штете.

Рецензенти (бр. 1 и бр. 2 за 2020. годину)

др Жарко Војновић
Народна библиотека Србије

др Дејан Вукићевић
Народна библиотека Србије

др Тамара Вученовић
Радио-телевизија Србије, Радио Београд

Елизабета Георгиев
Народна библиотека Пироћ

др Славица Гостимировић
Народна библиотека Добој

др Бранка Драгосавац
Правни факултет – Библиотека, Универзитет у Београду

проф. др Бојана Ласица
Катедра за ошћу књижевност и библиотекарство Филозофској факултету Пале, Универзитет у Источном Сарајеву

Љубица Љубишић
Народна библиотека Србије

Александар Радовић
Библиотека Машице српске, Нови Сад

Даниела Скоковић
Народна библиотека Пожега

др Адам Софронијевић
Универзитетска библиотека „Светозар Марковић”, Београд

доц. др Милош Утвић
Катедра за библиотекарство и информатику Филолошкој факултету, Универзитет у Београду

БИБЛИОТЕКАР
часопис за теорију и праксу библиотекарства
Год. LXII, св. 2 (2020)

Главни и одговорни уредник
проф. др Драгана Грујић

Класификација текстова по УДК
Народна библиотека Србије

Израда DOI ознака
Филолошки факултет Универзитета у Београду

Лектура
Свјетлана Манигода

Редактура превода
Оливера Кривошић

Издавач
Библиотекарско друштво Србије
Београд, Скерлићева 1
Web: www.bds.rs

Email: sekretar@bds.rs

За издавача
др Богдан Трифуновић

Штампа
Атеље Јуреш
Чачак

Тираж
500

CIP – Каталогизација у публикацији
Народна библиотека Србије, Београд

02(497.11)

БИБЛИОТЕКАР : часопис за теорију и праксу
библиотекарства / главни и одговорни уредник
Драгана Грујић. – Год. 1, бр. 1 (1948/1949) – год. 47,
бр. 1/2 (1997) ; Год. 48, бр. 1/4 (2006) – . – Београд :
Библиотекарско друштво Србије, 1948/1949–1997;
2006 – (Чачак : Атеље „Јуреш”). – 24 cm

Полугодишње.

ISSN 0006-1816 = Библиотекар (Београд)

COBISS.SR-ID 427270